

ХРИСТОМАТИЯ ПО СОЦИАЛНА ДЕМОКРАЦИЯ 5

Кристиан Хенкес и др.

Интеграция, имиграция и социална демокрация

AKADEMIE
FÜR SOZIALE
DEMOKRATIE

FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG

ISBN 978-954-2979-10-4

Издател

Германско издание: **Фондация Фридрих Еберт**

Отдел Политическа академия

Бон, Февруари 2011 г.

Българско издание: Фондация Фридрих Еберт, Бюро България
София, Ноември 2013 г.

Германско издание:

Редакция: Йохен Дам, Кристиан Хенкес, Кристиан Крел

Отговорен редактор: Д-р Кристиан Крел / Ръководител проект: Йохен Дам

Графично формление: DIE.PROJEKTOREN, Берлин

Фотография корица: Frederic Cilon, PhotoAlto; Dream-Emotion, Fotolia.com

Контакти: christian.krell@fes.de / jochen.dahm@fes.de

Българско издание:

Превод: Светослав Николов

Редакция: Емилия Бургазлиева

Печат: Графимакс 02 ООД

Авторите на отделните части носят отговорност за съдържанието на тази публикация.

Възможно е изразените мнения да не съвпадат навсякъде с това на Фондация Фридрих Еберт.

ХРИСТОМАТИЯ ПО СОЦИАЛНА ДЕМОКРАЦИЯ 5

Кристиан Хенкес и др.

Интеграция, имиграция и социална демокрация

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор	4
1. Въведение	6
2. Културната хетерогенност като предизвикателство за социалната демокрация	9
3. Интеграция: теории и понятия	19
3.1. Разсъждения от изследването на миграцията	20
3.2. Паралелно общество, етническа колония, мултикултурализъм – какво е това?	30
3.3. Интеграция - дефиниция	36
4. Социална демокрация и културен плурализъм	38
4.1. Три нива на политическа култура	39
4.2. Две водещи мисли на социалната демокрация: признание и участие	42
4.3. Нормативни концепции за контакт с културна идентичност	45
5. Инструменти на интеграционната политика	53
5.1. Правно-политическото измерение	56
5.2. Социо-икономическото измерение	68
5.3. Културно-религиозното измерение	80
6. Имиграция	89
7. Национални модели на гражданството: примери по страни	105
7.1. Германия	108
7.2. Франция	117

7.3. Холандия	121
7.4. Великобритания	125
7.5. Швеция	127
7.6. Обобщение	130
8. Сравнение на програмните позиции на партиите	131
8.1. „Германия е интеграционна държава“ – позиции по интеграционната политика на ХДС	132
8.2. „Открити към света, но не и мултикултурни“ - позиции по интеграционната политика на ХСС	135
8.3. Германия се нуждае от имиграция – имиграцията се нуждае от интеграция - позиции по интеграционната политика на ГСДП	137
8.4. Ориентирана към бъдещето интеграция - позиции по интеграционната политика на СвДП	140
8.5. Мултикултурна демокрация - позиции по интеграционната политика на Съюз 90/Зелени	142
8.6. Равни права за всички - позиции по интеграционната политика на партия „Левицата“	145
8.7. Обобщение	146
9. Приемане на дебата	148
Цитирана литература	154
За авторите	160
20 важни ключови думи	161

ПРЕДГОВОР

Интеграцията е тема, която винаги е занимавала хората. Следният цитат произлиза от една история от комикс.

„Ти ме познаваш, нямам нищо против чужденците. Някои от моите най-добри приятели са чужденци. Но тези чужденци не са оттук!“
Старикс [Asterix, Bd. 21: Das Geschenk Cäsars, 1974 [2000]: 16]

Героите Астерикс и Обеликс и цитираният старец в селото Старикс живеят през 50 г. пр. Хр. Но дори и по това време, дълго преди изобщо да е могло да се мисли за често силно желан християнски Запад, с културното многообразие са се свързвали възможности и предизвикателства.

Тези, които идват, тези, които остават, и онези, които вече са там, е трябвало и трябва да намерят връзката помежду си. Необходимо е да се определи начинът, по който взаимните резерви, страхове и очаквания могат да бъдат взети насериозно и приети. Ежедневното и общественото съжителство трябва да бъде договорено и формирано.

Какъв компас за това съжителство се получава от основните ценности на социалната демокрация? Какво е действието на свободата, справедливостта и солидарността в тематичното поле „Интеграция и имиграция“? Как политическите, социалните, икономическите и културните основни права могат да бъдат осигурени и утвърдени за всички? Това са въпроси, които стоят в основата на христоматията „Интеграция, имиграция и социална демокрация“.

Спорът за интеграцията и имиграцията е един от основните дебати на нашето време. С тази книга бихме искали да предложим помощ в откриването и изясняването на собственото становище. Тази христоматия не дава предварително изготвени и окончателни отговори. Тя е покана за прочит и по-нататъшен размисъл. Социалната демокрация живее от оживения дебат за правилните отговори на висотата на времето.

Тази книга е петата от поредицата христоматии по социална демокрация. Първата се занимава с основите на социалната демокрация. Там се обясняват основните ценности на социалната демокрация, сравняват се обществените модели на либералната, консервативната и социалната демокрация и се разглеждат разликите между либертарната и социалната демокрация.

Икономика, социална държава и Европа са темите на другите христоматии. Междувременно тези книги от поредицата се предлагат на хартиен и електронен носител, а частично и като аудио книги. С претенцията си да обясняват задълбочено, ясно и разбираемо основни взаимовръзки, христоматиите по социална демокрация се наложиха като важни наръчници за политическата практика.

Тук бихме искали да благодарим сърдечно на Кристиан Хенкес. Като основен автор на книгата, Кристиан се нагърби с голяма част от работата. Освен това дължим благодарност на Гюнтер Шулце за написването на главата за имиграцията и на него и Томас Майер за съветите им при концептирането на книгата. Бихме искали да благодарим също на Лале Акгюн и Александер Пфайфер за текстовете им и на тях и всички участвали автори за прекрасното сътрудничество. Тази книга не би била възможна без техния принос, евентуални недостатъци са за наша сметка.

Символът на Академията за социална демокрация е компас. С квалификационните програми на Академията, Фондация Фридрих Еберт би искала да предложи една рамка, която да служи за изясняване на становища и ориентации. Ще се радваме, ако използвате нашите програми, за да определите Вашия политически път. Социалната демокрация живее от това, че гражданите постоянно се занимават с нея и се ангажират за нея.

Д-р Кристиан Крел
*Директор на Академията
за социална демокрация*

Йохен Дам
*Ръководител проект Христоматии по
социална демокрация*

Бон, февруари 2011 г.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

„Нуждаем се от широк консенсус за интеграцията и имиграцията. Затова моля всички, които имат мисия и глас в нашето общество: спорете за най-добрия път към тази цел. Но така, че нито да се подклажда страх, нито да се будят илюзии.“ [Rau, 2000]

*Йоханес Рау:
„без страх и без
мечтания“*

Днес това желание на Йоханес Рау е по-актуално от всякога. Необходим е дебат за интеграцията и имиграцията. Той трябва да бъде воден конструктивно. Нищо не трябва да се украсява или да се драматизира, а да се формира съвместно. „Без страх и без мечтания“ – така сам се изразява Йоханес Рау.

*Компасът:
участие и
признание*

С поглед върху основните ѝ ценности, социалната демокрация е подготвена за този дебат: свобода, справедливост и солидарност – от основните ценности се получава ясен компас за работата с културното многообразие: признание и участие за всички, това е необходимо да се гарантира.

Участието означава всички хора действително да разполагат с възможностите и шансовете на обществото си. Признанието означава хората в една религиозна и културно разнообразна общност да бъдат приемани и третираны като равни. Фундамент на съвместния живот е конституцията. Тя поставя граници и предлага място за културно разнообразие.

Тази христоматия е предложение да се занимаем с въпросите, свързани с интеграцията, имиграцията и социалната демокрация. Предложение да открием собственото си становище и помощ да го застъпим в дебата.

Христоматията предлага различни подходи към темата: разсъждения от изследването на интеграцията, примери за успешна интеграционна практика и инструменти, поглед отвъд националните граници, но също и върху програмите на партиите.

В Глава 2 най-напред се обяснява кои предизвикателства означават културно разнообразие за социалната демокрация. При това по-подробно се дефинират също понятията „нация“, „етнос“ и „култура“.

Глава 2: Разнообразието като предизвикателство

Глава 3 описва различни разсъждения от изследването на интеграцията. В тази рамка се дава отговор и на въпроса какво трябва да се разбира под мултикултурализъм, паралелно общество и етническа колония.

*Глава 3:
изследване на
интеграцията*

Глава 4 обяснява нормативната рамка на социалната демокрация в тематичното поле „Интеграция и имиграция“. Изяснява на кое ниво трябва да се формира и описва значението на участието и признанието.

*Глава 4:
нормативната
рамка*

Глава 5 се занимава с конкретни инструменти на интеграционната политика в три измерения: правно-политическо, социо-икономическо и културно-религиозно.

*Глава 5:
инструменти*

Глава 6 описва предизвикателствата и концепциите в областта на имиграцията. Тя обяснява концепцията за точкова система за управление на имиграцията.

*Глава 6:
имиграция*

Глава 7 хвърля поглед върху интеграционната практика в различни европейски страни: Германия, Австрия, Франция, Холандия, Великобритания и Швеция.

*Глава 7:
сравнение по
страни*

В Глава 8 се представят и сравняват позициите на представените в Бундестага партии по темата „Интеграция и имиграция“.

*Глава 8: позициите
на партиите*

В Глава 9 книгата завършва с преглед на публичните дебати за интеграцията и имиграцията.

*Глава 9: Да
приемем дебата!*

Както казахме, книгата е предложение за определяне на собственото становище. Това обаче не означава, че тя не се крепи на убеждение. То се основава на основните ценности на социалната демокрация. То се опира по особен начин на разбирането на социалната демокрация за свободата като равна свобода. В този смисъл, в истинския смисъл, то е либерално. От своя страна, това убеждение може да се обобщи с цитат на Йоханес Рау:

**Допълнителна
литература:**

*Wolfgang Gröf und
Sabine Kneib (Hg.)
(2010), Johannes
Rau. Ein Politiker-
leben in Reden,
Briefen, Bildern,
Verlag, J. H. W. Dietz
Nachf., Bonn.*

„Важен е не произходът на индивида, а това, че заедно печелим бъдещето.“ [Rau, 2000]

Кой се има предвид всъщност? В интеграционната политика има различни понятия, които описват различни целеви групи. Формално **чужденец** е всеки, който не притежава гражданство в страната, в която пребивава. Колкото по-дълго някой живее там, толкова по-неподходящо е това разграничаване с оглед на интеграционни въпроси. Ако понятието се използва и за лица, които са израснали там и може би дори имат гражданство, то явно е неподходящо¹. Въпреки това, в много статистики в Германия присъстват само данни за признака гражданство².

С понятието **„нов гражданин“** се прави връзка със смяна на гражданството. То прави опит да отчете факта, че едно лице е получило съответното гражданство не по рождение, а едва известно време след имигрирането.

Понятията **„преселник“** или **„заселник“** избягват връщането към гражданския статут. В центъра на това обозначение стои извършено преселване на съответното лице. За да се определи целева група за интеграционната политика, строго погледнато понятието не е идеално, тъй като интеграционната политика е насочена и към лица, които не са се преселили³. Понятието **„мигрант“**, основаващо се на латинското „migrare“ (ходя), съдържателно всъщност няма предвид нищо друго освен преселник или заселник.

В германската статистика за първи път в изследването Mikrozensus 2005 се използва донякъде обемистото понятие „човек с миграционен произход“. Като лица с миграционен произход се определят „всички заселили се след 1949 г. на днешната територия на Федерална Република Германия, както и всички родени в Германия чужденци и всички родени в Германия като германци с минимум един преселил се или роден като чужденец в Германия родител [Statistisches Bundesamt, 2010: 6]. Това обозначение е най-точното. Самото поданство вече не е единственият критерий и – това е особено важно – собственият миграционен опит, т.е. влизането в страната, вече не е критерий.

Това изяснение не е само интелектуална игра. Независимо от факта, че думите съдържат изцяло преценки, това има значение преди всичко от сравнителна гледна точка (напр. при сравнението между европейските страни). Особено при статистиката трябва да се внимава кои групи лица всъщност се имат предвид. Иначе е възможно да бъдат сравнявани напълно различни групи лица. Така в никоя статистика Франция няма признак за етнически произход, Германия оперира с „миграционен произход“, както и с „чужденци“, а Великобритания – с етнически групи, които обаче са валидни независимо от въпроса за поколенията.

- 1 Нерядко използваното в Германия понятие „чуждестранен съгражданин“ е само по себе си противоречие. По дефиниция чужденец е онзи, който няма именно гражданския статут на съответната общност.
- 2 Основният проблем в Германия е, че именно образователната статистика често оперира с понятието „чужденец“. В някои германски провинции междувременно се използва съкращението NDH („nicht deutscher Herkunftssprache“) – език с негермански произход, за да се изтъкне съществен аспект за различния образователен успех. От своя страна обаче, това NDH не съпада с „човек с миграционен произход“
- 3 Понякога може да се долови лека разлика в значенията на преселване и заселване. В някои случаи под преселване се има предвид държавно регулирано прииждане на преселници, докато заселване визира един под някаква форма нерегулиран елемент. В тази христоматия двете понятия се употребяват с еднакво значение, освен ако изрично не е указано друго.

2. КУЛТУРНАТА ХЕТЕРОГЕННОСТ КАТО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ЗА СОЦИАЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ

В тази глава

- се обяснява, че имиграцията не е ново развитие, а е постоянен процес;
- се посочват предизвикателствата, които произлизат от това развитие;
- се обясняват две различни разбираня на понятието „нация“;
- се обсъждат и дефинират понятията „етнос“, „култура“ и „културна хетерогенност“.

Рейн, мелницата на народите

От „Генералът на дявола“ на Карл Цукмайер⁴

„От Рейн! От голямата мелница на народите. От пресата за грозде на Европа! А сега си представете Вашите прадеди, от раждането на Христос насам. Имало е римски пълководец, тъмен тип, кафяв като зряла маслина. Той е научил русо момиче на латински. А после в семейството се появил евреин – търговец на подправки. Той бил сериозен човек, станал християнин още преди сватбата и положил основите на католическата традиция в семейството. След това дошъл гръцки лекар, келтски легионер, наемен войник от Граубюнден, шведски кавалерист, войник на Наполеон, дезертирал казак, миньор от Шварцвалд, странстващ воденичар от Елзас, дебел лодкар от Холандия, маджар, пандур, офицер от Виена, френски актьор, бохемски музикант – на брега на Рейн, всички тези хора са живели, били, пили, пели и правили деца. И Гьоте, и той е от същия кюп, и Бетовен, и Гутенберг, и Матиас Грюневалд, и... Виж в енциклопедията. Били са най-добрите, скъпи мой! Най-добрите в света! И защо? Защото народите са се смесили там. Смесили – като водата от извори, ручей и реки, за да се стекат в голям, жив поток.“ [Zuckmayer, 1973 [1945]: 65-66]

⁴ Забележка: в тази сцена генерал Харас отговаря на лейтенант Хартман, който преди това описва проблемите си с родословното дърво на семейството си в националсоциалистическа Германия.

*Литературно
встъпление*

Следователно, имиграцията не е ново развитие. Въпреки това обществата в Западна Европа са били възприемани от съответното население предимно като етнически и културно хомогенни, т.е. сравнително еднакви⁵. В разбирането на съответните граждани населението е споделяло както общ език, така и допълнителни културни и етнически качества.

Въпреки всички социални разлики се е изхождало от това, че съответният човек насреща споделя съответните качества – като испанец примерно испанския език и католическата религия, и затова той/тя се е разглеждал/а като част от групата, като „испанци“. Съществувала е предствата за някак формирана хомогенност, т.е. еднаквост между гражданите.

Възможности и предизвикателства на културната хетерогенност

Защо, от гледна точка на социалната демокрация, културната хетерогенност е предизвикателство? Би могло да се мисли, че за съжителството в едно общество и благополучието на членовете му не е от значение какви културни качества имат тези членове, доколкото всички могат да водят осигурен и мирен живот. Но това не е толкова просто. Могат да се установят поне четири предизвикателства:

(1) Възможна обществена изолация

Едно общество се състои от четири части. Това са до известна степен отделни системи, като политическата система, пазарът на труда, културата или гражданското общество. В тези отделни системи членовете на обществото са интегрирани в различна степен. Почти никой член на обществото не е интегриран в тези отделни системи по същия начин както всички други членове. Това може да се основава на доброволно решение и затова и не е трагично. Проблематично обаче е недоброволното изключване, което всъщност не е желано от засегнатото лице.

Тази възможност е валидна за всички членове на обществото, но при имигрантите е по-вероятна отколкото при местните. Точно заради имиграцията те не са интегрирани в обществените системи (напр.

⁵ Изключение са мултиетнически държави като Белгия или Швейцария, но също и Испания заради големите малцинства като баски, каталунци и галисийци.

съседства, сдружения, професионални мрежи). Може да се наложи да се премахнат определени пречки, за да се намали изключването.

(2) Възможно отслабване на обществената сплотеност

Едно съществуващо общество може да бъде възприемано от членовете си като относително хомогенно в културно отношение. Тази приета културно-етническа хомогенност може да допринесе положително за обществената сплотеност, а с това и да засили взаимното доверие и социалния капитал. Ръка за ръка с културно-етническата хомогенност често върви представата за обща идентичност, която също така крепи обществената сплотеност.

Нарастване на етно-културните разлики може да попречи на тази важна подплата, тази така наречена социална кохезия⁶, ако тя не се подкрепя политически. Тук е необходимо да сме точни: културната хетерогенност може (но не е задължително) да отслаби обществената сплотеност. Има обаче най-различни възможности тя отново да бъде засилена.

От друга страна, сплотеността може да бъде слаба и в общество с културна хомогенност, например при големи социални неравенства. Последното насочва, от гледна точка на социалната демокрация, към две важни опори на обществената сплотеност: социалното обезпечаване на всички и предотвратяването на културното зареждане на социални проблеми.

(3) Възможно неравенство на шансовете в исторически развил се институции

Исторически дадена хомогенност може да се е съхранила и в исторически развил се социални и политически институции, тук в смисъла на обществени регулации. Това може да доведе до това, че тези институции признават и съответно подпомагат само определени културни качества. За хора с тези културни качества може да се стигне до предимства, докато други, най-често имигранти, да бъдат оцетени. Така примерно, приемането на определени религиозни символи в общественото пространство или времето на националните празници се ориентират най-често по „кореняшка“ религия. Възниква въпросът дали и доколко едно подобно неравно третиране може да бъде оправдано.

⁶ От латински „cohaerere“ – слепвам, стоя заедно

*Възможно
отслабване на
сплотеността*

*Възможно
неравенство на
шансовете*

Възможно пренебрегване на определени интереси

(4) Възможно пренебрегване на определени интереси

Културната идентичност може да формира начини на действие и с това могат да се свържат и определени интереси. Когато граждани с друга културна идентичност са изключени, тогава техните интереси не се съблюдават и в политическото пространство. Например, при политически решения липсват определени културно формирани гледни точки, ако в тях не участват граждани със съответния произход. В една демокрация това изключване от политическите процеси на комуникация и договаряне може да бъде прието трудно.

Исторически произход и дефиниция на културна хетерогенност

Много от предизвикателствата, които се получават от културната хетерогенност, са свързани с представата за хомогенно общество. Откъде идват тези представи?

Откъде произлиза представата за хомогенни общества?

Фактор: възникването на нациите

Идеята, че населенията споделят еднакви културни, езикови и етнически качества, е тясно свързана с идеологията на национализма и възникването на нациите в по-ранни векове. В национализма се допуска, че има народи с обща история, култура, език и дори произход. Това обаче е отговаряло на реалността в много малко случаи.

И в бъдещите национални държави хората са се ориентирали по-скоро към социалното си обкръжение. В различните региони те са имали напълно различни езици, респ. диалекти, предания и традиции и много различни политически лоялности. Така например, през 18 век на един гражданин на Хамбург едва ли би му дошло на ум да чувства принадлежност към същата група, респ. нация, като един жител на Оберамергау – по принцип двамата никога не биха се срещнали.

В рамките на дискусиите, в интеграционната политика напоследък се извършва промяна в перспективата – от **подход на дефицита** към **подход на потенциала**.

Подходът на дефицита развива своята политика предимно на базата на проблемно и обременяващо ориентирано разглеждане на имигрантите. В сравнение с членовете на приемащото общество, на първо място, те имат дефицити, които трябва да бъдат премахнати със средствата на политиката.

Подходът на потенциала (също подход на ресурсите) вижда при имигрантите специфични потенциали и ресурси, които се разглеждат като полза и възможност за обществото. Политическите инструменти се насочват и въпросните лица се третират в съответствие с това. Това обаче не изключва конфликти и проблемни ситуации. [обобщение от: Gesemann, Roth, 2009: 23]

Затова Бенедикт Андерсън (1966 г.) смята, че за създаването на една нация групите от населението и хората, които никога не могат да се запознаят лично с другите членове на групата, задължително трябва да развият представата за силно единство точно с тези хора. Тази общност никога не се изживява от индивида като нещо цяло. Тя съществува само в собственото убеждение. Съответно Андерсън ги нарича „въобразени“ общности (“imagined communities”).

Това създаване на нации е печелело от обективни условия като еднакъв език, но всъщност е било политически проект на елити. Представата за принадлежност към общ народ след Френската революция е била пренесена в много европейски страни с помощта на литературата, културата, изкуството, политически стратегии и чрез подобрени средства за комуникация. Създадена е обаче и с помощта на войни.

Още през 19 век обаче е имало много различни представи за това кои качества са точно онези, които представляват единството като народ, респ. нация, и създават основите на собствената държава. В случая има два идеални типа. Емерих Франсис точно е обобщил разликата между тях като разлика между народа като демос и народа като етнос, т.е. разликата между една политическа нация и една етническа нация [Francis, 1965].

Именно политическата воля представлява **политическата нация**. Хора, които разбират себе си като граждани, решават да изградят общи институции, да споделят ценности и преди всичко да упражняват съвместно господството над самите себе си. Демокрацията е почти неизбежно съставна част на едно такова понятие за народ. След революцията републиканска Франция е била блестящ пример за такава политическа нация – този, който е бил съгласен с целите на революцията, е бил французин.

В представата за **етническа нация** политическата воля на населението при дефиницията на това какво представлява една нация стои далеч на заден план. Независимо от това дали са били създадени общи държавни институции, има обективни елементи, които представляват един народ (а с това и една нация). На първо място, това са култура, език и общ етнически произход. Дали членовете осъзнават това или не, тези качества съставляват един народ.

*Бенедикт
Андерсън:
„въобразената
общност“*

*Нации: проект
на елити*

*Политическата
нация*

*Етническата
нация*

*Социална
демокрация: идеал
за политическа
нация*

При двете става въпрос за теоретично създадени идеални типове. С претенцията си за широкообхватни основни права социалната демокрация се ориентира към идеала за политическа нация. Трябва обаче да се отбележи критично, че идващата в теорията толкова свободна от етнически корени „политическа нация“ в реалната история въпреки всичко е била свързана с етнически и културни дадености.

*САЩ и Франция:
идеални типове
със сенчести
страни*

Пример за това е класическата имиграционна страна САЩ: обявяването за конституцията е било това, което е създадо гражданите и ги е свързало в една общност. Въпреки това обаче е съществувала „етническата основна група“ на WASP (White Anglo-Saxon Protestants), на белите протестанти с англо-саксонски произход. Доколко други групи, през 19 век предимно ирландски, германски, респ. католически имигранти, са могли да бъдат „добри граждани“ на САЩ, постоянно е било предмет на горещи политически дебати и политически опозиционни движения.

По отношение на гореспоменатата Франция не трябва да се забравя, че по време на Френската революция големи части от населението съвсем не са се определяли като французи. Във вътрешността, особено в Бретан и Венде, революционното правителство е трябвало да наложи целите си – особено идеите за равенство и единна нация – с изключително насилие [вж. Schulín, 2004: 229].

*Представа:
нация на равни
граждани*

В повечето западноевропейски демокрации се е развила представата за нация на равни граждани, която е съдържала както аспекти на етническа, така и на политическа нация.

*Хетерогенност
излиза на сцената*

В този момент имиграцията и културната хетерогенност излизат на сцената. Господстващата представа на населението за собствената нация и приемането на културна, етническа и езикова хомогенност най-малкото се поставят под въпрос от имиграцията. Това, от своя страна, влияе върху следваната политика при интеграцията на имигранти. Една нация трябва до известна степен отново сама да се споразумява за собствената си идентичност.

Това разбирателство за контакта с етническа, религиозна и културна идентичност, което в имиграционните страни е протичало по принцип от създаването им, след 1945 г. (а някъде и по-рано) отново е станало необходимо. Две развития са били отговорни за това:

- Държави като Великобритания, Франция, Холандия и Белгия по онова време все още са имали колонии, от които междувременно не малко хора са се завърнали в „майчините страни“. Докато през 19 век в ерата на колониализма е било безспорно, че жителите на колониите не трябва в никакъв случай да се поставят на същото ниво както гражданите на майчината страна, в демокрациите при трайно пребиваване на имигрантите подобно поведение не можело да се запази.
- В хода на икономическия подем през 50-те години се стига до договори с много държави от Южна Европа (както и от Турция) и Северна Африка, чрез което изпращането на така наречени гастарбайтери води до промяна в етническия и културен състав на населението – точно в градовете. Представата, че в случая става въпрос за временни трудови престои, била широко разпространена, дори и сред самите имигранти. Когато това много скоро се оказва грешно заключение и имигрантите започват да прибират семействата си при себе си, въпросите за интеграцията и работата с културната хетерогенност попадат във фокус.

Обяснение на понятия: културна хетерогенност, етнос, култура

Какво всъщност е „културна хетерогенност“ или „културен плурализъм“? Понятието споделя своята неопределимост с други понятия. „Културна хетерогенност“ попада в „мрежа от понятия“ [Bredow, 1995: 35], която се състои от понятия като нация, етнос, народ, колективна идентичност, народна група – „и каквото и друго разделяне да има. Едва ли може да се оспори, че в случая става въпрос за различни аспекти на обществени действителности. Но колкото по-точно те биват изобразени, толкова по-труден става и анализът“ [Hoffmann, 1996: 150].

*След 1945 г.:
Западна Европа
става културно
хетерогенна*

*Влияние на
колониите*

*Вербуване на
„гастарбайтери“*

*„Мрежа от
понятия“ с много
неизвестни*

Понятието „етнос“

Нека се приближим до определението за културна хетерогенност най-напред чрез понятието етничност⁷. Фридрих Хекман [Heckmann, 1992: 30] разбира под етничност социален факт. Той описва групи, които притежават културни сходства, споделят исторически и настоящ опит, имат предпостави за общ произход и на тази основа развиват определено съзнание за идентичност и солидарност.

Вейт Бадер [Bader, 1995: 82] прави връзка с това и посочва следните характеристики на етническите групи или общности:

- отличаващо ги име
- мит за общ произход и и корени
- исторически спомени
- историческа област или родна страна или връзка с нея
- един или повече моменти на обща култура (език, обичаи, религия)
- солидарност и идентичност

Име	Мит	Исторически спомен	Историческа област	Обща култура
Каталунци	Различно от останала Испания развитие след основаването на Испанската марка от Карл Велики	Спомен за самостоятелни политически институции през Средновековието (денят на капитулацията пред Филип V и отмяната на самоуправлението през 1714 г. днес е „национален празник“	Каталуния	Самостоятелна култура, преди всичко обаче собствен език

Фиг.1: Каталунците, пример за етническа група

Често има неудобство, когато се използват понятия като например етничност. Това се дължи не на последно място на това, че понятието етнос бързо се смесва с понятието раса. Понятието раса в псевдонаучни

⁷ Често, наред с етничност, се използват и понятията „етнос“ или „етническа идентичност“. Всичките три имат предвид едно и също положение. Етничност се отнася за факта по себе си, етнос има предвид по-скоро въпросната група, а етническа идентичност описва това, което тази група споделя.

Допълнителна

литература:

Dieter Filsinger
(2010), *Ethnische Unterscheidungen in der Einwanderungsgesellschaft: eine kritische Analyse*, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), WISO Diskurs, Bonn.

биогенетични „теории“ често се свързва с определени валентности и една раса се разглежда като нещо неизменно.

Не е такъв случаят обаче точно в горепосочената дефиниция за етничност. Етничността зависи съществено от самооценката на засегнатите лица, а също така и от чуждата оценка от други.

„Етническа идентичност е **чувството и съзнанието** за принадлежността към етническа група или общност. Без един минимум от колективна етническа идентичност няма етническа общност. [...] В този смисъл, етническата идентичност „конституира“ етническата общност“ [Bader, 1995: 98].

Следователно, от значение е субективен критерий. Една етническа група се превръща в такава едва тогава, когато индивидите сами се възприемат като самостоятелна група (самооценка), а също и когато бъдат възприети отвън като такава (чужда оценка). Едва чрез това „възниква“ един етнос.

Обективни критерии, като например езикът, играят роля дотолкова, доколкото на една група ще е трудно без самостоятелен белег да разглежда себе си като такава. Едва чрез съществуването на подобен белег индивидите могат да осъзнаят своята съпринадлежност.

Понятието „култура“

Понятието култура, също както понятието етничност, трудно може да бъде определено. В тази христоматия то не може да бъде разгледано подробно.

Някои забележки на Дитер Филзингер [Filsinger, 2008: 9] служат като отправна точка: „Културата трябва да се разглежда като символна система на едно общество. На равнището на обществото тя е допусната в институции, които съдържат основополагащи ценности, норми, правила за процедиране и поведение в съвместния живот. От своя страна, те са част от „запас от знания“ [Habermas, 2005], с помощта на който членовете на обществото си набавят тълкувания и се справят с проблеми [Hofmann-Nowotny, 1996]. Културата дава на човек ориентация и идентичност. Съвместността на културата, общият „запас от знания“ позволява успешна комуникация, разбирателство и създава съзнание за съвместност [Hofmann-Nowotny, 1996]. На фона на различни културни светове [...] се поставя задачата да се идентифицират и

изтъкнат сходства в „запасите от знания“, респ. да се даде възможност за интеркултурен обмен между идентичности, който обаче може да се получи само при справедливи обществени условия [вж. Hamburger, 2000].

Следователно, културата е едно много широко понятие. Това се отразява както в материална, така и в символическа култура. Социологът Вейт Бадер [Bader, 1995: 95] разбира под материална култура не само материализирана култура (напр. под формата на сгради), но също и навици, практики, добродетели и начини на живот. Те могат да се изразят многостранно, напр. в архитектура, поведение през свободното време, изкуство или семейни отношения, за да назовем само няколко. До тях стои символическата култура, това са език, когнитивни модели на тълкуване, представи за света, митове, спомени, символи и правила (принципи, ценности, норми и институции).

Може да се каже, че в едно модерно общество всички хора никога не споделят една и съща култура в гореразбрения смисъл, защото тези общества са прекалено плуралистични и диференцирани. В този смисъл, всички модерни общества са културно хетерогенни – дори това ги формира.

Все пак се изхожда от това, че членовете на етническите общности споделят един с друг достатъчно много от горепосочените аспекти на културата, така че да вярват, че са един колектив, който, въпреки всички разлики, споделя обща култура.

При това предположение става видно какво трябва да се разбира под културна хетерогенност на едно общество или нация. Културно хетерогенното общество е общество, чиито членове във възприемането си повече не споделят изцяло именно тези форми на културата.

Какво означава това за социалната демокрация?

- Исторически имиграцията не е нов феномен.
- С имиграцията са свързани четири политически предизвикателства.
- Необходимо е да се гарантират обществена сплотеност, равенство на шансовете и политическо участие за всички и да се предотврати общественото изключване.
- Социалната демокрация се ориентира към идеала за политическа нация, не към етнически дадености.

3. ИНТЕГРАЦИЯ: ТЕОРИИ И ПОНЯТИЯ

В тази глава

- се обяснява, че интеграцията не се отнася само за нови групи от населението;
- се обясняват някои интеграционни теории и използваното в тях значение на понятието „асимиляция“;
- се обсъждат понятията „паралелно общество“, „етническа колония“ и „мултикултурализъм“;
- се предлага дефиниция на понятието „интеграция“.

Във всички европейски страни постоянно пламват дебати за интеграцията. Ключови думи са примерно „спор за носенето на забрадки“, „престъпност сред чужденците“ или „паралелни общества“. Дебатите страдат от това, че участниците в дискусиата често имат много различни представи за това какво всъщност трябва да се разбира под интеграция. Това обаче не е само белег на обществения дебат. И в научни текстове и изследвания от автори непрекъснато се използват нови дефиниции.

Преди някои от тези разсъждения от проучването да бъдат представени в тази глава, трябва да бъдат изяснени две точки:

- Интеграцията не трябва да се отнася изключително за нови групи от населението. Едно общество може да се счита за интеграционно тогава, когато никоя група, дефинирана по някакъв признак, не е изключена от съществени аспекти на обществения живот. Интеграцията е основно изискване за едно общество, за да се гарантира сплотеността.
- Модерните общества функционално са много диференцирани, т.е. съдържат много отделни системи, които ги формират и понякога функционират по напълно различни логики. Поради тази причина е уместно да се изходи от диференцирано понятие за интеграция, което съответно визира различни отделни системи на обществото.

Какво е интеграция всъщност?

Две предварителни бележки

Тъй като, поради „по-късното“ влизане във вече съществуващо приемно общество, имигрантите първоначално не са интегрирани, тук неинтеграцията прави особено силно впечатление и може би се разпростира върху далеч повече полета. Предмет на проучването са процесите, които могат да се състоят при присъединяването.

3.1. Разсъждения от проучването на миграцията

Имиграционна страна САЩ: пионер в развитието на теорията

С въпроса за интеграцията на имигрантите в обществото са се занимавали предимно социолози. Не е чудно, че първите емпирични изследвания и теории са възникнали в Съединените американски щати, които разбират себе си като имиграционна страна.

В центъра на тези разсъждения стоят

- от една страна, индивидуалните процеси на адаптиране на имигрантите,
- от друга страна, взаимодействията между членовете на приемащото общество и имигрантите,
- и накрая, влиянието на институциите на приемащото общество върху интеграционните процеси.

Три подхода

От множеството изследвания най-напред ще представим един модел, който описва различни фази на интеграция като времеви процес. Следва подход, който различава различни интеграционни измерения, т.е. области на интеграцията, и ги съпоставя. Накрая, с третия модел се разглеждат условията на обкръжаващата среда на интеграцията.

Вариращи значения на понятието

При представянето на теориите се запазва присъщият им избор на понятия. Това се отнася преди всичко за понятието асимилация – трябва обаче да се има предвид, че авторите често не го използват в значението му в ежедневието.

Асимиляция

В миграционните теории под това понятие се е разбирало широкообхватното приравняване на индивида към една група, при което от асимилиращите се индивиди се приемат съществени качества и начини на поведение на групата. Понятието често се използва неутрално за описание на един такъв процес. Асимиляцията се описва също като широкообхватно индивидуално включване на имигранта в приемащото общество. Отправна точка за асимиляцията е основна група, която трябва да бъде идентифицирана.

За разлика от използването на понятието в обществеността, с това не се има предвид нито принуда от страна на мнозинството, нито състояние, желано от определени политически актьори. Точно в политическото пространство с понятието асимиляция най-често се разбира пълната идентификация на членовете на малцинството с културата на доминантното общество [вж. Нан, 2000: 287]. В този смисъл, понятието асимиляция обхваща също достигащите дълбоко в личния живот начини на поведение. А именно, имигрантите биват отчуждени от страните си на произход и засмукани от доминантната култура, така че разликите на културата на малцинството от последната се заличават напълно [вж. Нан, 2000: 287].

Също така, заради това разбиране за асимиляция, в общественения дебат с понятието би трябвало да се борави тактично – независимо от представянето на научна теория.

*Внимание!
"Асимиляция"
се използва
неутрално в
научен смисъл*

Интеграционна теория на Робърт Е. Парк

На базата на наблюдение на имиграцията и градското развитие на Чикаго през 20-те години, изследователят Робърт Е. Парк и неговите сътрудници разработват терията за „Race relation cycle“ [Park, 1950]⁸

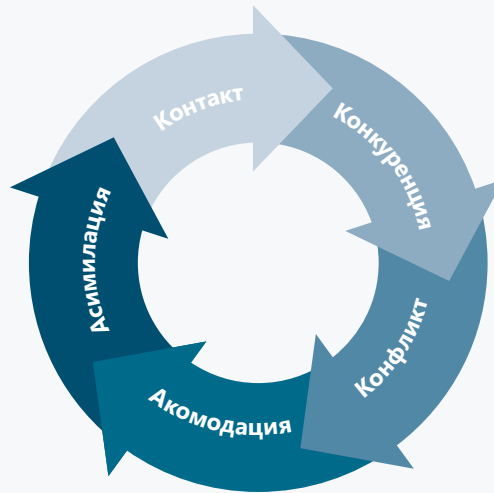
Те изхождат от това, че винаги когато две или повече етнически групи се събират чрез имиграция, се състоят следните пет фази на интеграция между групите:

1. Фаза на контакт (contact): най-често етнически групи се опитват да установят мирни и изясняващи контакти помежду си.
2. Фаза на конкуренция (competition) групите влизат в конкуренция за оскъдни ресурси като работни места или жилища.
3. Фаза на конфликт (conflict): последиствието от конкуренцията е фаза, в която между групите се стига до дискриминация и сблъсъци.

8 „Race relation cycle“ може да се преведе като „Цикъл на отношенията между етническите групи“.

*Робърт Е. Парк:
„Race relation cycle“*

4. Фаза на акомодация (accomodation): с времето между двете групи се формира *modus vivendi* (начин на живот), форма на контакт един с друг. Той може да се състои в това отделни групи да си търсят професионални ниши, да се оттеглят в отделени райони или да се задоволят със съответния си статус.
5. Фаза на асимилация (assimilation): чрез смесвания етническите разлики изчезват и възниква напълно нова цялостна група.

Източник: Park 1950

Фиг. 2: Пет фази при събирането на различни етнически групи според Парк

Този модел дава ценни импулси на изследването на имиграцията. Той обаче не остава защитен от критика. На критика е подложено най-вече предположението за праволинейното, пълно протичане на този процес. В теорията не са предвидени възможности за застой или регрес на асимилацията. Освен това, в реалността нередко може да се констатира, че не се стига до асимилация между групите, а до траен конфликт, потискане или в краен случай дори до физическо унищожение на една група⁹.

⁹ Други теоретични предложения идват от Тафт [Taft, 1953], Айзенщад [Eisenstadt, 1954] и Гордън [Gordon, 1964], които изследователите Алба и Нее определят като „канон“ на изследването на имиграцията [Alba/Nee, 1997].

Интеграционна теория на Милтън Гордън

В изследването си „Асимиляция в американския живот“ Милтън Гордън излага една друга интеграционна теория [Gordon, 1964]. Той не изхожда от надграждащи се фази на асимиляцията, а разделя включването на различни отделни процеси на:

- културна асимиляция (промяна в начините на културно поведение)
- структурна асимиляция (широко участие в отношения на първичната група)¹⁰
- идентификационна асимиляция (развитие на чувството за национална принадлежност)
- гражданска асимиляция (отсъствие на ценностни и властови конфликти)
- семейна асимиляция (широко разпространен брак между лица от различни етноси)
- обусловена от отношението асимиляция (промени в отношението)
- обусловена от поведението асимиляция (промени в поведението)

*Милтън Гордън:
асимиляция в
частични процеси*

Фиг. 3: Частични процеси на асимиляция според Гордън

¹⁰ От една страна, това има предвид участието на отделни индивиди в клики, съседски отношения и сдружения на приемащото общество. Към това спадат обаче и основополагащите институции на приемащото общество, като например политическата система и пазарът на труда.

От значение в тази теория са няколко аспекта:

- поради това, че асимилацията се разделя на различни частични процеси, е възможно в една област да се стигне до асимилация, а в друга не. До известна степен са възможни различни степени на асимилация в отделните области. Това по-късно се обозначава като „частична или сегментирана асимилация“.
- Гордън изхожда от това, че при имигриралите лица във всеки случай се стига до културна асимилация. Той различава обаче ясно две форми на културна асимилация. От една страна, има “intrinsic culture”, т.е. една отнесена към вътрешното култура, като например религия или етични ценности. От друга страна, той вижда “extrinsic culture”, разбираана като външни форми и начини на поведение в ежедневиия живот. Културната асимилация се разбира от него на първо място като приравняване към „външната култура” – и до нея се стига във всеки случай в различна степен.

За Гордън структурната асимилация представлява ключов елемент на включването на имигрантите. За разлика от културната интеграция обаче, тя не се постига автоматично. Стигне ли се до структурна асимилация, тогава тя неизбежно би довела след себе си културна асимилация.

Интеграционна теория на Хартмут Есер

В немскоговорящите страни тези „по-стари” подходи на изследването на имиграцията се поемат и доразвиват от Хартмут Есер [Esser, 1980]. В случая той следва един действено-теоретичен подход, т.е. теория, която обяснява социалните процеси с водените от интереса и социални действия на индивидите¹¹.

Той разбира интеграцията като възникване на едно общо цяло от различни части. Интересните при това процеси се подразделят от него на четири различни аспекта. В центъра на наблюденията стоят съответно различните действия на имигрантите. В приемащото общество те трябва да подредят наново всичките си социални отношения.

Есер различава процесите на акултурация, пласиране, взаимодействие и идентификация.

¹¹ В тази връзка действащото лице често се определя като актьор.

Процес на интеграция	Съдържание	Обозначение
Акултурация	Научаване на езика, използване на езика, ежедневна компетенция	Културна (когнитивна) асимилация
Пласиране	Приемане на права и позиции в обществени взаимоотношения	Структурна асимилация
Взаимодействие	Установяване на директни социални контакти и отношения	Социална асимилация
Идентификация	Идентификация с приемащото общество (лоялности)	Емоционална (идентификационна) асимилация

Фиг. 4: Интеграционни процеси според Есер

Акултурацията е особено важна за справянето в приемащото общество. На първо място, това означава научаване и прилагане на езика. Те са основополагащи за комуникацията. Не трябва обаче да се забравя така наречената компетенция за правилата в ежедневието. Под това се разбира, че в едно общество имигрантите се научават как да общуват помежду си в ситуации от ежедневието и как „се борави с нещата“.

Ежедневна компетенция: във всяко общество съжителството на хората се определя от правила как човек да се държи в най-различни ситуации. Това не са писани правила, но често са познати на всички членове. Те започват с напълно ежедневни неща (Какъв бакшиш да оставя?), регулират общественото съжителство (Към коя институция да се обърне при определени проблеми?) и присъстват също в области, като например професионалния свят (Как се водят бизнес преговори?).

Разнообразни отделни процеси се крият най-вече зад процеса на така нареченото **пласиране** или структурна асимилация. В случая от особено значение са пазарът на труда и политическата система.

Пазарът на труда е една от основните „интеграционни машини“ в днешното общество.

Чрез него на първо място се разпределят ресурсите. Но също и статусът на едно лице, а с това и самочувствието, често се определя чрез пазара на труда. От гледна точка на интеграцията, той е толкова важен и заради това, че учас-

1. Акултурация

2. Пласиране

тието в труда от своя страна подпомага културната и социалната асимилация.

Ако се оставят настрана високо квалифицираните, които са привлечени целево за работни места, заради липсващата им компетенция за правила в ежедневието, имигрантите често не са в състояние да използват напълно личните и професионалните си умения на пазара на труда. Пример за това би могъл да бъде например въпросът как в различните страни се съставят документи за кандидатстване по общоприетия начин.

*Проблем:
„образуване на
низши слоеве“*

В един социално разслоен пазар на труда често се стига до така наречения от Есер процес на „образуване на етнически низши слоеве“ [вж. Esser, 2001]. С това се има предвид, че имигрантите заемат професионални позиции, които въз основа на ниските им квалификационни изисквания, престижа им или тежестта на труда са разположени в долния край на социалната скала.

Докато един такъв процес първоначално вероятно е неизбежен, то могат да възникнат два проблема. От една страна, етнически и социални проблеми могат да се смесят във възприятието. Тогава евентуално вече няма да е видно на кои причини вероятно се дължи един проблем. От друга страна, във всеки случай е важно образуването на низши слоеве да не остана трайно състояние. Следователно, от особено значение са възможностите за напредък както за самите имигранти, така и за децата им.

„Всеки, който може или иска, трябва да може да напредне, също и онзи, който е имигрирал или ще дойде в бъдеще при нас. Образованието и трудът са най-добрите средства за интеграция, всичко останало е маловажно. Никой друг вид интеграция не достига психологически и обществено толкова дълбоко както интеграцията чрез труд, който разкрива възможности за напредък.“ [Steinmeier, 2010: 114]

Наред с пазара на труда, за структурната система е важна политическата система. Възможността за „поемане на права“ в тази област се състои до голяма степен в отговорността на приемащото общество. В зависимост от това как са формулирани входните условия, може изобщо да се стигне до структурна асимилация. Допуска ли приемащото общество имигрантите изобщо да поемат права и позиции (какви са например условията за поданство, за да може човек въобще да участва в политическите решения)?

В областта **социална асимилация** става въпрос за установяването на социални контакти. В случая на фокус в дебата често стоят два аспекта: от една страна, членството и дейностите в сдружения и съответни отношения на приятелство, от друга страна – партньорства и бракове между различни етноси.

В публикуваното през 2009 г. изследване „Неизползвани потенциали. За състоянието на интеграцията в Германия“, чийто автор е Берлинският институт за население и развитие, се сравняват интеграционните успехи на различни етнически групи. То е добър пример за **коварствата на статистиката**. Индикатор за интеграция в изследването е относителният дял на двунационалните бракове. При интеграционното сравнение имигрантите от Далечния изток показват изненадващо добри резултати. В случая прави впечатление следното: 31% от всички омъжени/женени от тази група имат брак с германец, 81% сред които жени. Изследването обяснява: „Причина за това би могло да бъде това, че много имигрантки от Далечния изток имигрират, защото са намерили германски партньор за брак.“ Тук може да се подложи на съмнение дали понятието „намерили“ е подходящо за междувременно стоящите зад това пазарни процеси и дали един такъв индикатор може да бъде използван за сравнение (и йерархически ред между групите както в изследването).

Последна частична област на асимилацията е **идентификационната асимилация**. При този процес имигрантите изграждат все повече емоционални връзки с приемащата страна и развиват лоялност. Точно тази област със сигурност е най-трудната за политическо управление. От двете страни тя предполага готовността изобщо да се допусне тази идентификация – може да се каже и лоялност – и след това да се признае при другия.

В рамките на теорията на Есер се изхожда от известна времева последователност. В началото на процесите на включване стои когнитивната

асимилация, следвана от структурната и социалната асимилация, при което обикновено структурната предхожда социалната. Идентификационната асимилация представлява крайният стадий на цялостния процес. Тази последователност обаче не е задължителна. Асимилация може да се състои също само в отделни области или частично. Има две причини за това:

От една страна, готовността на индивида действително да ускори тези процеси зависи от четири фактора:

- въпроса дали има стимули за постигане на целта (мотивация)
- знанието как чрез определено действие наистина да постигнеш целта (когниция)

- вярата, че можеш да постигнеш целта чрез собствени действия (атрибутиране)
- преценката какви разходи, какви усилия и какви по-нататъшни последиствия са свързани с действията (съпротива)

От друга страна, приемащото общество също излиза на сцената, защото предоставя възможността за успешното протичане на тези процеси. Зависи не толкова само от самия актьор, а и от структурата на възможностите на обществото, т.е. от въпроса за

- възможностите, т.е. позитивните фактори, които правят процеса на асимилация възможен;
- бариерите, т.е. негативните фактори, които пречат на процеса на асимилация;
- алтернативите, с които разполага имигрантът, за да формира живота си без да се асимилира.

Фиг. 5: Основен модел на асимилация според Есер¹²

На фиг. 5 се наемква също, че формирането на възможностите, т.е. на позитивните фактори и бариерите, влияе на мотивацията и съпротивата на имигриралото лице. Тук на сцената излиза политиката.

При отчитане на тези дадености във всеки от четирите горепосочени интеграционни процеси може да се стигне до четири много различни интеграци-

12 За понятията вж. също с. 27

онни състояния. Тези индивидуални интеграционни модели се отличават по това към какво се ориентира (респ. може да се ориентира) въпросното лице.

- От една страна, имигрантът може да се ориентира към приемащото общество и съответните асимилации протичат.
- От друга страна, имигрантът може да продължи да се ориентира към обществото си на произход, респ. групата си на произход.

		Ориентация към групата на произход	
		Да	Не
Ориентация към приемащото общество	Да	Двойна ориентация	Асимилация
	Не	Пълна сепарация	Маргинализация

Фиг. 6: Четири възможни индивидуални интеграционни модела според Есер

Във всеки от горепосочените четири процеса са възможни тези четири посоки. По-долу те ще бъдат описани накратко като пример за областта на културната (когнитивната) асимилация:

- Асимилация: лицето се приравнява до неузнаваемост с групата на мнозинството (хомогенизиране), изчезват културните различия и етническите групи се разпадат като колективи. Когато това се случи в различни полета в различна степен, може да се говори за „частична асимилация“.
- Двойна ориентация: имигрантът запазва чертите на групата и същевременно желае включване в обществото на мнозинството. Имигрантите разбират себе си като част от приемащото общество.
- Сепарация: лицето отхвърля исканията за асимилация. Изключително рядко в цялостен вид, но може да се срещне като частична сепарация. Стратегия на групи.
- Маргинализация: въпросните индивиди не се ориентират нито към собствената група, нито към групата на мнозинството.

3.2. Паралелно общество, етническа колония, мултикултурализъм – какво е това?

*Притеснение:
изолация*

Точно по отношение на ислямски религиозни общности често се изразява опасението, че те биха се изолирали от обществото. Притеснението е, че признаваща религиозна политика би подпомогнала едно такова паралелно съществуване на различни обществени групи.

Това не е погрешно, тъй като религиозните общности са не само „интеграционни агенции“, но също и „пазителни на идентичност“, които искат да изолират собствения религиозен мироглед спрямо останалите [вж. Kandel, 2004]. Подобни опасения често достигат върхната си точка в понятието за така нареченото паралелно общество. Притеснението е най-вече, че ценностните и правните основи на цялостното общество повече не биха били съблюдавани.

Ако това се случи, това ще попречи на обществената сплотеност, а с това и на демократичния ред. От гледна точка на социалната демокрация е необходимо да се вземе отношение.

*Томас Майер:
предложение за
дефиниция*

Първа крачка в тази посока е въобще да се постигне съгласие за дефиницията на понятието. Предложение на Томас Майер гласи да се дефинира паралелно общество с помощта на шест критерия [вж. Meyer, 2002a]. Според него, **паралелното общество** може да се характеризира по следния начин:

- От социална гледна точка, то е хомогенно и хетерогенно, т.е. то може да се състои от лица, всички от които притежават еднакъв социален статус или се разпределят по всички социални слоеве.
- То обаче е етнокултурно, респ. хомогенно в културно-религиозен аспект, т.е. лицата споделят една етническа и религиозна идентичност, защото това е, което ги свързва извън всички социални различия.
- То има на разположение почти пълни космополитични, гражданско-обществени и икономически възможности за сегрегация, т.е. за всички области от човешкия живот и сътрудничества съществува поне възможността – и тя се използва в широки части – да не прибягват до институции (и пазари) на обкръжаващото общество.

- То води до едно почти пълно дублиране на обществените институции на мнозинството, всъщност всички институции на цялостното общество се копират.
- Неговата сегрегация е доброволна, т.е. членовете се решават доброволно на тази форма на съжителство и не биват принудени на това чрез бариери на приемащото общество (това би било гето)¹³.
- То се характеризира със селищно-пространствена сегрегация (респ. със социално-интерактивна сегрегация, доколкото другите признаци са изпълнени). С това се има предвид, че трябва да има ясно разграничени жилищни области или поне да липсва всякакъв контакт между членовете на приемащото общество и членовете на групата в непосредствената им жизнена среда.

Това е една много амбициозна дефиниция и критериите са много изисквателни. Според тази дефиниция би трябвало само много рядко да има общност, която действително може да формира едно напълно развито паралелно общество.

Труден за постигане критерий примерно е посоченият на четвърто място. Едно напълно развито паралелно общество би било налице само тогава, когато се стигне също до дублиране и развитие на разграничена правна система (включително съдопроизводство и възможности за санкции). В една модерна правова държава това едва ли е възможно.

Затова Томас Майер предлага да се освободим от **формалната** гледна точка. За **фактически** самостоятелна правна система би могло да се говори също, когато в рамките на групата има значителен социален натиск за подчиняване на внесените норми на собствената група при отказ от съществени гарантирани права на приемащото общество и когато групата развие поне неформална система за уреждане на спорове и съдопроизводство [Meyer, 2002a: 2].

Може ли въз основа на тези критерии да се говори за паралелно общество в Германия? Въпросът за една може би съществуваща в малки групи самостоятелна правна система все още не може да се изясни окончателно.

13 Необходимо е обаче да се има предвид, че при формирането на гето, роля могат да играят както доброволни начини на поведение, така и бариери на обкръжаващото общество.

*Критично:
разграничената
правна система*

*Различаване:
формална и
фактическа
ситуация*

Липсват широкообхватни изследвания по темата, а съществуващите признаци не позволяват да се направи окончателно заключение¹⁴.

Да разгледаме един друг аспект: пространствено разграниченото селище (точка б). При селищната структура възниква въпросът: паралелно общество ли е една улица с турски облик? Навярно едва ли.

Изследване: няма много висока концентрация

Изследователките Карен Шьонвелдер и Янина Зьон [Schömwälder, Söhn, 2007] провеждат емпирично изследване дали в по-големите градове на Германия наистина има силна сегрегация, т.е. дали има етническа концентрация в определени жилищни райони. За целта те използват както комунални набори от данни, така и набора от данни на Innerstädtische Raumbewachung (IRB)¹⁵. Решаващо е, че те не наблюдават категория „Чужденци“, а се опитват да определят центрове на заселване за отделни националностни групи.

Те приемат относителен дял от 10% от една националностна група в една териториална единица (около 8 800 души), за да се говори за етническа категория. В англосаксонските проучвания често се залага относителен дял от 30% или по-висок, за да се идентифицира „етнически квартал“, но в такъв случай в Германия не би трябвало изобщо да има етнически концентрации – което вече представлява твърдение.

Основният резултат е, че в Германия има малко на брой етнически концентрирани градски райони, но има много повече мултиетнически квартали, т.е. имигрантски квартали, в които изключително рядко „чужденците“ представляват мнозинството. „В оценените от нас данни на IRB няма нито една териториална единица, в която една единствена националностна група да е мнозинството от населението. 20% или повече (максимум 38%) от населението съставлява една отделна националностна група, най-често турските граждани, в само 15 териториални единици“ [Schömwälder, Söhn, 2007].

Различаване: паралелно общество и етническа колония

Дори и да има припокривания, е изключително важно да се прави разлика между едно действително развито паралелно общество и една – непрекъснато формираща се в имиграционните процеси – така наречена **етническа колония**.

14 За трудностите да се прави проучване по тази тема вж: Boie, Johannes 2010. Richter ohne Auftrag. // Süddeutsche Zeitung, Nr. 174, 31.07/01.08. 2010, S. 14.

15 Innerstädtische Raumbewachung (IRB) – Вътрешноградско наблюдение на районите

Под етническа колония се разбират специфичните взаимовръзки на живеене, свободно време и комуникация на имигрантите в една имигрантска страна [вж. Seulan, 2006: 45]. Фридрих Хекман [Heckmann, 1998] разглежда като дефиниращи три структурни елемента:

- широки роднински системи между имигрантите, които в общи линии са възникнали чрез верижна имиграция¹⁶
- една насочена по етническото различие система на сдружаване, която задоволява основни потребности от ориентиране и осигуряване на съществуването в новата среда
- етническа икономика, която задоволява специфични потребителски потребности на новодошлите и представлява нишова икономика, която предлага възможности за работа наред с националния пазар на труда.

Очевидно е, че между критериите за паралелно общество и тези за етническа колония има свързващи точки.

За имигрантите етническите колонии могат да изпълняват функциите на стартова помощ при пристигането им. Те помагат при стабилизирането на личността, предлагат възможности за самопомощ в рамките на групата и в тях възникват обединенията на представителството на интереси. Те обаче упражняват също известен социален контрол върху членовете.

В рамките на изследването се спори за ефекта на етническите колонии за индивидуалната интеграция. Така Елwert [Elwert, 1984] постулира, че една по-силна интеграция в етнически колонии може при определени условия да бъде положителен фактор за интеграцията в приемащото общество. Ако под интеграция се разбира участието в обществени блага, то етническата колония опосредства една така наречена **вътрешна интеграция**, т.е. достъпът до обществени блага се опосредства чрез социални отношения на собствената субкултура.

Приносът на вътрешната интеграция се състои в

1. засилване на самочувствието на отделния имигрант,
2. даване на знания за ежедневието в новото общество,
3. конституиране като група по интереси.

¹⁶ Понятието верижна имиграция има предвид, че едно успешно преселване често води след себе си имиграция от географската или семейната среда на имигранта.

Въпрос: принос на колонията за интеграцията?

Принос: вътрешна интеграция

Това обаче може да се осигури, ако са изпълнени три ограничаващи условия. Първо, трябва да се гарантират свободни от насилие пространства. Второ, в рамките на етническата колония не трябва да се образуват „изолати“. Под това се разбират отделни групи в рамките на етническото малцинство, които са изключени от всякакъв контакт с приемащото общество. Трето, етническата колония трябва да остане способна да учи система, т.е. не трябва до остава напълно затворена за външни влияния. Едно изследване на Салантин [Salantin, 2004] показва положителното влияние на участието в структури на собствения етнос. Стига се дори до засилване: с нарастващото участие в етническата колония се увеличава и участието на мнозинството в обществото¹⁷.

Това би говорило против изолиращ ефект на създаването на етническа колония, а с това и на нейните организации. На това може да се противоречи [напр. Esser, 1986] дотолкова, доколкото консолидираните етнически колонии представляват на първо място капани за маргинализация на имигранти, тъй като почти не съществуват стимули и възможности за придобиване на културен и социален капитал, които са релевантни за напредъка в приемащото общество.

Следователно, за положителен ефект на една етническа колония е от особено значение, че в нея има непрекъснат процес на мобилност (преди всичко трайна имиграция) защото само тогава може да се стигне до процес на напредък в приемащото общество [според Neckmann, 1998]. Консолидацията на формирането на етническа група и затварянето – т.е. нито имиграция, нито емиграция – на етническата колония може и да носят стабилност, но може би повече не допринасят за вътрешна интеграция.

Променливо понятие: мултикултурализъм

В областта на интеграцията на имигранти почти няма понятие, което да е обзето в такава голяма степен от най-различни значения както понятието за мултикултурализъм. Противниците на политиката, която съблюдава етническото или културното различие, непрекъснато твърдят, посочвайки действителни (или предполагаеми) интеграционни проблеми, че „мултикултурализмът се е провалил“.

¹⁷ Една малка част обаче се държи в съответствие с допускането, че се стига до отдръпване от цялостното общество. Това би говорило за това, че допускането за изолация важи поне за определени по-малки групи.

Това, което улеснява подобни нападки, са не на последно място многозначните и неясни употреби на понятието. Могат да се установят следните значения [вж. Mintzel, 1997: 57]:

- понятието „мултикултурализъм“ – точно както културен плурализъм – описва на първо място един **обществен факт** неутрално от ценностна гледна точка. Модерните общества са съставени въз основа на имиграция и емиграция от индивиди, които не споделят етнически или културни качества. Ако понятието се използва така, то най-често не предизвиква противоречие.
- Мултикултурализмът обаче може да бъде разбран и като **педагогическа програма**. В този вариант мултикултурализмът цели да възпитава хората да приемат, толерират и ако е възможно да изживяват като обогатяване гореспоменатия обществен факт. Основни понятия тук са межкултурно учене и антидискриминация, а целта е интеграцията на малцинствата в една нова съвместност.
- Това, което най-често е обект на критика, е третото значение: мултикултурализмът като **политическа програма**. Под това най-често се разбира политика, която взема под внимание културните и етническите различия на гражданите, признава ги като релевантни и така насочва политиката, че гражданите могат да разгърнат своята културна идентичност.

Главната критика към последното значение на мултикултурализма е, че една такава политика застрашава сплотеността на едно общество, понякога се допускат противни на основните права практики и се пречи именно на обществената съвместност.

Мултикултурната политика може да си навлече тази критика, защото често под това може да се разбере всичко, което под някаква форма се отнася за културното различие на гражданите. В Глава 4 ще стане ясно кои много различни форми на политиката на културното признание съществуват.

Правилно разбраната мултикултурна политика трябва да се разграничава от политиката, която по-точно трябва да се определи с понятието „етническо разделяне“. Важният признак за различаването тук е „участие“. Мултикултурализъм не означава, че различните групи живеят паралелно без отношения. По-скоро трябва да става въпрос да се предотвратят тези разделяния и същевременно да се даде възможност за живот на собствената култура в цялостното общество.

Всеки инструмент в рамките на една такава политика трябва да се измерва по това дали насърчава и позволява участието на имигрантите в цялостното общество, без на същите да се налага да се отричат от културната си идентичност. Това би било обвързването на участието и признанието и един правилно разбран мултикултурализъм.

3.3. Интеграция - дефиниция

Това, което отличава интеграцията от свързаната с ежедневния живот асимилация, е готовността, въпреки протичащите процеси на включване, да се признае съответната културна идентичност на имигранта в отделни области и в личното и общественото пространство и да се позволи съответно различие. Следователно, решаващ елемент е да се приеме, че имигрантите запазват своята индивидуална културна идентичност. Това намира израз в следната дефиниция, която ще бъде водеща за тази христоматия.

Какво е
интеграция?

При „интеграция“, от една страна, става въпрос за (индивидуално и колективно) включване на имигрантите в приемащото общество. Това включване може да се разглежда като процес и като (желано) състояние. В същността си „интеграцията“ цели създаването на ситуация, в която имигрантите, от една страна, заемат позиция, която от определени аналогични гледни точки е сходна с позициите, които аналогични местни групи заемат в определени области на живота, и в която те, от друга страна, разполагат с възможности да съхранят, респ. да развият по-нататък релевантни елементи от „своите“ култури. Освен това, „интеграция“ се отнася за процеса и целта за съхраняване и по-нататъшно развитие на сплътеността на обществото на различни равнища [Schulte, 2002: 7].

Клаус Воверайт изтъква, че интеграцията е изконна социалдемократическа тема:

„Като Германска социалдемократическа партия, ние открай време се грижим за социалните аспекти на интеграцията. Нашият произход е работническото движение. Като партия сме произлезли от така наречените работнически образователни съюзи. Това е било през 1863 г. [...] И днес имаме групи от населението, за които социалният напредък е труден. Тук започва социалдемократическата интеграционна политика. Това важи за деца с имигрантски произход, също както и за деца и младежи без имигрантски произход.“ [Wowereit, 2010].

Какво означава това за социалната демокрация?

- Асимилация е негативно натоварено в политическото пространство понятие, което в науката често се употребява неутрално.
- Ако процесът на асимилация се разгледа във времева последователност, е важно да се разбере, че фазите на конфликт не са нещо необичайно.
- Ако процесът на асимилация се разгледа по отношение на различни области, е важно да се знае, че асимилациите понякога се извършват само частично и в отделни области.
- При въпроса за паралелното общество е важна дефиницията на понятието. В съответствие с тук използваната, в Германия не може да се говори за паралелни общества, а по-скоро за етнически колонии.
- Правилно разбран мултикултурализъм не означава разделяне на групите въз основа на културите, а съжителство, при което всички могат да изживеят и привнесат културната си идентичност.
- Интеграция е включването на имигрантите в приемащото общество. Те трябва да бъдат равнопоставени във всички области на живота и да имат възможност да запазят елементи от „своята“ културна идентичност.

4. СОЦИАЛНА ДЕМОКРАЦИЯ И КУЛТУРЕН ПЛУРАЛИЗЪМ

В тази глава

- се обсъжда модел на три нива на политическа култура;
- се представят две водещи мисли на социалната демокрация в интеграционната политика – признание и участие;
- се обясняват нормативни позиции по правата на малцинствата от политическата философия;
- се изтъква задължението за действие на държавата при контакта с културна хетерогенност.

Обсъдените в Глава 2 възможности и предизвикателства, които възникват в едно общество въз основа на нарастващия културен плурализъм, трябва да бъдат взети насериозно и от политиката. Важно е да се изясни кои елементи на културата могат изобщо да бъдат предмет на политически действия.

За да се направи нормативно позициониране на социалната демокрация по въпросите на културния плурализъм, в тази глава се обсъждат три аспекта:

- първо, идентифицират се различни нива на култура, за да се определи онова ниво, за което може да се отнася политиката.
- второ, представят се две водещи мисли за интеграционната политика от гледна точка на социалната демокрация, които могат да бъдат изведени от основните ценности свобода, справедливост и солидарност.
- трето, посочват се четири нормативни позиции от философията, които могат да се съвместят в различна степен с гледната точка на социалната демокрация.

4.1. Три нива на политическа култура

Томас Майер е развил полезен модел за контакт с културния плурализъм¹⁸. Той различава три нива на съвременната култура. С помощта на това различаване трябва да бъде установено доколко една правоводържавна демокрация може да се намесва в културата.

Според този модел, културите се състоят от определяния, норми, ценности, навици и убеждения, които се движат по три ясно разграничени нива. Тези нива си взаимодействат едно с друго, но въпреки това притежават значителна степен на независимост.

Различават се:

1. Ниво на метафизични тълкувания и надежди за спасение (*"ways of believing"*). При тези ориентации става въпрос за това, което е в основата на всички мирогледи и религии, а именно предложение на пътища за индивидуални и колективни уверености за живот и спасение.
2. Ниво на индивидуалното и колективното водене на живот, т.е. на начините на живот и на ежедневната култура (*"ways of life"*). В случая става въпрос предимно за практики, навици, етики на начина на живот, ритуали, форми на общуване, житейски естетики, хранителни навици и още много други, предимно ориентации на практическото водене на живот и неговите експресивни символи, т.е. всичко това, което обикновено най-напред бие на очи при една друга култура и често формира особено трайно навиците на хората, които са израснали със съответните практики и рутини.
3. Ниво на основните ценности и основните права на съжителството на разнородни хора в същото общество и същата политическа общност (*"ways of living together"*). Основните ценности са нормативни ориентации. Социалната демокрация изхожда от трите основни ценности свобода, справедливост и солидарност, които взаимно се обуславят, подкрепят и ограничават¹⁹. За да влязат в действие в едно общество и от тях да могат да се изведат конкретни и прецизни искания, основните ценности трябва да намерят израз в основни права. В два пакта на ООН

Томас Майер: три нива на култура

"ways of believing"
(начини на
вярване)

"ways of life"
(начини на
живот)

*"ways of living
together"* (начини
на съвместно
съжителство)

18 Следващият пасаж се основава в голяма степен на статия, публикувана в Онлайн академията на Фондация Фридрих Еберт [Meuer, 2002b], и обобщава твърденията в нея.

19 В рамките на западните държави всички основни политически течения се обявяват в подкрепа на тези основни ценности, при което обаче им се придава много различна тежест. В христоматиите GOMBERT, Tobias u. a. 2009. Grundlagen der Sozialen Demokratie. Hrgs. von der Friedrich-Ebert-Stiftung, Academie für Soziale Demokratie. Band 1. Bonn, 2009, с. 9-59 и VAUT, Simon u. a. 2009. Wirtschaft und Soziale Demokratie. Hrgs. von der Friedrich-Ebert-Stiftung, Academie für Soziale Demokratie. Band 2. Bonn, 2009, с. 53-61 основните ценности се обсъждат подробно и се поставят в отношение с основните права.

от 1966 г. са установени различни граждански, икономически, социални и културни основни права. На тези пактове се позовава и *Теорията на социалната демокрация* [вж. Meyer, 2005а].

От гледна точка на социалната демокрация, при която в центъра на вниманието са правата и свободата на индивидите, тези три нива трябва да бъдат организирани по един напълно определен начин.

Накратко казано, претенцията към социалната демокрация гласи, че основните ценности на съжителството (ниво 3) трябва така да бъдат формирани, че хората да имат възможност свободно да формират възможно най-много аспекти на индивидуалното и колективното водене на живот (ниво 2) и на метафизичните тълкувания и надежди за спасение (ниво 1).

Това е много директна препратка към основите на социалната демокрация: само когато всички индивиди действително могат да се възползват от възможностите за свободно формиране на своите убеждения и начини на живот, от гледна точка на социалната демокрация, става въпрос за „адекватно“ формиране на основите на общественото съжителство (ниво 3).

В една свободолюбива и социална демокрация принципно само това ниво може да бъде легитимно формирано – с поставянето на цел за най-голямото пространство на възможностите на двете останали нива.

Източник: Meyer 2002b

Фиг. 7: Три нива на политическа култура според Томас Майер

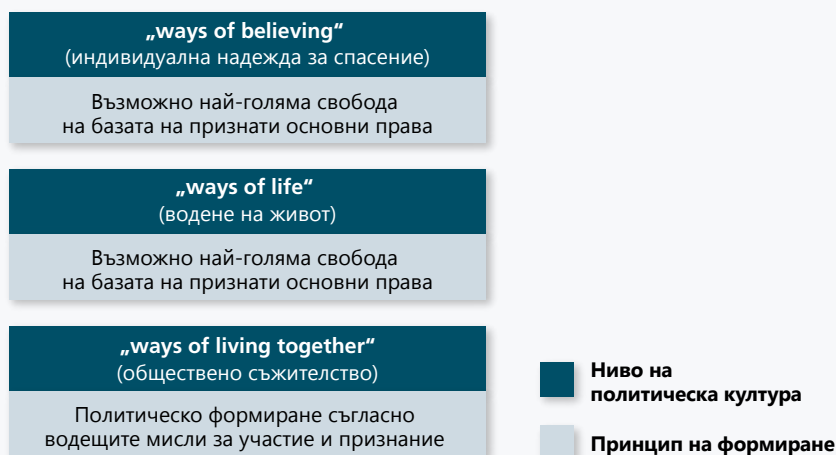
Претенция на социалната демокрация: колкото се може повече свобода

Тук обаче има едно много важно ограничение, което има значение най-вече в областта на интеграцията и на контакта с културната хетерогенност: в областта на тълкуванията и начините на живот предходният абзац не бива да допуска възможността за билет за безплатно пътуване.

От гледна точка на социалната демокрация, основните права, които се получават от основните ценности, не подлежат на преговори. По-скоро, в една демокрация тези основни права на индивидите и правовата държава са неизбежни елементи на съжителството.

„Който дойде при нас в Германия, трябва да приеме демократично установените правила. Те са основа на нашето съжителство. Тези правила са създадени за интеграция, а не за изолация. Те предлагат достатъчно пространство за културно разнообразие. Те гарантират свободата на вярата и правата на малцинствата. Тези правила обаче поставят също граници, които никога не бива да обезсилва, позовавайки се на своя произход или своите религиозни убеждения.“ [Rau, 2000]

Това означава, че регулациите на ниво 3 не трябва да позволяват както тълкувания и надежди за спасение, така и индивидуални и колективни водения на живот, които накърняват основните права на другите. В даден случай те трябва да бъдат забранени. С това се посочва на кое ниво трябва да започне интеграционна политика за контакт с културната хетерогенност.

Източник: Mayer, 2002b

Фиг. 8: Три нива на политическа култура и принципите им на формиране

4.2. Две водещи мисли на социалната демокрация: признание и участие

Интеграционната политика на социалната демокрация трябва да се ориентира по нейните основни ценности свобода, справедливост и солидарност²⁰. В едно културно плуралистично общество основните ценности, конкретизирани в основните права, също са водещи за интеграционната политика.

От тях могат да се изведат две основни цели: участие и признание

Участие

Цел на социалната демокрация е да разкрие пред всички членове на обществото равни възможности за участие във всички материални и нематериални ресурси на това общество – и с това се има предвид една действителна, а не само обещана справедливост на възможностите²¹. В смисъла на социалната демокрация, равните възможности за участие във всички обществени блага, възможности и ресурси формират гражданина.

Следователно, участието като цел е насочено към създаването на равенство на житейските възможности. В тази представа за равенство социалната демокрация се различава значително от либертарните²² представи за демокрация.

Подобна представа за гражданина води началото си от разсъжденията на социолога Томас Х. Маршал.

Томас Х. Маршал (1893–1981) е британски социолог. В своята публикация „Граждански права и социални класи“ той тематизира отношението между демокрация и капитализъм и разработва концепцията за граждани с равни граждански, политически и социални права. Маршал е един от важните теоретици на социалната демокрация.

Маршал е разсъждавал по това, кога един член на едно общество е напълно интегриран в това общество – той го нарича нация. През 1949 г. той излага тези разсъждения в труда си „Граждански права и социални класи“ [Marshall, 1992 (1949)].

20 Какво конкретно означава това в подробности, може да се прочете в: Христоматия по социална демокрация 1.

21 Тази концепция за социална справедливост е значително по-широка от либерално разбиране на равенство на (стартови) възможности. Подходящо понятие за това е „равенство на житейските възможности“ [вж. Merkel, 2006: 382]. Тук се показва, че в хода на живота пред гражданите трябва непрекъснато да бъдат разкривани равни възможности.

22 За понятието „либертарен“ вж. Глава 4.2. на Христоматия по социална демокрация 1.

Равни
възможности за
участие

Допълнителна
литература:

Lesebuch 1:
Grundlagen
der Sozialen
Demokratie (2009),
Kapitel 4.

За Маршал да си гражданин е видно от правата, които един индивид има за определени неща. Той описва, че в историческото развитие на Великобритания гражданският статус се е характеризирал с все по-широки права.

Първоначално това са били само гражданските права и свободи. Те са защитавали гражданите от непозволени намеси на държавата. В хода на демократизацията през 19 век към тях са се прибавили и права на политическо участие. Те свързали легитимността на държавния авторитет с волята на народа.

Маршал вижда и трета група права, която допълва гражданския статус – тази на социалните права. Едва когато всички граждани имат законно право на социално обезпечение от държавата при съществени житейски рискове, те могат да участват равнопоставено в пълен обхват във всички аспекти на обществения живот.

За него тези права са централният елемент за интеграция на работническата класа във Великобритания в общата нация. Решаващи тук са две неща:

- Първо, той изхожда от правни основания, т.е. от документирани законни искания, които се полагат на гражданина въз основа на гражданския статус. В никакъв случай не става въпрос за „актове на милост“ на държавата, респ. на властта.
- Второ, при социалните права става въпрос за права на ресурси, които са разположени далеч извън една тясно дефинирана политическа сфера.

Целта и възможността за участие за всички членове на обществото важат разбира се и за имигранти и граждани, които се различават културно, етнически или езиково от мнозинството, в това отношение това повече не би трябвало да се формулира отделно. Въпреки това е възможно да има две причини да бъде изтъкнато още веднъж:

- Имигрантите влизат в едно вече съществуващо общество и често са прекарвали една значителна част от живота си в други общества. Те трябва да преодоляват пречки под формата на езикови дефицити или липсващи умения. За тази група лица иначе достъпните за всички възможности трябва вероятно политически тепърва да се откриват.
- Същото важи за лица, които не са имигрирали, но имат културен, етнически или езиков имиграционен произход. Много често институциите на приемащото общество са белязани с подобни

*Граждански,
политически и ...*

... социални права

*Особеното
положение на
имигрантите*

качества на членовете на групата на мнозинството и на членовете на малцинствени култури е по-трудно да използват съответните възможности.

Последното означава на първо място само, че несъзнателно може да се стигне до съответно ощетяване. Възможен е обаче и един друг вариант, защото естествено въз основа на такова различие може да се стигне до дискриминации, които произлизат както от обществените институции, така и от самите членове на мнозинството. И в трите случая трябва да се действа:

„Да назовем проблемите и дефицитите, да призовем настоятелно за изчаквателни позиции на общността, да налагаме последователно правилата на съжителството, това е едното. Другото е да създадем насърчаващите основи и помощи. Интеграцията е тежка работа за всички участващи.“
[Buschkowsky, 2010: 9]

Признание като равни

Признание

Всъщност, признанието означава, че в една общност членовете се признават помежду си като равни. Същото важи за държавата, която трябва да признае наравно всичките си граждани.

В дебатите за интеграционната политика понятието „признание“ се появява понякога и във връзка с акцептирането на правовия ред на приемащото общество от страна на имигрантите. Горещо вече беше обяснено, че едно такова акцептиране е основополагащо. Тук понятието „признание“ се отнася до признанието на културната идентичност на имигрантите от страна на членовете и институциите на приемащото общество.

В едно културно и етнически хетерогенно общество водещата мисъл „признание“ има различни въздействия, защото негов отличителен белег е именно това, че в своята идентичност гражданите не са равни.

Може да се изходи от това, че собствената идентичност се получава от етнически, езикови и културни качества и тази идентичност има огромно значение за собственото самочувствие. Тогава за индивида едно неуважение на тази

идентичност е оскърбление и ограничение при разгръщането на собствената личност. Особено обременяващо за индивидите е когато държавни и обществени институции не признават, респ. третираат неравно, тези идентичности.

Една свободолюбива държава обаче трябва да признава своите граждани, а с това и техните идентичности, като равни и също така да ги третира по съответния начин; ето защо, признанието е водеща мисъл именно на социалната демокрация.

4.3. Нормативни концепции за общуване с културна идентичност

Понякога се дискутира, че класическата триада на гражданските права на Маршал трябва да бъде допълнена с една четвърта правна категория – тази на културните права.

„Теоретици, които могат да се считат за основоположници на научната теория на социалната демокрация, като Херман Хелер и Томас Х. Маршал, почти не са обърнали внимание на исканията за културно самоопределение в рамките на демократичните национални държави. [...] Това се дължи преди всичко на това, че те са я изработили във време, в което искането за културно признание [...] не е стояло на дневен ред. Една актуална теория на социалната демокрация трябва да се обърне към проблема за признаването на културните различия в светлината на условията на 21 век и да изработи решения за него“ [Meyer, 2005a: 47–480].

В рамките на развитото в Глава 2 разбиране за интеграция естествено се изхожда от това, че в частната сфера имигрантите могат да съхранят и занапред културните си качества и че начините на културно поведение могат да продължат да съществуват и в тази сфера. Всяко друго допускане би било несъвместимо с едно свободолюбиво общество.

Културните проявления и начини на поведение често имат и обществен характер. Следователно, трябва да се дебатира именно общуването с тях в общественото пространство. Кое общуване може да се разглежда като

*Допълнение:
културни права*

*Култура и
обществено
пространство*

легитимно? Точно с този въпрос за интеграцията и за общественото третиране на културната хетерогенност не са се занимавали преди всичко емпирични социални изследователи, а политически морални философи.

Когато в едно общество съществува именно състояние на културна хетерогенност, тогава от теоретична перспектива за справедливост възниква въпросът как трябва да се общува справедливо и честно с тези различни културни идентичности също и в общественото пространство и чрез държавни институции.

Чрез политическите процедури мнозинството обикновено може да гарантира, че тяхната идентичност и важните за тях форми на изразяване на тази идентичност няма да бъдат накърнени от обществени и държавни институции. Но как стоят нещата по отношение на културните малцинства?

В рамките на политическата философия от около две десетилетия се води оживен дебат за значението, което има културното различие точно за правоводържавната демокрация [вж. Kymlicka, 2001: 17]. Този дебат се е развил от англосаксонския спор либерализъм – комунитаризъм [за преглед: Honneth, 1993].

Във връзка с изложената от Джон Ролс „Теория на справедливостта“ [Rawls, 1998 (1971)], този спор се е разпалил от въпроса дали, наред с либералните процедури (като напр. демократични избори или

Под понятието **„комунитаризъм“** в политическата философия се разбира течение, което е било развито като реакция на позицията на либерализма. Либерализмът е развит образцово от Джон Ролс в неговата „Теория на справедливостта“²³. Ролс е развил своята теория и своите принципи на справедливост като обоснована чисто по отношение на индивида. Принципите на справедливост са напълно отделени от действителни исторически или обществени състояния. Други автори са критикували това и са насочили вниманието към значението на колективи и обществени взаимовръзки. Това е трябвало да се има предвид при извеждането на принципите (а с това и правата на индивидите). С това понятието „комунитаризъм“ като обозначение на това философско течение и неговите представители се получава от моралното значение, което представители на тази позиция придават на общността (респ. групи) по отношение на индивидите.

*Спорът
либерализъм -
комунитаризъм*

*Какво е нужно за
сплотеността?*

23 Тук либерализмът се използва като морално-философска концепция и изрично не служи за обозначаване на политически идеологии или партии. Така например, социалдемократическата програматика има много общи полета с посочения морално-философски либерализъм.

политически и граждански права), за едно либерално общество и неговата политическа сплотеност са нужни допълнителни етнически норми и ценности. Така наречените комунитаристи са считали насърчаването на такива учредяващи обществото ценности за морално легитимни.

Много скоро във фокуса са попаднали два въпроса: първо, поставен е бил въпросът дали и общите културни качества не могат да допринесат за сплотеността на едно общество и как те биха могли евентуално да бъдат насърчени морално по легитимен начин. Второ, ставало е въпрос за значението на културното различие като критерий за теории на справедливостта и съответните механизми за преразпределение.

Обикновено теориите на справедливостта съдържат критерии за морално повелени преразпределения. Макар че те най-често са се отнасяли за социо-икономически условия [вж. Kymlicka, 1997], е възникнал въпросът дали тези правила могат да се приложат и за етническо или културно различие [вж. Fraser, Honneth, 2003].

Ако етническите качества наистина са отговорни за едно социо-икономическо влошаване на ситуацията, то тогава това е възможно. Дори и при социо-икономическо равенство обаче е възможно обществените структури да разкриват различни шансове и възможности за участие пред гражданите с различна културна идентичност, т.е. да фаворизират най-вече членове на мнозинството.

Четири нормативни подхода

Следователно, възниква проблемът дали и как различните културни качества могат да бъдат третираны равностойно в общественото пространство. По отношение на този въпрос могат да се установят четири различни нормативни позиции за общуване с културната идентичност на индивидите, респ. гражданите. Две могат да се причислят към комунитаристкия и две към либералния подход.

(1) Комунитаристите, които отдават особено значение на общността на нацията, тъй като чрез нея в значителна степен се укрепва идентичността на гражданите и се създават необходимите ресурси на общностна солидарност, противостоят критично на обществено признаване на други

*Кое е
справедливо?*

*Четири
нормативни
подхода*

*1. Комунитаризъм
(нация)*

групови идентичности, освен на това на националната група на мнозинството [вж. MacIntyre, 1995]. Според тях, това разделя нацията и увеличава конфликтите на лоялност. Целта не трябва да бъде признаването на различието, а асимилацията въз основа на обща национална култура.

2. Комуитаризъм (група)

(2) На това противостоят комуитаристки подходи, които, въз основа на централното значение на културната групова принадлежност за идентичността на индивида, считат за морална повеля същите да бъдат признати и в общественото пространство. На групи се признават самостоятелни морални права, които до известна степен се нареждат до правата на индивидите [вж. Van Dyke, 1982; Taylor, 1997 (1992)]. Въз основа на това значение на групите, според тях, може да се приеме, че се стига до плуралистично паралелно съществуване без по-голям контакт между етнически групи в едно общество. Проблематична при този подход е преди всичко идеята да се ограничат права на индивидите евентуално за благо на групата²⁴.

3. Универсалистичен либерализъм

(3) Силно против се позиционира една строго либерална гледна точка [напр. Barry, 2001]. Признава се, че етническите и религиозните качества напълно имат значение за индивидуалната идентичност, същите обаче не трябва да играят роля за зачитането като равни. Колективите нямат морална претенция за съответни права, индивидите трябва по-скоро да бъдат признати само универсалистично, като граждани. Подобно на държавноправовото разделение на религия и политика, етническите, културните и религиозните различия на индивидите не трябва вече да играят роля за политическата сфера. Държавата и нейните институции трябва да застанат пред гражданите неутрално – универсалистично. Следователно, от значение е само едно фактическо реализиране на равенство на шансовете.

4. Културно чувствителен либерализъм

(4) Културно чувствителният либерализъм не счита за достатъчна една такава обосновка от теорията за справедливост, той поставя под съмнение най-вече фактическата възможност за културно неутрално структуриране на общественото пространство. Изхождайки от основополагащото морално право да бъдат третирани като равни [Dworkin, 1990: 370], Уил Кимлика най-вече е разработил теория за мултикултурните права, която третира еднакво и културните членства на гражданите [вж. Kymlicka, 1995].

²⁴ Тази проблематика тематизират най-вече автори, които се занимават с ролята на жените в рамките на културните групи [вж. напр. Okin, 1999; Shachar, 2001].

В едно общество, исторически формирано от определена култура, може да е необходимо на членовете на културни малцинства да се дадат определени права, които не са необходими за членовете на мнозинството – едва тогава би имало равно третиране. Основното при това е, че тези права се полагат на индивидите, а не на колективите, и че те не служат за ограничаване на основните права на отделни членове на групата. Това различава този подход от комунитаристичните представи.

	Основна идея	Права за културни малцинства	Примери от различни държави
Комуитаризъм (нация)	Особено значение на нацията. Целта е асимилация в националната култура.	Няма малцинствени права	Третиране на гражданите от полски произход в Кайзеровата империя
Комуитаризъм (групи)	Особено значение на културната група принадлежност	Малцинствени права на групово ниво, в отговор на това обаче евентуално ограничаване на индивидуални права	Политика на францизация във френскоговорящата част на Канада
Универсалистичен либерализъм	Гражданите са морално равни	Неутрална държава не предоставя особени малцинствени права.	Политиката на Франция спрямо малцинствата (вж. Глава 7)
Културно чувствителен либерализъм	Неутрална държава не е възможна Само компенсиращо насърчаване позволява равно третиране	Малцинствени права на индивидуално ниво	Религиозно обусловени изключения от реда за облеклото на държавните служители (вж. Глава 7)

Фиг. 9: Нормативни подходи за третиране на културни малцинства

Става въпрос за нормативни подходи, които са резултат от определени философски основни допускания. В различни европейски и извъневропейски държави обаче не могат да се намерят конкретни примери за това. Отчасти и политически течения могат да бъдат причислени към тези нормативни подходи.

*Причисляване
към политически
течения*

Факт е, че в различни страни различни политически течения или партии се позовават съответно на различни подходи. Въпреки това обаче могат да се изведат акценти:

- Консервативните течения и партии често застъпват един свързан с нацията комунитаризъм.
- Регионалните партии почти винаги се ориентират към един свързан с малцинствената група комунитаризъм. Тук често идеологическите различия между леви и десни партии играят второстепенна роля.
- Либерални, социалдемократически, зелени и социалистически течения застъпват най-често универсалистичен или културно чувствителен либерализъм. Това, къде е поставен акцентът, често зависи от съвсем различни, специфични за страните фактори. С цялата предпазливост обаче може да се каже, че либералните и социалистическите партии клонят по-скоро към универсалистично становище, а социалдемократическите и преди всичко зелените партии – по-скоро към чувствително в културно отношение становище.

Допълнителна

литература:

Will Kymlicka (1995),
*The Multicultural
Citizenship. A Liberal
Theory of Minority
Rights*, Oxford.

Susanne
Boshammer (2003),
*Gruppen, Recht,
Gerechtigkeit:
Die moralische
Begründung
der Rechte von
Minderheiten*,
Berlin.

Charles Taylor
(1997), *Multikultural-
ismus und die Politik
der Anerkennung*,
Frankfurt am Main.

Подреждане от гледна точка на социалната демокрация

Възниква въпросът до коя от тези нормативни концепции се приближава социалната демокрация? Изхождайки от принципите на социалната демокрация – особено за равна свобода за всеки – легитимна позиция трябва да се търси само между двата последно назовани нормативни подхода (универсалистичен или културалистичен либерализъм). Само тези две позиции изпълняват изискванията за равенство и не насърчават разцеплението на цялостното общество. Открит обаче остава въпросът дали двата подхода са подходящи в еднаква степен да осигурят както равно участие, така и равно признаване на всички граждани. За да се реши този въпрос, от централно значение е оценката по отношение на възможния неутралитет на общественото пространство и неговите институции.

В тази христоматия се застъпва позицията, че един такъв неутралитет е неправдоподобен. Той би могъл да бъде създаден във възможно най-широка степен, но дори и тогава ще е необходима специфична политика, за да се дадат на културно различните граждани същите възможности за участие във всички аспекти на общественения живот. При това, с оглед на значението на културните качества за индивидуалната идентичност, е несправедливо да не се признава изразяването на тези културни каче-

ства в общественото пространство и с това евентуално да не се третират справедливо всички граждани.

Тези разсъждения от нормативната философия имат своето значение не само за теоретична концепция за справедливост. По-скоро централни аспекти на различните подходи се откриват и в действителните регулации на гражданството и интеграцията в националните държави. Някои от тези национални модели се представят в Глава 7.

Задължение за действие на държавата

Едва когато има значителни малцинства – или значителен брой имигранти, става ясно, че обществените (но също и частните) институции на едно приемащо общество често не застават пред съответните идентичности неутрално. Това може да доведе дотам, че нито различните идентичности на членовете на обществото се признават в еднаква степен, нито на всички засегнати лица се позволяват възможните шансове за участие. Доколкото това е така, от двете водещи мисли на социалната демокрация, признание и участие, се получават задължения за действие на държавата.

Държавата трябва да се намеси, когато за значителни групи от населението признанието и общественото участие са невъзможни продължително време, особено тогава, когато засегнатите лица са попаднали без вина в тази ситуация. Държавата и политиката не могат да оставят въпросите за признанието и участието на свободната игра на пазарните сили. Това задължение за действие на държавата обаче съществува не само по отношение на имигрантите, но и с оглед на всички членове на обществото.

Тъй като при имигрантите протичат допълнителни процеси, именно тези за включване в цялостното общество, това задължение за действие важи по-силно при тях. Що за процеси са това, е предмет на следващата глава.

Какво означава това за държавата?

Универсална претенция на основните ценности / основните права

Фиг. 10: Ход на мисълта на основните ценности за признание и участие, както и специфична интеграционна политика

Какво означава това за социалната демокрация?

- Необходимо е да се различават три културни нива: метафизични тълкувания и надежди за спасение, индивидуално и колективно водене на живот и основните ценности и основните права на съжителството. Целта трябва да е така да се формира третото ниво, че на първите две нива да се постигне възможно най-голяма свобода. Граница на тази свобода са основните права на другите.
- Централни водещи мисли на интеграционната политика на социалната демокрация са участие и признание.
- Нормативната концепция на социалната демокрация за общуване с културните малцинства, в контраст с комунитаризма, е либерална.
- Дали тя е универсалистично насочена, т.е. третира всички граждани еднакво, или чувствителна в културно отношение, с което предвижда определени малцинствени права на индивидуално ниво, се решава от въпросът дали една културно неутрална държава се счита за възможна или нереалистична.

5. ИНСТРУМЕНТИ НА ИНТЕГРАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

В тази глава

- се обяснява разликата между специфична и неспецифична интеграционна политика;
- се представят три интеграционни измерения, които са от полза за систематизирането на държавната политика;
- се представят различни политически инструменти за насърчване на интеграцията.

За участието и признанието на имигрантите, а с това и тяхната интеграция, могат да бъдат необходими определени политически инструменти.

Как могат да изглеждат тези инструменти? Важно различаване: в обществената дискусия понятието „интеграционна политика“ най-често се използва по отношение на имигрантите. Има обаче и други групи граждани, които по различен начин са изключени от обществото. Ако политиката се противопоставя на това изключване, това е също така форма на „интеграционна политика“, но с обща претенция.

За да се прави разлика между двете неща, може да се направи разделяне на специфична и неспецифична интеграционна политика. За **специфична** интеграционна политика се говори, когато политическите инструменти се отнасят изключително (т.е. специфично) за имигриралото население. От нея трябва да се различава неспецифична интеграционна политика. На първо място, тя е насочена към всички граждани. Естествено, **неспецифичната** интеграционна политика също допринася за по-добрата интеграция на новите граждани.

Един пример: ако своеобразната в международното сравнение многоелементност на германската образователна система се премахнеше, обществото и обществената сплотеност щяха като цяло да спечелят от това. Различни групи щяха да бъдат по-добре интегрирани в обществото: хора от ниско образовани слоеве, хора с увреждания, които в момента са отделени в специализирани училища, но също и хора с миграционен произход или лична миграционна история. Колко

Интеграционна политика: различни целеви групи

Разграничаване: специфична и неспецифична интеграционна политика

Пример: училищната система

по-малко пречки в образователната система, толкова по-добре за всички. Същото важи например и за пазара на труда. Тоест, трябва да се има предвид, че интеграцията на имигранти е само един частичен аспект от обществената интеграция.

Тази глава съдържа различни инструменти за специфична интеграционна политика. Как различните инструменти на една специфична интеграционна политика могат да бъдат подредени систематично? Като си представим съответно с какво предизвикателство те ще се срещнат.

Три измерения на интеграционната политика

Така изследователите Хан Енцингер [Entzinger, 2000] или Ринус Пенинкс [Penninx, 2005] различават три различни обществени измерения, в които политическите инструменти трябва да допринесат за интеграция.

Тези три – релевантни за интеграцията – обществени измерения са²⁵:

- правно-политическо измерение
- социоикономическо измерение
- културно-религиозно измерение

Може да се говори също за интеграционни инструменти, отнасящи се до държавата, пазара или нацията. В случая става въпрос за три централни принципа на ред в модерните общества.

правно-политическо

- Правно-политическото измерение: политическите инструменти в правно-политическото измерение са насочени към това да интегрират имигранти в държавата. С това, от една страна, се имат предвид права, които вървят ръка за ръка с гражданския статус, а от друга страна, процеси и институции, които са релевантни за формирането на политическа воля, представителство на интереси и след това за правнозадължителни решения.

социо-икономическо

- Социо-икономическото измерение: в социо-икономическото измерение са обобщени всички политически инструменти, които се грижат за това имигрантите да могат да участват в областите на обществото, доколкото те биват организирани от пазара. Към това измерение могат да се причислят и инструменти, които служат за интеркултурализация на администрацията²⁶.

25 Тези три измерения съответстват, от своя страна, на три от четирите интеграционни измерения на Есер. Измерението на социалните първични контакти няма държавно съответствие.

26 Интеркултурализацията би могла да се разглежда и като аспект на признаването на културни идентичности в културно-религиозното измерение. Езикът винаги има икономически и културен аспект. Въз основа на значението на публичната администрация за пазара на труда, тук тя се разглежда в социо-икономическото измерение.

- Културно-религиозното измерение: със сигурност културно-религиозното измерение е най-трудно за очертаване. В това измерение става въпрос за интеграция в нацията, т.е. за идентификацията с общността на гражданите. Може и да се аргументира, че категориите държава и нация са тясно свързани помежду си, но въпреки това има смисъл двете да се разграничат с цел систематизиране [Entzinger, 2000: 98]. Докато под „държава“ трябва по-скоро да се разглеждат законовите правни положения, при понятието „нация“ става въпрос за чувството за съпринадлежност и културно-религиозни форми на изразяване, които се считат за част от тази „общност“.

От долната таблица произлизат представените по-нататък политически инструменти:

ИЗМЕРЕНИЕ НА ИНТЕГРАЦИЯТА			
	Правно-политическо	Социо-икономическо	Културно-религиозно
ИНСТРУМЕНТИ	<ul style="list-style-type: none"> • Даване на поданство, при допускане на няколко гражданства • Въвеждане на комунално изборно право • Създаване на специални консултантни органи • Подпомагане на сдружения 	<ul style="list-style-type: none"> • Признаване на придобитите в чужбина квалификации • Политика на анти-дискриминация • Анонимизиране на кандидатствания • Интеркултурализация на публичната администрация • Подпомагане на езиковата подготовка • Двуетични програми • Партиципативна политика за градските квартали 	<ul style="list-style-type: none"> • Преподаване на ислямска религия • Общуване с религиозни символи • Включване на религиозни групи в обществени институции • Местно управление на конфликти при изграждане на джамии

Фиг. 11: Преглед на представените инструменти за интеграционна политика

В Глава 7 (Примери по страни) ще видим, че много страни вече прилагат тези инструменти.

Специфичната интеграционна политика е насочена към това да осигури участие в обществото и за имигрантите и при това да компенсира евентуално ощетяване въз основа на етническо или културно различие. По-нататък за всяко от тези измерения се представят примерни политически инструменти.

Допълнителна литература:

Dieter Filsinger (2008), *Bedingungen erfolgreicher Integration – Integrationsmonitoring und Evaluation*, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Gesprächskreis Migration und Integration, WISO Diskurs, Bonn.

5.1. Правно-политическото измерение

*Принцип на реда:
държавата*

Принцип на реда в модерните общества е държавата. Трябва да се изходи от това, че в демокрацията имигрантите най-напред са изключени от процеса на вземане на политически решения и отчасти също от предхождащите процеси на формиране на мнение.

Това измерение касае на първо място интеграцията в политическата система. Участието в тази система зависи силно от правното положение на имигранта.

Пълни граждански права се придобиват все още с гражданството. Следователно, при това измерение става въпрос преди всичко за въпроси на политиката на гражданство и натурализация.

Правото на пребиваване

Предшестваш въпроса за общественото включване на граждани е въпросът за осигурено пребиваване на неграждани, т.е. чужденци. В почти всички европейски страни има разграничение между срочно право на пребиваване (в Германия: разрешение за пребиваване) и безсрочно право на пребиваване (в Германия: разрешение за установяване). Особени интеграционни проблеми възникват от несигурния статус на пребиваване.

Това примерно става ясно особено при бежанци, които имат само статут на търпимост. Техният – отчасти дори в продължение на десетилетия – несигурен статус на пребиваване при много от тях спъва една широка интеграция в приемащото общество, особено когато това е съпроводено от забрана за работа – какъвто е случаят в големи части.

Тази търпимост придобива особена експлозивност тогава, когато причините за нея не се променят, но тя не се превръща в сигурен статус на

Според дефиницията на германското право на пребиваване, **търпимост** е „временно отлагане на експулсирането“ на задължени да напуснат страната чужденци (Чл. 60а на Закона за пребиваването). Тя не представлява основание за пребиваване, т.е. право на пребиваване. Търпимостта служи изключително за това да удостовери на чужденеца, че налагането на задължението за напускане на страната се игнорира за посочения в търпимостта период. С търпимостта не се свързва разрешение за работа. То може да бъде издадено само при определени условия.

*Предходящо:
право на
пребиваване*

пребиваване, а непрекъснато се подновява - стига се до „верижна търпимост“ с всички съпровождащи я ограничения.

Това води дотам, че тези хора биват изключени от една важна област на интеграцията – пазара на труда. Заедно със своите семейства, те са зависими изключително от социални помощи (които произлизат от Закона за подпомагане на кандидатите за убежище). Не на последно място, по този начин се накърнява самочувствието.

Проблемът получава особен драматизъм винаги, когато след дълъг период търпимостта бъде отменена и бъде наложено експулсиране. Тогава тя засяга и децата, които от години са расли и ходили на училище в Германия.

Нормативно може да се формулира: когато се е стигнало до имиграция, за засегнатите лица трябва дългосрочно да има справедлив шанс за легален статус на пребиваване. Това не трябва да е свързано с непосилни условия.

Политика на натурализация

Непрекъснато се дискутира дали натурализацията трябва да стои в началото на едно широкообхватно включване в обществото. Въобще тя позволява упражняването на пълноценния граждански статус.

Или тя трябва да бъде краят на една вече приключила (и доказана?) интеграция, така да се каже кулминацията на един вече завършен процес? В зависимост от положението, това, естествено, оказва влияние върху критериите при натурализацията: строги или по-малко строги.

Но вероятно това е едно грешно противопоставяне. Натурализацията е един от много инструменти. Тя е както признание за вече извършени интеграционни дейности, така и стимул и покана за по-нататъшно сливане с приемащото общество.

Изследвания показват [вж. напр. Wunderlich, 2005], че при натурализация за имигрантите не играе роля само желанието за политическо участие. Има редица основания: на първо място в случая е осигуряването на правния статус – преди всичко на статуса на пребиваване.

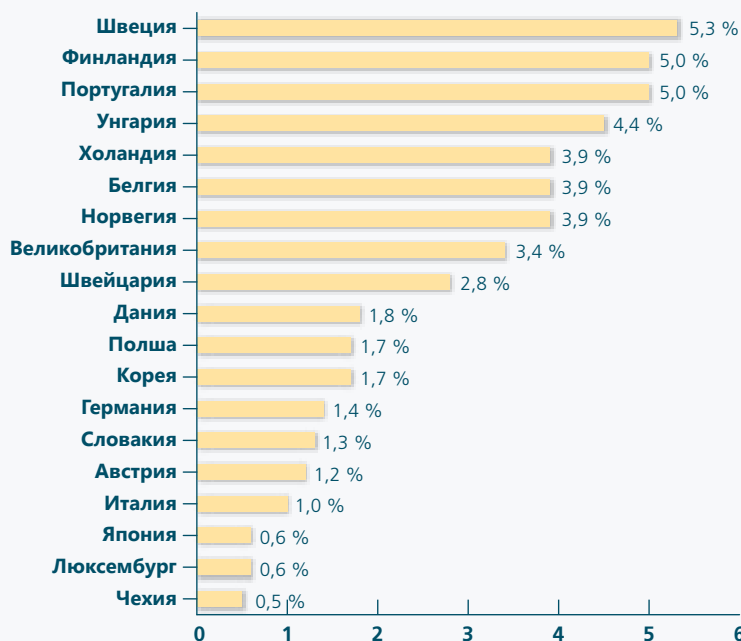
*Проблем:
„верижна
търпимост“*

*Да дадем
справедлив шанс!*

*Натурализация:
край или начало?*

*Грешно
зададен въпрос?*

Броят на натурализацията е обичаен индикатор за „успеха“ на интеграционната политика. Има изследвания, които показват, че могат да се натурализират именно особено добре интегрирани чужденци [Salantin, Wikenin, 2003]. Това има нещо общо и с високите бариери за натурализацията. Статистически това води до изопачавания, ако при въпроса за успехите на интеграцията се прави разлика само по отношение на националността. След натурализацията си, добре интегрираните имигранти са германци. Само по-лошо интегрираните имигранти остават в категорията „чужденци“. Така успехите в интеграционната политика не стават видими. Ето защо, по-целесъобразно е да се прави разлика според миграционния произход.

Фиг. 12: Сравнение на степента на натурализация през 2008 г. в страните от ОИСР

Пример за прочит: през 2008 г. в Швеция 5,3% от всички чужденци, които са живели там, са били натурализирани. За сравнение, през 2008 г. в Германия 1,4% от живеещите там чужденци са станали германски граждани.

Степен на натурализация е съотношението на броя натурализации и броя на общото чуждестранно население. Напълно коректно последният би трябвало да бъде броят на **имащите право на натурализация** чужденци. Тъй като този брой може трудно да се установи сравнително, се използва общият брой. Резултатите тогава са принципно сравними.

Ако броят на натурализации се измерва спрямо общия брой чужденци, Германия показва по-скоро под средните стойности. Причините за това могат да бъдат различни: от една страна, мотивацията и разсъжденията за разходи –

ползи на имащите право на натурализация, от друга страна – изискванията за натурализация. Изисквания има обикновено по отношение на:

- необходимата продължителност на пребиваването,
- наличните материални средства, респ. работно място,
- удостоверени езикови знания,
- познаване на съответния конституционен ред и обявяване в негова подкрепа,
- отказ от старото гражданство.

И в Германия последното изискване е релевантно за всички случаи. Германия спада към група европейски държави, които поставят това изискване. То има негативно влияние върху процента на натурализация на живеещите тук чужденци [вж. Henkes, 2008: 124].

Неприемане	Приемане в изключителни случаи	Приемане
<ul style="list-style-type: none"> • Дания • Гърция* • Люксембург • Норвегия • Австрия 	<ul style="list-style-type: none"> • Германия • Холандия • Испания 	<ul style="list-style-type: none"> • Белгия • Финландия • Франция • Великобритания • Ирландия • Италия • Португалия • Швеция • Швейцария

* Няма законови регулации, но на практика се изисква отказ от старото гражданство.
Източник: Vauböck, Münz, Waldrauch, 2005

Фиг. 13: Приемане на двойно гражданство при натурализацията в различни страни

Натурализацията в Германия: под средната стойност

Изисквания за натурализация

Срещу двойното гражданство често аргументират най-вече консервативни политици. Най-често аргументът им е, че при засегнатите лица може да се стигне до конфликт на лоялността и освен това е желателно натурализираните лица еднозначно да се обявят в подкрепа на новата си страна – това става чрез отказ от старото гражданство. Последствие от това примерно е било така нареченото опционнно задължение.

При това, двойното гражданство в Германия не се среща толкова рядко, колкото навярно се предполага. Ако се абстрахираме от двойните гражданства въз основа на раждане (бинационален брак), съществуват следните изключения (Чл. 12 от Закона за гражданството):

- От изискването за отказ от старото гражданство при натурализация се изключват всички граждани на ЕС и граждани на Швейцария, също както признати бежанци.
- Допълнителни решения в отделни случаи има тогава, когато старата държава издига прекомерни бариери (такси, документи).
- Има държави, които изобщо не позволяват освобождаване от гражданството. Това са най-вече много арабски страни. В тези случаи също не се изисква отказ от старото гражданство.

Под натиск на СвДП при реформата в правото за гражданството през 1999 г., по отношение на двойното гражданство за родени в Германия деца на чуждестранни родители е въведено така нареченото **опционнно задължение**. Най-късно с навършването на 23 години тези деца трябва да се спрат на гражданство (да изберат опция). Деца, чиито родители са граждани на ЕС, могат да запазят двете гражданства.

Тези „изключения“ водят до това, че през последните години над 50% от всички натурализации в Германия са извършени с акцептиране на двойното гражданство. Ако се разгледа действителното разпределение на страните, от които са дошли натурализираните лица, то от забраната за двойно гражданство на първо място са засегнати турските граждани.

Това, което именно в Германия осигурява толкова критика на тази политика и поражда недоволство сред засегнатите, е фактът, че има изключения от тази регулация и затова не всички групи са засегнати от нея (виж горе).

„Мисля, че сегашната регулация няма да привърже младите хора към Германия, по-скоро обратното. Ако те, така поставени под натиск, от прагматични съображения изберат германското гражданство, ще го направят с неприязън. По-добре би било да се допусне възможността за двойно гражданство.“

[Kolat, 2009]

На въпроса дали двойното гражданство е проблем, от консервативна страна понякога обръщат внимание на това за кое двойно гражданство става въпрос. Примерно, на премиера на провинция Долна Саксония, Макалистър досега не са приписвани конфликти на лоялност.

В дебата за двойното гражданство в парламента на Долна Саксония оратори на ГСДП, Зелените и Левицата непрекъснато повдигат въпроса за двойното гражданство на тогавашния регионален председател на ХДС и настоящ премиер на Долна Саксония. Отговорът на депутатата Биалас (ХДС) гласи: „Г-н Макалистър се казва Макалистър, защото баща му е шотландец. Затова той е британски гражданин и германски гражданин. Едва ли някой от Вас ще иска да твърди, че г-н Макалистър е роден в Турция. Това е разликата между г-н Макалистър и факта, за който става въпрос тук²⁷.“

Точно в областта на политиката на натурализиране обаче, от значение са не само обективните пречки за желаещите да бъдат натурализирани. Кандидатстването за ново гражданство (и евентуално отказът от старото) е изцяло свързано с емоции. Затова тя трябва по съответен начин да бъде удостоена с внимание от страна на държавата и примерно да бъде придружена със символи.

Такъв един символ са увеличаващите се церемонии по натурализиране, каквито са обичайни за класическите имигрантски страни като САЩ и Канада. В сравнение с едно чисто бюрократично връчване на документи, церемонията по натурализиране в достойна рамка е важен символ на култура „добре дошли“. Тя може да покаже на новите граждани, че те са желани.

27 Парламент на Долна Саксония, пленарен протокол 16/27 (14 януари 2009 г.), с. 3213

*Консервативни
аргументи:
различен аршин?*

*Удостояване на
натурализацията*

Идея: гаранти-
ране на основни
знания

Тест за натурализация

При теста за натурализация става въпрос за изпит, при който се проверяват гражданските знания на желаещия поданство по отношение на историята, езика, културата и държавното устройство на страната, в която трябва да се извърши натурализацията. За да бъдат натурализирани, от 1 септември 2008 г. чужденците в Германия трябва да издържат единен тест за натурализация.

Това е било предшествано от дълъг дебат. Въпросът е бил как може да се гарантира и докаже, че желаещият поданство разполага с известни основни знания за политическата система. Подобен дебат е имало в много европейски страни [вж. Michalowski, 2006].

Първи предложения за съответен тест са били така нареченият тест за мюсюлмани на правителството на провинция Баден-Вюртембург и едно предложение на правителството на провинция Хесен.

И двата теста си навличат огромна критика, единият, защото пита за най-дълбоките убеждения и ценности. Освен това, той трябва да важи само за желаещи поданство от определени страни, другият, защото съдържа особено сложни въпроси. Най-известният пример в случая е въпросът за мотива на известна картина на Каспар Давид Фридрих. Вие знаете ли отговора?

Основни знания?

ТЕСТ ЗА НАТУРАЛИЗАЦИЯ

Знаете ли?

76. В кой град е седалището на Европейския парламент?

84. Германският художник Каспар Давид Фридрих е нарисувал на една от най-известните си картини ландшафт от остров Рюген в Балтийско море. Какъв мотив показва тази картина?

85. На всеки пет години в Касел се провежда една от най-значимите изложби на модерно и съвременно изкуство. Как се казва тази изложба?

95. Кой немски физик предизвиква с откритието си през 1895 г. до днес коренна промяна в медицинската диагноза?

Отговори на с. 63

Фиг. 14: Четири въпроса от предложението на Хесен за тест за натурализация

Източник: Hamburger Abendblatt, 2006.

В крайна сметка, вътрешните министри на провинциите са се обединили около тест, който в общи линии съдържа въпроси за политическия основен ред.

И от гледна точка на социалната демокрация, тестът за натурализация не бива да изисква от потенциалните нови граждани нищо, което не може да бъде изисквано и от местните. Тъй като става въпрос за приемането в политическия съюз на гражданите, съдържанието на теста може да се отнася само за такива граждански ценности, въпроси извън това са недопустими.

Така въпрос като този за мотива на най-известната картина на Каспар Давид Фридрих в проекта на хесенския тест за натурализация явно носи отпечатъка на идеал за образована класа. Грубо формулирано, ако праводържавните принципи на общността са ми известни и аз ги одобрявам, то аз имам индивидуалната свобода да не ми се налага да знам кой е бил Каспар Давид Фридрих.

Спазването на условието за третиране „като равни“ изисква също индивидуално причисляване. Следователно, не е редно, въз основа на предположения за нагласите на цели групи (напр. мюсюлмани), на специални изисквания да се подлагат само членове на тези групи. Индивидите трябва да бъдат „изпитвани“ поотделно и еднакво.

Въвеждане на общо комунално изборно право за чужденци

Пълните граждански права са свързани с гражданството. За да се даде въпреки това донякъде възможност за политическо участие, може да се помисли за комунално изборно право за чужденци, каквото съществува от 1995 г. за граждани на ЕС.

Поддръжниците на такова изборно право се аргументират с демократичния принцип, че във вземането на решения за неща, които засягат всички, трябва да участват всички. Аргументира се, че решенията на местно ниво засягат незабавно и пряко живеещите там. Важен елемент на символичната политика би било това, че установили се от дълго време чужденци също би трябвало да се числят към „общността“ и да вземат участие във вземането на решения.

Досега в пет държави на ЕС комуналното изборно право за граждани на ЕС е разширено и за неграждани на ЕС: в Ирландия, Швеция, Дания, Финлан-

*Социална
демокрация: да
се пита само за
граждански
ценности*

*Идея: участие
във вземането на
решения на място*

(76) В Страсбург, заседава в Брюксел. (84) (Наскоро срутителите се) варовикови скали.
(85) Документа. (95) Вилхелм Коррад Рьонтген открива наречените на него рентгенови лъчи.

дия и Холандия негражданите на ЕС имат комуналното активно и пасивно изборно право. Към тях спадат Белгия, Люксембурги и Унгария, които най-малкото имат активно изборно право за всички граждани на трети страни²⁸.

Промените в конституциите на провинциите Хамбург и Шлезвиг-Холщайн, които искаха през 1989/90 г. да въведат такова изборно право, бяха обявени с единодушно решение на Федералния конституционен съд за противоконституционни.

Правни пречки

Основният аргумент на съда е, че компетенцията за вземане на окончателни решения се полага на „народа“, а Основният закон определя еднозначно народа като германски граждани. Съдът не пожелава да се вслуша в аргумента, че комуналните представителни органи не трябва да се причисляват към парламентите, а към администрацията. Трябва да се изходи от това, че в Германия за въвеждане на комунално изборно право за чужденци, които не са граждани на ЕС, са необходими промени в конституцията, а с това и мнозинство от две трети в Бундестага и Бундесрата.

Независимо от правните проблематики, възниква въпросът доколко въвеждането на такова изборно право в Германия действително би могло да допринесе за подобряване на политическото участие на чужденците.

Комунално изборно право за граждани на ЕС

Малко след решенията на Федералния конституционен съд е сключен Договорът от Маастрихт, който предвижда комунално изборно право за граждани на ЕС. Как това може да се съвмести с предходните отсъждания на съда за изборното право?

В своето отсъждане, което обявява Договора от Маастрихт за съвместим с Основния закон, съдът намира интересно решение на проблема: той определя именно съюзното гражданство като първа стъпка по пътя към някакви формирования европейски народ.

„С основаното чрез Договора от Маастрихт съюзно гражданство между гражданите на държавите-членки се завързва трайна връзка, която може и да не притежава плътност, съпоставима с общата принадлежност към една държава, но придава на съществуващата степен на екзистенциална съвместност правно задължително изражение.“ (Решение на Федералния конституционен съд от 12 октомври 1993 г. – Маастрихт, с. 184). След това, този възникващ народ легитимира и комунално изборно право за граждани на ЕС.

²⁸ Наред с тези страни, които са въвели широко изборно право за чужденци, има още няколко, които са го установили законово за определени групи. (така напр. Великобритания за граждани на Британската общност на нациите) и такива, които го правят зависимо от двустранни договори (напр. Испания).

Изборно право на комунално ниво би било една възможност за разширяване на възможностите за участие, но дългосрочно не може да замести натурализацията, а с това и участието на всички нива.

Отговорници и консултативни органи

Във всички европейски страни на различните нива (общинско, регионално, национално) се създават звена за отговорници по интеграцията, както и консултативни органи. Тези отговорници по интеграцията и консултанти са по-скоро допълващи и непреки инструменти за участие. За един преходен период те трябва да представляват интересите на имигрантите, докато същите не са директно интегрирани в политиката чрез изборителни права.

Особено консултативните органи могат в случая да имат участващо въздействие. Тези органи често са съставени от представители на важни имигрантски организации, от една страна, и представители на политическите органи, от друга. Има обаче и органи, които са съставени само от представители на имигрантите и като лобистки организации се опитват да представляват възможно най-ефективно интересите си навън – и спрямо политическите актьори. Особено значение имат три аспекта:

1. действителната представителност на тези органи по отношение на представляваното население,
2. конкретното формиране с компетенции извън чистото право на изслушване,
3. неформалното влияние, което, не на последно място, действителните органи, вземащи решения, признават доброволно.

Ако са изпълнени и трите критерия, т.е. органът е достатъчно представителен, предоставени са му компетенции и действително бива включен от другите политически актьори (и институции), той може да се превърне във важна форма на участие.

Главният проблем на тези консултативни органи обаче продължава да съществува: те не са опълномощени да вземат решения и имат само съветнически функции. И без друго способността им да се налагат често е малка, тъй като консултативният орган представлява група, която, поради липса на изборително право, не може най-малкото чрез избори да упражнява натиск върху вземащите решения. Те са допълнително засегнати от общинското

*В допълнение:
консултативни
органи и пълно-
мощници*

*Три важни
аспекта*

избирателно право за чужденци от страни-членки на ЕС. Тази група лица може вече пряко да избира съответния общински представителен орган. Освен това, на изборите за консултативни органи на чужденците често има крайно слабо избирателно участие.

В много германски провинции междуременно се прави опит да се противодейства на този спад на значението на консултативните органи на чужденците чрез по-нататъшно развитие в посока на консултативни органи за интеграция. В случая роля играят два елемента с различна тежест:

- разпространето на избирателното право върху изселници и натурализирани. В случая се изхожда от това, че проблемите им са сходни и по този начин консултативният орган може да се превърне в представител на интересите на всички тези групи.
- Разширяване на членовете или чрез представители на фракциите в общинския съвет, или чрез имигрантски организации, активни в общината (което всъщност представлява завръщане към старата форма на назначаване), за да се насърчи свързването с други организации.

Подпомагане на имигрантски самоорганизации

Обикновено институциите на представителната демокрация на всички нива са разположени в плетеница от организации и сдружения на гражданското общество. Чрез тях политически и други интереси биват изразени, организирани и отправени към вземащите решения при подготовката на процесите на вземане на решения.

Представителството на имигрантите в такива сдружения по интереси е незначително. И присъствието на специални имигрантски сдружения често е слабо. Ето защо, интересите на имигрантите не биват чувани по същия начин както другите. Не на последно място, това често се дължи на липсващи ресурси, а по отношение на представителството на интереси и на липсващо ноу-хау.

Точно на местно ниво едно държавно подпомагане на имигрантските организации може да компенсира този „конкурентен недостатък“. В случая става въпрос и за финансово подпомагане на съответните дейности (особено на ежедневната работа), но преди всичко и за обучение на съответните работещи на доброволни начала.

По-нататъшно развитие: консултативни органи за интеграция

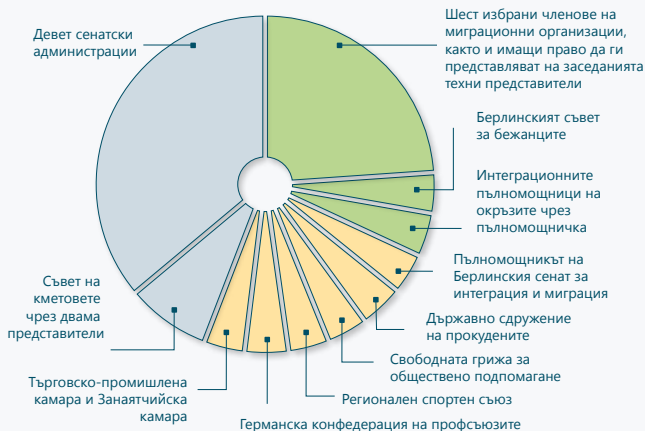
Допълнителна

литература:

Академията Мениджмънт и политика на Фондация Фридрих Еберт предлага разнообразни програми, с които могат да бъдат разширени и задълбочени компетенциите за действие при професионалното управление на общественно-политически организации.

► www.fes-mup.de

През 2003 г. в Берлин е създаден **Консултативен орган по въпросите на интеграцията и имиграцията**. Той е съставен от представители на администрациите, големите германски сдружения – за да се включи тяхната експертиза – и представители на имигрантските организации. Интересна е процедурата за определяне на представители на имигрантите.

Фиг. 15: Състав на Берлинския консултативен орган по въпросите на интеграцията и имиграцията

Шестте места на имигрантските организации се котираат регионално според страната на произход, за да се попречи на доминацията на една етническа група. След това представителите за тези места се избират на събрание на всички имигрантски съюзи. Кандидатите за тези места трябва да бъдат номинирани от минимум три сдружения.

По този начин се гарантира, че кандидатите действително имат организационна подкрепа в рамките на имигрантските съюзи. Трябва да се отбележи, че е постигнато съгласие постът за регион Турция да бъде зает от турчин и кюрд при съгласувано редуване. Включването на сенатските администрации (т.е. на изпълнителната власт) превръща самата градска администрация в част от консултативния орган. С това се гарантира, че градската администрация възприема консултативния орган. Значимостта на органа се увеличава допълнително от това, че администрацията се представлява високопоставено от държавните секретари.

За социалната демокрация това означава:

- Общинското изборително право за всички е важен инструмент за участие, но целта трябва да бъде пълното политическо равнопоставяне посредством натурализация.
- Тестовите за натурализация трябва да се отнасят само за аспекти на гражданството и да не проверяват знания за образованата средна класа.
- Двойното гражданство би трябвало принципно да бъде допуснато.
- За да бъдат съблюдавани интересите им, имигрантите не бива да бъдат включвани само под формата на консултативни органи в предшестващите институционални политически структури за комуникация на решаващите органи.

5.2. Социо-икономическото измерение

Организационен принцип: пазар

Това измерение обобщава политики за интеграция в отделните обществени системи, които под някаква форма са организирани пазарно, респ. са от значение за социалното и икономическо положение на пазарите. Общественият организационен принцип, за който тук се отнася интеграцията, следователно е пазарът. От това измерение се обхващат много аспекти, които са от значение за структурната интеграция.

Изключване от работа и образование

В много европейски страни имигрантите биват изключени от централните социо-икономически нива на разпределение (предимно работа и образование) или оцетени на същите. От недостатъчното участие в социално-икономическия живот следва над средната (в сравнение с общото население) принадлежност към един слой, който се характеризира със зависимост от социални услуги или трудови отношения в нископлатения сектор.

Освен това, съществува опасност тази принадлежност да бъде предавана от поколение на поколение. Отделни групи имигранти често изпитват точно на пазара на труда една двойна дискриминация – както като имигранти, така и като членове на определена социална среда.

За социалната демокрация едно такова намаляване на шансовете за участие в обществото въз основа на етнически качества на индивидите е неприемливо. Ако нормалните – т.е. неспецифичните – инструменти за създаване на равни възможности за участие не водят до включване, то тогава може би е необходима специфична, насочена само към имигрантите политика.

Политика на пазара на труда

Централен елемент на това измерение е интеграцията на пазара на труда. Не е изключителен феномен, че заради непълните си езикови знания (и други липсващи умения) имигрантите се нареждат най-напред на долните слоеве на местния пазар на труда. Това е „образуването на низши слоеве“ [Esser, 2001]. Едно общество обаче може да бъде определено като справедливо, само когато едно такова позициониране не се предава на децата им и допълнително се разкриват шансове за самите имигранти. Един поглед върху процента на безработица при имигран-

Проблем: „образуване на низши слоеве“

тите в сравнение с този на мнозинственото население показва, че това е необходимо. За да не се случи това, могат да се приложат няколко политически инструмента.

Признаване на привнесени квалификации

Става ясно, че признаването на придобити в чужбина квалификации е особено важно за адекватна интеграция на пазара на труда. Точно в Германия в тази област изглежда има по-големи проблеми, които водят до изолиране на много имигранти от пазара на труда – независимо от възможни дефицити във владенето на езика. Оценки сочат, че в Германия живеят около 200 000 високо квалифицирани имигранти, чиито придобити в родината квалификации не се признават в Германия. Това води дотам, че тези хора не могат да разгърнат потенциала си на пазара на труда, обществото не използва ресурси и възниква допълнителна конкуренция за работни места с по-ниски изисквания.

Антидискриминационна политика

В много обществени области има дискриминация на лица, възприемани като чужди и други. Особено на пазара на труда – и допълнително – при прехода от образование към професия, от това са засегнати именно имигрантите. Това спъва не само структурната интеграция, но и в дългосрочен план разпилява икономически потенциали.

За налагането на антидискриминационна политика е от полза, когато, наред със съответния принцип на равенство в съответната конституция (каквото е случаят в почти всяка държава от ЕС), съществуват и формулирани закони за антидискриминация и равно третиране.

В повечето страни-членки Директива на ЕС 2000/43/ЕО (Директива за равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход) и Директива 2000/78/ЕО (Директива за равно третиране в областта на заетостта) водят до приемане на антидискриминационни закони, както и в Германия. За разлика от Великобритания обаче, тук липсва широкият фундамент на вече наложените там финансови и правни помощи, предоставяни на жертви на дискриминация. Във Великобритания Комисията по равенство и човешки права (Commission for Equality and Human Rights) разполага с множество юридически средства. Първа стъпка в Германия в

Проблем: не се признават квалификации

Антидискриминационни закони: положително влияние на ЕС

тази посока е създаването на Федерална служба по антидискриминация в рамките на Министерството по въпросите на семейството²⁹.

Интеркултурализация на публичната администрация

Публичната администрация играе особена роля при интеграцията на имигранти. Причините за това са няколко:

- Гражданинът трябва да се разпознае в държавата – а това често е администрацията.
- Това, което често остава незабелязано, е, че в модерното общество държавната администрация е най-големият работодател, следователно той има подчертано значение точно за участието на пазара на труда.

Освен това, чрез интеркултурна компетенция самата администрация трябва да бъде подготвена да действа в културно хетерогенно общество. Межкултурната компетенция на една администрация може да бъде постигната чрез подходящо обучение на наличния персонал. Двата други аспекта обаче могат да се реализират само тогава, когато имигрантите постъпят на държавна служба.

Точно за Германия може да се констатира, че държавната служба все още е формирана монокултурно. В почти всички области – и преди всичко в по-висшите – хората с имигрантски произход са представени в недостатъчна степен.

Това се отразява върху идентификацията на гражданина с неговата администрация (първи аспект). За идентификацията и доверието в държавните действия не е без значение, че гражданите могат да установят сходства с работещите там служители. Монокултурна, състояща се само от членове на групата на мнозинството държавна служба не може да изпълни тези изисквания по отношение на членове на малцинствата. Съответна промяна обаче може да се постигне, само когато съществува възможност за назначения.

Изключително спорен политически инструмент, който непрекъснато се посочва за увеличаване на участието точно в публичната администрация, е квотирането на персонала извън сферата на образование.

29 Вж. Глава 7.1. Германия

Много аргументи и контрааргументи, които се привеждат във връзка с квотата за жени, важат в същата степен и за така наречената квота за имигранти. Ако няма воля за въвеждане на квота, което с оглед на „принципа за равно третиране“ е трудно от правна гледна точка, могат да се приложат следните инструменти за увеличаване на участието:

- Насърчаване на квотите за обучение за имигранти на държавна служба. Слабото участие на имигрантите в държавната служба се дължи не на последно място на това, че потенциални кандидати (т.е. младежи) често въобще не знаят за тези възможности за заетост. Подходящи информационни кампании са лесно средство да направят тези възможности по-известни. Ако се съчетаят със съответни обучения за кандидатстване за работа, те са изненадващо ефективни. Нарастващият брой обучения на имигранти в държавна служба чрез кампанията „Берлин се нуждае от теб“³⁰ [вж. Beauftragter des Senats für Integration und Migration, 2007] показва, че това може да бъде ефективно.
- Компетенции и езици като критерии за назначаване. Дори назначаването на имигранти с предимство просто заради факта, че са имигранти, да не е съзнателно, съответният предварителен опит, интеркултурните компетенции и особено езиковите знания могат да се формулират като положителни критерии за назначаване. Тези качества придобиват все по-голямо значение за работата на държавна служба в едно културно хетерогенно общество.

Анонимизирани кандидатствания

Ако не искаме да превръщаме произхода в самостоятелен критерий за назначаване, можем да се опитаме да направим така, че този критерий да играе възможно най-малка роля на пазара на труда.

Защото един аспект, който в значителна степен води до лошата позиция на имигрантите на пазара на труда, трябва да се търси в процесите на избиране при заемане на вакантни длъжности. Дали съзнателно или не, отговорниците за човешките ресурси проявяват тенденция да избират кандидати от мнозинственото население. Така по-новите изследвания показват [Kaas, Manger, 2010; Krause, Rinne, Zimmermann, 2010], че това важи дори при кандидатури за стажантски места: при абсолютно еднакви биографии кандидати с немско звучащи имена имат с 17 % по-добри

30 www.berlin-braucht-dich.de

шансове да бъдат поканени на интервю за работа отколкото такива с турско звучащи имена. Проучването обхваща една по-скоро по-високо квалифицирана област. Следователно, имигрантите често се провалят на това препятствие преди въобще да се стигне до личен контакт.

За да се избегнат тези механизми, все повече се мисли в посока на разпореждане за анонимизиране на кандидатстванията. В случая не трябва да могат се вадят заключения за съответен имигрантски произход нито от името, нито от снимката.

При това целта не е някой да бъде назначен на длъжност без интервю, а най-вече да се премахне едно първо препятствие, което често се издига несъзнателно³¹.

Образователна политика

Цялата област от интеграционни мерки в областта на образованието се позиционира в социо-икономическото измерение на интеграцията. Защото образованието е от огромно значение за постигането на съответни позиции точно на пазара на труда, а с това и за социалния статус.

И тук отново не трябва да се прибегва до такива политически инструменти, които подобряват възможностите за участие на всички, както и за имигранти. Тук трябва да се мисли особено за политика, която подобрява пропускливостта на образователната система именно за подрастващи от низши социални слоеве. Безспорно е, че тъй като имигрантите свръхпропорционално принадлежат по-скоро към по-слаби социални слоеве, подобни стратегии са изключително в полза на младежи и деца с имиграционен произход. Трябва да бъдат посочени два аспекта:

- Раннодетско подпомагане, точно и чрез съответни държавни институции (детски градини, ясли)
- Училищна система, която не затруднява, респ. блокира съответен напредък чрез прекалено ранно затваряне в определени училищни разклонения.

Това, което обаче преди всичко пречи на успешната образователна кариера на лицата с имиграционен произход и нерядко води до прекъсване на училищната кариера, е недостатъчното владение на немски език.

³¹ Вж. Глава 7.2. Франция

Изключително често тези деца започват училищния си път с езикови дефицити. Това между другото се дължи на факта, че в родния им дом се говори друг разговорен език. Възможно е също заради лични езикови затруднения родителите да не могат да помагат в достатъчна степен на децата си в училищните задачи. За да се гарантират шансовете на децата, държавата трябва да предложи съответни възможности. В случая са възможни два инструмента:

- От една страна, интензивно езиково подпомагане, което започва още преди същинското тръгване на училище. За целта, в страната най-напред е необходимо да се одобри задължително ранно прилагане на съответни тестове за определяне на езиковото ниво. Политиката на много провинции върви в тази посока.
- От друга страна, обвързване на родителите с училищната кариера на детето. За да се случи това, не на последно място е необходима межкултурна компетенция на учителите да могат да подхождат по подходящ начин към родителите. Не на последно място с това може да се свърже и езиково подпомагане за самите родители.

Докато езиковото подпомагане на езика на мнозинството служи за разширяване на възможностите за участие в приемащото общество, това не се забелязва веднага при подпомагането на владееенето на майчиния език.

Срещу обучението по майчин език често се привеждат следните аргументи:

- То не служи за интеграция, най-вече защото фиксира децата в език, който не се говори в приемащото общество. Всъщност, с това шансовете в приемащото общество се блокират.
- При опита два езика да се изучат и овладеят в еднаква степен може да се получи така, че и двата езика да не бъдат овладени достатъчно. Това ще ограничи сериозно образователните шансове на засегнатите.

Особено при втория аргумент в рамките на изследването най-малкото е спорно дали това е уместно или не за двуезиковото обучение [вж. Esser, 2006].

В политическата дискусия финансирането на това обучение непрекъснато се съпоставя с финансирането на подпомагането на езика на мнозин-

ството. Това се улеснява от историческия факт, че обучението по майчин език нерядко се учредява с обосновката, че децата на „гастарбайтерите“ трябва да могат да се оправят при завръщането в родните страни.

Езикът обаче има не само функционална страна, т.е. функцията да позволи комуникация и участие, но също и културен аспект и с това е важен за съответната идентичност. С това държавното предлагане на съответни езици би било също признаване на властващия в едно общество езиков плурализъм.

Със следната обосновка обаче може да се аргументира и на чисто материалното ниво: чрез възможността за имигрантите да усвоят и двата езика се увеличават възможностите им за участие точно на пазара на труда. Те придобиват допълнителни компетенции и могат по-добре да превърнат потенциала си в социален статус.

„След 20, 30 години в Берлин няма да имаме нито едно училище, в което делът на учениците с имигрантска история да е под 50 процента. Трябва да приемем многоезичността като шанс.“

Кенан Колат [цит. по: Solms-Laubach, 2009]

Междувременно в европейските образователни системи е налице ясната политика, че децата трябва възможно най-рано да учат втори чужд език. Никой политически актьор не би бил против това още в основното училище (или дори в детската градина) да се преподава английски или френски. Всички аргументи, които са в полза на усвояването на чужд език като френски или испански могат да се приложат напълно и за усвояването примерно на турски език. В случая английският има друго значение.

В това отношение училищното подпомагане на майчиния език представлява както инструмент за участие, така и признаване.

В превод понятието „**Diversity Management**“ означава „управление на многообразието“. Diversity Management се счита за модерна концепция за човешки ресурси, при която фирмите се опитват да насърчават и използват по най-добрия начин потенциалите на своите сътрудници³².

В случая различни житейски ситуации трябва съзнателно да бъдат високо оценени и взети под внимание. Корените на тази идея се крият в движението за граждански права в САЩ през 40-те до 60-те години. За определящи белези на различните житейски ситуации на едно първо ниво се считат възраст, пол, етнически произход, физическо и душевно здравословно състояние, сексуална ориентация и религиозна принадлежност. На второ ниво могат да бъдат взети под внимание също доход, професионална кариера, географско местоположение, семен статус, родителство и образование, респ. образователно ниво.

Фирми, които въвеждат Diversity Management, обикновено очакват икономически предимства от това: например разкриване на определени пазари, подобряване на отношенията с клиенти от определени целеви групи, по-висока мотивация на сътрудниците и по-иновативни и по-ефикасни трудови резултати. Инструменти на Diversity Management биха могли да бъдат примерно различни програми за обучение, създаването на бази данни със знания или Diversity мрежи и менторски програми.

Критиците на Diversity Management се опасяват, че с подхода за насърчаване на индивидуалните потенциали извън фокуса ще попаднат структурни процеси на изолация. Освен това се дискутира въпросът дали всички горепосочени житейски ситуации трябва да бъдат третирани равностойно или примерно полът е особено формиращ. Този подход е особено критикуван тогава, когато с него се злоупотребява, за да се заобиколят класически инструменти за равнопоставяне на половете.

Обратно на това, концепцията „**Cultural Mainstreaming**“ се основава на концепцията за джендър мейнстриймिंग. Мейнстриймिंग за имигранти е инструмент, с който се преследват цели за равноправно участие и осъществяването на равенство на шансовете за имигранти и техните деца във всички области на живота и във всички сфери на политиката. Особеното е, че мейнстриймिंग процесите визират цялата организация/цяла сфера на политиката, а не само отделни теми и области. Например, пита се не само как културната работа на имигрантските организации може да бъде подпомогната, но също и как държавни театри, оркестри и библиотеки могат да се обърнат към хора с имиграционен произход [вж. Schultze, 2010].

Политика на градските райони

В рамките на дебата за интеграцията постоянно се обсъждат проблеми точно на местно ниво. Изходна точка често е възприемането, че в определени

32 Вж. Lange, 2007

Проблем:
„етническо
възприемане“

жилищни територии се стига до изключване на населението от останалата част на града. С това се има предвид, че в определени квартали на един град, които са населени свръхпропорционално с имигранти, се трупат социални и градски проблеми. Безработица, зависимост от социални трансфери, откъсване от градската общественост и градоустройствени проблеми могат да засегнат особено имигрантите и да накърнят непосредствената житейска среда.

Това е класически случай, в който социални проблеми биват наслоени чрез „етническо възприемане“, т.е. обществени явления на изключване, за които има социо-икономически причини, се обясняват с етническия, респ. културния състав на съответното население. За да се реши проблемът, съществуват мерки на така наречената политика на градските райони.

Общинска интеграционна политика³³

Лале Акюн

Много големи градове разполагат със солидна интеграционно-политическа мрежа с градски учреждения, съвета за интеграция и интересно разнообразие от межкултурни центрове на различни финансиращи институции и имигрантски организации за самопомощ. Надгражайки върху това, трябва да бъдат създадени и доразвити инструменти и мерки за успешна интеграционна политика, подкрепяни от широко политическо мнозинство.

Принципно, три предпоставки са решаващи за напредничава интеграционна политика в социалния град:

1. Не етническо тълкуване на социалните проблеми, а акцептиране на социалните житейски ситуации

Причините за проблемите в определени квартали в градовете не са обусловени от произхода на жителите им, а от социалното им положение. Точно в такива градски райони общите социални класи и житейски ситуации трябва да попаднат в центъра на вниманието. Това е предпоставка за спиране на етнизиралите процеси на дезинтеграция и възможност за участие и колективни политически действия.

³³ За първи път публикувана в изданието Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.) 2007: „Auf Augenhöhe“ – Integration zum kommunalen Thema machen. Texte der KommunalAkademie. Band 1. Bonn, с. 41.

2. Признаване и подпомагане на градските райони като основно местожителство на хората

Напредничавата интеграционна политика в социалния град трябва да може да се измерва по това каква важност придава тя и на ощетенi градски райони и какво е готова да инвестира в тях.

3. Разбирането, че в тези градски райони се крие потенциалът и за идентификацията с градските райони

Обществена отговорност за градския район се поема винаги тогава, когато хората се идентифицират с житейската си среда. Целта трябва да бъде хората да останат да живеят в своите квартали – дори когато биха могли да си позволят нещо „по-добро“. С това започва социалното издигане на градския район.

Кои основни стратегии са от значение в случая?

Превенция, т.е. обществените и социалните проблеми в квартала трябва своевременно да бъдат открити, диагностицирани и анализирани при включване на жизнените пространства.

Участие, т.е. всички граждани на градския квартал трябва да получат право да участват във формирането на квартала им. Стратегиите за решаване трябва да бъдат формулирани съвместно.

Интеграция, т.е. всички граждани трябва да поемат отговорност за своя квартал, трябва да възникне естествено общуване един с друг, от „Аз“ и „Ти“ трябва да се получи „Ние“ с принадлежащата обща идентичност.

В текста на Лале Акгюн става ясно, че не се касае само за „класическо“ градоустройство и градско планиране, но също и за участие. Във фокуса стоят инструменти на комуналната политика, чрез които културно хетерогенното население на квартално ниво трябва да бъде включено във формирането на непосредствената жизнена среда. Това се случва преди всичко в рамките на национално-регионална програма „Социален град“, тъй като тук класическото градско развитие бива допълнено от аспекта за участие.

Допълнителна литература:

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.)
2007. „Auf Augenhöhe“ – Integration zum kommunalen Thema machen: Texte der KommunalAkademie. Band 1. Bonn, 2007.

Програма „Социален град“

Програмата за градоустройствено подпомагане „Градски квартали с особена нужда от развитие – социален град“ на Федералното министерство на транспорта, строителството и градоустройството и на провинциите е създадена през 1999 г. Целта ѝ е да спре „спиралата надолу“ в ощетени градски квартали и да подобри в значителна степен условията за живот на място. Програмата се финансира съвместно от федерацията, провинциите и общините.

Предпоставки на програмата

От 90-те в много градове сегрегацията в малки пространства води до подобряване и влошаване на избрани жилищни територии, а с това и до възникване на ощетени градски квартали. Тези градски квартали се характеризират най-често с комплексни проблеми в областта на градоустройството и околната среда, инфраструктурата, местната икономика, социалните въпроси, интеграцията и междусъседското съжителство, но също и със създаване на имидж. Програмата „Социален град“ реагира на това с интегриран подход за широкообхватно развитие на кварталите.

Полета на действие

Съществува широк спектър от проблеми, но също и от потенциали, на чията основа са избрани и разграничени териториите в програмата „Социален град“. Тя се отразява в полетата на действие на разнообразни мерки и проекти, които се прилагат за решаване на проблемите и разкриване на потенциалите.

Мерките и проектите могат да бъдат подредени в каталог от 13 полета на действие. Тяхното планиране и реализиране се подкрепя от по-скоро инструментално-стратегическите полета на действие (интегрирани концепции за развитие и действие, обединяване на ресурси, квартално управление, активиране и участие, оценка и мониторинг).

(Текстът с известни промени от: Soziale Stadt, 2010.)

Допълнителна

литература:

BORMANN, René
u. a. 2010. *Das Programm Soziale Stadt. Kluge Städtebauförderung für die Zukunft der Städte.* Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.). *Arbeitskreis Stadtentwicklung, Bau und Wohnen.* Bonn, 2010. (WISO Diskurs)

Цел на политиката за формиране на близкото социално обкръжение като например програмата „Социален град“ на първо място е подобряването на социално-икономическото положение. Необходимо е винаги обаче да бъдат включени и по този начин активирани жителите – техният потенциал и техните ресурси са важни за успеха.

Програмен елемент на ориентираното към участие градоустройство е кварталното управление. При него така наречен квартален управител – при включване на възможно най-много актьори от администрацията, икономиката и гражданското общество – се опитва да мотивира жителите да се ангажират за своя квартал.

Само активиращата квартална работа като кварталното управление не е в състояние да подобри в значителна степен социално-икономическите индикатори в един град. В това отношение не трябва да се очаква, че процентът на безработица в един квартал ще намалее значително. Това, което

обаче изглежда възможно, е свързването на застрашени от бедност и безработица групи и досега изключени организации с общоградските процеси на комуникация. Така изключването им може поне да бъде притъпено.

Важни цели на „Социален град“ и на кварталното управление са активирането и **участието на жителите**. За целта, в много райони с квартално управление се използват органи, чието наименование варира. Ето един пример от Берлин:

Първоначално за небюрократичното осигуряване на определени малки проекти с финансови средства отговарят журита на фонда за действие. След 2000 г. е включен квартален консултативен орган, който разполага със значително повече средства (500 000 евро на квартал и година). В общи линии, местата в този консултативен орган се заемат на лотарийен принцип. Независимото разполагане с тези финансови средства допринася значително за това засегнатите да се включат ангажирано и да покажат повече от нормален доброволчески ангажимент. Освен това, делът на лицата с имиграционен произход в тези органи успява да се затвърди на 24% до 35%. В сравнение с делът от населението в тези квартали, това е под средната стойност, но въпреки това представлява подобрене на общественото участие на квартално ниво [вж. Senatsverwaltung für Stadtentwicklung, 2004: 17].

„Социалната демокрация води началото си от работническите квартали, от градовете. Да се подобри конкретно житейската ситуация, да се открият образователни шансове и всеки да получи възможност сам да определя живота си, днес още са задачи в нашите градове, пред които ние социалдемократите се изправяме. Свобода, справедливост и солидарност са градските елементи на социалния град.“

[Baranowski, 2007: 286]

За социалната демокрация това означава:

- Необходимо е да се намери баланс между универсалистичното участие за всички граждани и отстраняването на спечифични пречки за имигрантите.
- Трябва да бъдат гарантирани както езиковото подпомагане в езика на приемащото общество, така и уважението на двуезичността.
- С подходяща антидискриминационна политика трябва да бъдат гарантирани равни шансове за участие на пазара на труда.
- Особено значение придобива интеркултурализацията на публичната администрация.
- Широкообхватната политика на градските райони може да даде възможност за директно участие на място.

5.3. Културно-религиозното измерение

Интеграция в
„нацията“

В това измерение става въпрос за интеграцията в нацията, т.е. идентификацията с общността на гражданите. Може и да се аргументира, че категориите държава и нация са тясно свързани помежду си, но въпреки това те могат да се разграничат аналитично [Entzinger, 2000: 98]. За нация може да се счита колектив от лица, свързани от чувството точно за тази колективност. Това общностно чувство се подхранва също от аспекти като общ език, обща религия, култура или от мита за общ произход. В рамките на определени културни изразни форми това става видно и в общественото пространство.

Какво признаване
е необходимо?

Все повече се налага разбирането, че в една правоводържавна демокрация, в условията на културно многообразие, едва ли е възможно да задължиш гражданите да следват определен културен начин на живот. Изключение е задължението да спазваш конституцията и основните права – т.е. политическата идентификация. Въпреки това, все по-важен става въпросът доколко е необходимо общественото признаване поне на религиозната идентичност на всички граждани. Чрез едно такова признаване различните религиозни форми на проявление се превръщат в легитимен израз в рамките на съответната нация. Съответните културни, езикови и религиозни идентичности се приемат като част от представата за себе си на приемащата нация.

Най-общо може да се наблюдава увеличаване на значението на религията при същевременно изтласкване на религията от общественото пространство (секуларизация) [вж. Schieder, 2001: 22; Meyer, 2005b].

Религиите, като широкообхватни системи за тълкуване на значението и света, дават ценности, които могат да бъдат съвместими или несъвместими с основните ценности на една демокрация и с които трябва да бъде намерен поне *modus vivendi*, форма на общуване.

Няма нужда да се отива толкова далеч, за да се допусне, че демокрацията би живяла от предпоставки, които не тя самата, а например религиите биха гарантирали [вж. Vöckenförde, 2006: 112], но даваните от религиите системи за тълкуване на ценности могат да подкрепят или спънат демократични нагласи³⁴.

34 Така в своите размисли за значението на религията, Хабермас също си задава въпроса доколко демократичната правова държава черпи своите нормативни предпоставки за съществуване от предхождащи я колективно налични ресурси.

Активната и пасивната религиозна свобода е установена в демокрациите като основно право и задача на държавата е да осигури това основно право [вж. Bielefeldt, 2003].

Въз основа на културна анеутралност на държавните структури и исторически развития, обаче, може да се стигне дотам, че граждани с унаследена религия се възползват от неоправдани предимства при упражняването на това основно право.

Точно в европейския контекст, въпреки общата „неидентификация“ на държавата с религиите, на определени религии се предоставят права, които им дават възможност да изразяват колективно религиозните си представи, например под формата на религиозни празници [вж. Campenhausen, de Wall, 2006: 338].

Тъй като във всяка страна мрежата от отношения между обществени органи и религиозни актьори се е развивала дълго време, новите религии не са част от нея.

На фона на известните религии държавата е развила съответни структури и първостепенно е взела под внимание техните интереси. По този начин се е стигнало до една също така религиозна форма на всъщност неутралните обществени институции³⁵ и същите не застават вече неутрално пред гражданите с различни религиозни членства.

С оглед на фактичкото разпределение на религиозните принадлежности на имигрантите в Западна Европа, това засяга на първо място включването на исляма в съществуващите отношения държава – религия [вж. Shadid, Koningsveld, 2002; Göle, 2004; Modood, Kastoryano, 2006; Parekh 2006]. Три изисквания могат да бъдат поставени към държавата по отношение на третирането на религиите в условия на равнопоставеност:

- В религиозната си идентичност новите граждани трябва да бъдат признати и третирани като унаследените религиозни общности³⁶. Както упражняването на религията, така и равното третиране на религиозните изразни форми – така например при приемането на доброволно носената забрадка [вж. напр. Henkes, Kneip, 2009] – трябва да бъдат гарантирани.

35 Пример за това са държавно установените празнични дни, които в голяма част са в унисон с тези на установилите се отдавна религии.

36 Тук, както и в общо в културните практики, трябва да се касае за такива, които спазват общите основни права. Религии, които като част от практиките си ограничават основните права на трети лица, не трябва да бъдат признавани.

- Ако съществува определено отношение религия – държава, то при повелята за равенство новите религии трябва да бъдат равнопоставени, доколкото те се движат в рамките на основните права [вж. Rawls, 1998: 266].
- Религии, които предлагат, респ. изискват обширни житейски планове, могат да насърчат тенденции на изолация в рамките на засегнатата група. Държавната политика не бива да подкрепя подобни неща чрез собствената си политика, а трябва да бъде насочена към това да включи новите религии в демократично структурираната общественост.

Следователно, искането за равно признаване на религиозната идентичност отхвърля всички разсъждения, които искат да третират по неравен начин религите заради предполагаема близост или историческо познанство – доколкото въпросните религии се движат на основата на конституцията и на признаването на основните права.

За специфична интеграционна политика по отношение на чужди религии – отнесено към Германия, това има предвид на първо място исляма – възникват четири предизвикателства, за които се отнасят определени политически инструменти.

1. На национално ниво трябва да бъде намерен *modus vivendi* за отношението в общественото пространство (и в държавни институции) към индивидуални религиозни символи.
2. Формата на религиозното обучение в държавните училища, които са се формирали исторически, би трябвало да бъде разширена по подходящ начин и върху исляма, за да се даде възможност за равно поставяне с отдавна установилите се религии.
3. За да може най-вече последното да стане организационно и институционално възможно, е необходим партньор за контакт с държавните инстанции, при което вътрешноислямските структури трябва да бъдат взети под внимание.
4. На местно ниво отношението към строежа на джамии и възможните конфликти в тази връзка трябва да бъдат регулирани. Предимно проблеми със съгласието на жителите и неясни структури на финансиране често водят до проблеми.

Допълнителна

литература:

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.)
2010b. *Religiöser Pluralismus und Toleranz*. Berlin, Friedrich-Ebert Stiftung, Abteilung Politische Akademie, Referat Berliner Akademiegespräche/ Interkultureller Dialog, 2010. (Policy-Politische Akademie; 38)

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.)
2009. *Migration – Religion – Integration*. Berlin, Friedrich-Ebert Stiftung, Abteilung Politische Akademie, Referat Berliner Akademiegespräche/ Interkultureller Dialog, 2009. (Policy-Politische Akademie; 30)

Към 1 (отношение към религиозните символи): дебатът за забрадките в Германия показва нагледно защо е необходимо в едно общество да има разбиране какво трябва да е отношението към културно и религиозно обосновани начини на действие и символи в общественото пространство (и особено при служителите в публичната администрация). Конкретен повод е въпросът дали една учителка може да носи забрадка в час или дали с това неутралитетът на училището като държавна институция би бил накърнен.

От гледна точка на социалната демокрация, водещите идеи за участие и признание трябва да бъдат ръководното начало в дискусиата. Това, което обаче във всеки случай е неприемливо, е неравното третиране на символи на мнозинството и тези на малцинството, доколкото основни права на трети лица не биват засегнати от последните. Това се отразява и на решенията на съда по съответните закони на провинциите [общо по темата: Henkes, Kneip, 2009].

След решението по делото за забрадката на Федералния конституционен съд от 2003 г. (BVerfGE 108, 282) парламентите на провинциите процедираха по различен начин:

- Има провинции, които не приемат никакъв закон и така разрешават заанапред религиозни символи и оставят въпроса за заетостта на такава учителка на дисциплинарното право.
- Има провинции, които забраняват със закон всички (демонстративни) религиозни знаци за педагогическия си персонал.
- И накрая, има провинции, които забраняват на педагогическия персонал религиозните символи, но формулират в законите, че представянето на християнски и западни ценности и традиции е допустимо. Чрез тази формулировка забрадката трябва да бъде забранена, но целта е да се позволят християнски символи.

Срещу последно посочената регулация има няколко жалби. В първите съдебни решения съдилищата тълкуват законите конституционнообразно така, че християнските ценности и традиции да могат да бъдат представяни и третирани като учебен материал в обучението. В смисъла на равното третиране на религиите обаче, демонстриране на вероизповедание от страна на педагогическия персонал чрез съответен символ е недопустимо – без значение какви са били намеренията на законодателите на провинциите.

1) Отношение към религиозните символи

Социалната демокрация: без неравно третиране

Решението по делото „Забрадка“ 2003 г.

„Материята, от която са изтъкани конфликтите“ [Berghahn, Rostock, 2009]

Едва ли има дреха, която да предизвиква толкова много дискусии, както **забрадката**, носена от мюсюлманките. Проблематични са именно различните значения, които са свързани с това. Съществуват две типични позиции:

Едната позиция разглежда забрадката като религиозен символ. Тя се носи от жени, които по този начин изразяват личната си религиозност. В едно (непредставително) изследване на Фондация Конрад Аденауер [Jessen, Wilamowitz-Moellendorf, 2006] 97% от носещите забрадка жени декларират, че гледат на носенето на забрадка като на религиозно задължение и че го правят доброволно. Тогава забрадката би била защитена от правото на религиозна свобода.

Другата позиция вижда в забрадката символ на войнствен ислямизъм. Чрез забрадката се изразяват чувството на превъзходство на ислямската религия и малоценността на жената. Често тя върви ръка за ръка с принуда и подчинение. Такъв политически символ не би бил защитен от правото на религиозна свобода.

Какво мислите Вие? Решението в полза на една позиция вероятно е толкова трудно и поради това, че забрадката може да бъде носена от различни хора и поради различни причини. Дори Федералният конституционен съд е оставил този въпрос открит. В такъв случай би трябвало да се придържаме към твърдението на философа Отфрид Хьофе: „Опасността от злоупотреба изисква „само“ предпазни мерки срещу злоупотребата, а не отмяна на оправданата употреба“ [Höffe, 1999: 389].

Към 2 (обучение по ислямска религия): много политически актьори се обявяват в подкрепа на целта за обучение по ислямска религия. Има също предложения да се вземат за пример лаицистки организирани страни като Франция или Турция. Това би означавало разделяне на религията от държавата и премахване на религиозното обучение в училище. Във всеки случай, Чл. 7, т. 3 от Основния закон утвърждава правото на религиозните

общности на ориентирано към вероизповеданието религиозно обучение в германските провинции с изключение на Берлин, Бремен и Бранденбург. Допускайки, че този член няма да бъде променен в близко бъдеще, лаицистките предложения не са от полза за реалнополитическия дебат.

От интеграционна гледна точка, въвеждането на обучение по ислям в училищата би трябвало да се приветства. Родителите би трябвало иначе да задоволят на друго място желанието децата им да се обучават по религия. Дали за интеграцията в Германия би било от полза, ако в случая се използват преподаватели от чужбина, може най-малкото да се подложи на съмнение.

Два проблема стоят пред въвеждането на такова обучение по ислям:

- В исляма всъщност няма организация или структура, която като последна инстанция може да определя учебно съдържание.
- Докато в теологическите факултети се обучават съответни учители за християнските църкви, за исляма липсват съответни образователни курсове³⁷.

С охота допълнително се изтъква аргументът, че заради своето разклонение в различни посоки ислямът не би могъл да установи общи учебни съдържания и се свежда до едно чисто сунитско обучение за сметка на другите течения.

Този аргумент не е много основателен, тъй като това важи и за християнството и обучението естествено се извършва в съответната форма на вероизповедание (напр. католическо или евангелско). Не е ясно защо това не е възможно за исляма.

Двата горепосочени проблема досега водят дотам, че с едно изключение (Берлин) няма ориентирано към вероизповеданието обучение по ислям. В различни провинции (преди всичко Бавария и Северен Рейн-Вестфалия) обаче има моделни опити в сътрудничество с местни сдружения и обединения. В почти всички случаи става въпрос за занятия по вероучение, което, от гледна точка на съдържанието, е нещо друго³⁸.

37 В края на 2010 г. са посочени поне първите университети, в които трябва да бъдат създадени такива специалности.

38 При вероучението става въпрос за ценностно неутрално обучение, което дава информация за една или няколко религии. Обратно, религиозното обучение е ориентирано към вероизповеданието обучение, при което самите религии целят да предадат своите убеждения.

3) *Партньор
за контакт
с държавата*

Към 3 (Партньор за контакт с държавата): Предизвикателството, което се поражда от въвеждането на обучение по ислямска религия, насочва към трудността да се намери партньор за контакт с държавата – на всички нива. Обикновено между вече утвърдилите се религиозни общности и държавните институции съществуват комуникационни структури, които по институционален начин позволяват на религиозните общности да отправят интересите си към държавата и на държавата да има способен да се ангажира партньор за контакт.

Съществуващите в момента асоциации от мюсюлманска страна са тъкмо това: асоциации. Те често не са в състояние да налагат споразумения, които се постигат на по-високо ниво, спрямо всички сдружения на джамии, които членуват в тях³⁹.

4) *Строеж
на джамии*

Към 4 (Строеж на джамии): в Германия е имало джамии от началото на имиграцията на мюсюлмани. Докато те обаче са незабележимо разположени в пословичния заден двор и не са разпознаваеми като такива, почти няма конфликти.

Това се променя с нарастващото социално утвърждаване на мюсюлманското население в Германия и неговия социален и икономически напредък. Все по-често сдруженията на джамии искат да строят по-скоро представителна джамия и с това да покажат мястото си в германското общество. С това представите на мнозинството за себе си се задвижват и в почти всички случаи идеята за строеж на джамия води до местни конфликти – строежът на джамии е силно експлозивен, символичен конфликт за признание.

Във връзка със строежите на джамии постоянно възникват междусъседски конфликти и политически дебати. Понякога например се изказва опасение, че с новите джамии се насърчава развитието на паралелни общества или дори се благоприятстват ислямистки групировки. От конституционна гледна точка, стиуацията е недвусмислена: в полза на строежа на джамии.

39 Съществуващите ислямски асоциации в момента са единствените организирани партньори за контакт с държавата, но на тях се гледа и критично. От една страна, те често биват упреквани, че застъпват много традиционалистично гледище на исляма и че само малцинство от мюсюлмани се чувства представено от тях. От друга страна, едно от сдруженията, Турско-ислямският религиозен съюз (DİTİB), е изнесена структура на Турската дирекция по религиозни въпроси и е финансово зависима и обвързана с нареждания от нея.

Политологът Клаус Легеви е изследвал различни конфликти във връзка със строежа на джамии [Beinhauer-Köhler, Leggewie, 2009: 117]. Без да се занимаваме обстойно с всички отделни фактори, които могат да имат умиротворителен ефект при един такъв конфликт, може да се установи следният аспект:

Целта трябва да е един „неделим конфликт“ – т.е. да има строеж или да няма строеж – да се преинтерпретира в „делим конфликт“. Тоест, конфликтът трябва да бъде управляван така, че да са възможни повече или по-малко децибели, пространство, площ, височина и представителност и компромисът да е постижим. Накрая не трябва да се касае „за всичко“ [Beinhauer-Köhler, Leggewie, 2009: 123]. В случая на архитектурата се полага голямо значение.

Призовани са всички участващи актьори. Необходим е обществен и дълъг диалог. Легеви вижда следните актьори и съответните им констелации в тези конфликти:

- А) Сдруженията на джамиите, при което зад местните сдружения често стои една от големите мюсюлмански асоциации.
- Б) Другите религиозни общности, имат се предвид най-често двете християнски църкви. Често техните говорители са застъпници за строежа и модератори на бъдещи конфликти.
- В) Градските администрации: като разрешителни и обслужващи органи те често имат значителна свобода на действие. Щом възможен конфликт попадне на политическо ниво, се появява известна политическа обвързаност с нареждания.
- Г) Партии и народни представители: от особено значение за протичането на конфликта е поведението на политическите ръководни лица.
- Д) Протичането на един конфликт зависи не на последно място от третирането в местните медии.

Получават се различни констелации на актьорите. „Конфликтите за джамиите могат да бъдат изгладени най-лесно, когато сдружения на джамиите, християнски църкви, градски администрации и партии си сътрудничат, т.е. преследват една и съща цел, без това да се приема „отдолу“ като затворен и арогантен картел на елита“ [Beinhauer-Köhler, Leggewie, 2009: 179]. Ако обаче сътрудничеството между сдружения на джамиите, християнски църкви, градски администрации, партии и допълнително медии се приема от гражданите като затворен картел, тогава това почти винаги има ескалиращ и изострящ конфликта ефект.

*Компромиси:
превръщане на
конфликтите в
„делими“*

*Актьори и
констелации*

В горепосочената книга Байнхауер-Кьолер и Легави дават също много детайлирани препоръки за действие към процеса на строеж на джамии [Beinhauer-Köhler, Leggewie, 2009: 202].

„Благонадеждно, самоуверено и същевременно самоосъзнато национално чувство възниква у силни индивиди. Затова ние искаме онези, които съдействат за нашия принципен консенсус, да могат да се чувстват в Германия като у дома си, също и с религиозното си вероизповедание и Божи домове – дори когато те имат минаре, вместо църковна кула. Впрочем, това го разбират добре точно онези, които от своя страна са вярващи, които не искат само да инструментализират иначе равнодушно гледаната вяра, за да се държат чуждите навън.“

[Schwan, 2010: 125–126]

За социалната демокрация това означава:

- Основна отправна точка на политическите инструменти в това измерение е откритото чрез Основния закон пространство за действие на активната и пасивната религиозна свобода.
- Доколкото религиозно обосновани начини на действие са стъпили на Основния закон, те трябва да бъдат третирани еднакво.
- Въпреки неутралитета на държавните институции трябва да има институционализирани форми на сътрудничество и диалог между религиозни общности и държавни инстанции.

6. ИМИГРАЦИЯ

Гюнтнер Шулце

В тази глава

- се прави разлика между хуманитарна имиграция и икономическа имиграция;
- се доказва икономическата необходимост от имиграция на високо квалифицирани лица;
- с точковата система се представя модел за формиране на икономическата имиграция.

Говори ли се за интеграция, с това е свързан един друг, до известна степен предшестващ въпрос: този за имиграцията.

Основополагаща разлика е тази между бежанци и имигранти. Миграцията на бежанци е недоброволна, принудителна форма на мобилност, която може да бъде предизвикана от обществени процеси (напр. войни, граждански войни, политическо преследване и т.н.), екологични фактори, (напр. природни катастрофи, климатични промени) или комбинация от двете (напр. глад). Имиграцията пък е форма на доброволна мобилност, която обикновено служи за подобряване на собственото икономическо положение.

Закрила на бежанците

Предизвиканите от Втората световна война бежански движения водят до интензивирание на усилията за приемане на международна защита на правата на бежанците. В резултат на това, през 1951 г. конференция на ООН г. приема „Спогодба за статута на бежанците“, наречена още Женевска конвенция за статута на бежанците, която през 1967 г. е разширена с протокол. Общо 144 страни, вкл. Германия, са подписали тази спогодба. Тя е важен инструмент.

Женевската конвенция определя като „бежанец“ лице, което основателно се страхува от преследване поради своята раса, религия, националност, принадлежност към определена социална група или заради политическо убеждение и не може да се възползва от закрилата на собствената страна или не може да се завърне в нея заради страха от преследване. Тя установява също

*Разлика: бежанци
и имигранти*

Допълнителна

литература:

SCHULTZE, Günther
u. a. 2009. *Einwanderungsgesellschaft
Deutschland. Wege
zu einer sozialen und
gerechten Zukunft.*
Bonn, Friedrich-
Ebert-Stiftung (Hg.),
Gesprächskreis
Migration und Integ-
ration, 2009. (WISO
Diskurs).

редица основополагащи права на бежанците в приемащата страна.

Закрилата на бежанците се европеизира усилено: отговорности, процедурни въпроси и съдържания на предоставянето на убежище се регулират чрез директиви на Европейския съюз, които после свързват националните закони.

*Изисквания
към хуманната
бежанска
политика*

Една хуманна бежанска политика трябва да използва свободата на действие при критериите за признаване на качеството на бежанец, да гарантира достойно за човека подслоняване и обгрижване на търсещите убежище и да предвижда генерални, великодушни клаузи за заварено положение за живеещи от дълго време в страната бежанци. На хора без легално правно основание за престой (така наречени нелегални) би трябвало да бъде осигурен минимум от социални услуги, като например здравно обслужване. Освен това е важно, сътрудничеството за развитие и миграционната политика да бъдат по-силно обвързани, за да се преборят причините за бежански и миграционни движения.

Хуманитарно задължение е на бежанците да се предложи закрила от преследване. Допускането и регулацията на имиграция поради икономически причини е в интерес на държавата и на обществото и се нуждае от особени форми на управление. Въпросът, как тази икономическа имиграция може да бъде управлявана, стои в основата на тази глава.

Право на убежище в Германия

Правото на убежище за политически преследвани лица в Германия е утвърдено в Чл. 16а на Основния закон. Това е резултат от отговорността за ужасите на Втората световна война. Особеността му се състои в това, че за разлика от други страни, то е формулирано като индивидуално предявима правна претенция. То е силно ограничено обаче от така наречения убежищен компромис от 1993 г.

„Правилата за интеграция и имиграция трябва да бъдат формирани от социалните и икономически интереси на нашето общество. Толкова по-важно е да различаваме две неща: имиграция и правото на убежище. Регулацията на имиграцията е користна, правото на убежище е безкористно. Който казва, че на немска земя не могат да бъдат решени всички проблеми на този свят, има право. Аз обаче ще добавя: Германия трябва да е и да остане добър и сигурен адрес за хора, които се страхуват за свободата и живота си.“
[Rau, 2000]

Управление на имиграцията

Управлението и формирането на имиграцията в момента е едно от най-важните и най-трудните обществени предизвикателства в Германия. И в миналото имиграцията е била управлявана, след 70-те години най-често с цел ограничаване броя на имигрантите.

Законът за имиграцията от 2005 г. и приетите оттогава по-малки реформи допринасят за известно отваряне за имигранти. Все още обаче липсва средносрочна и дългосрочна имиграционна политика. Необходима би била една широкообхватна концепция, която, на първо място, изхожда от реалистична оценка на нуждата от икономическа и демографска имиграция. Второ, за имиграцията на високо квалифицирани работници, специалисти и други трудови имигранти тя трябва да предвижда прозрачни, ефективни, съгласувани една с друга и парламентарно контролирани процедури за управление.

В същото време, една такава политика трябва да предотвратява възможни негативни последици от имиграцията. Първо, тя трябва да защитава местните и имигрантите от дискриминация на пазара на труда. Второ, тя трябва да открие регулации, които предотвратяват разиграване на местните и имигриралите работници едни срещу други под формата на дъмпинг на работна заплата. С тези изисквания става въпрос за една извънредно комплексна област на политиката, която е от голямо значение за бъдещото развитие на Германия [вж. Angenendt, 2008].

През изминалите десетилетия имиграцията в Германия е била управлявана с много различни инструменти. Кратко изброяване ще обясни това: първите инструменти за управление на имиграцията са били например спогодбите за набиране на работна ръка с южноевропейските страни през 50-те и 60-те години. В следствие на това, в Германия са дошли така наречените гастарбайтери.

През 1973 г. е последвало спиране на набирането на работна ръка, което всъщност важи и днес. Влияние върху имиграцията са имали регулации във връзка с преместването на семейството и съпрузите, задълбочаванията в правото на убежище през 1993 г. (в рамките на така наречения убежищен компромис) и различни промени в правото на преселване на късни изселници.

Необходима е широкообхватна концепция

50/60-те години: спогодби за набиране на работна ръка

1973 г. спиране на набирането на работна ръка

*80-те години:
премии за
завръщане*

През 80-те години дори е бил направен опит чрез премии и изплащане на работодателските вноски в пенсионното осигуряване гастарбайтерите да бъдат мотивирани да се завърнат, който обаче постига среден успех.

*2004 г.:
Разширяване на
Европейския съюз*

Също в рамките на различните кръгове на разширяване на Европейския съюз е направен опит за управление на миграционните движения. Това се случва с помощта на преходни срокове за въвеждането на свободно движение на работници. Най-пресният пример са ограниченията за присъединилите се през 2004 г. осем страни от Централна и Источна Европа, които получават пълна свобода на придвижване едва от 1 май 2011 г. За България и Румъния, които се присъединяват през 2007 г., продължават да важат ограничения [вж. Vaas/Vrücke, 2010]. С някои страни са сключени двустранни споразумения само за временна заетост като например сезонна работа или работа по договор за изработка.

*90-те
години/2000 г.:
еврейски ими-
гранти и Зелена
карта*

Малък отзвук сред обществеността намират регулации на имиграцията за еврейски имигранти от бившия Съветски съюз от началото на 90-те години. Накрая трябва да се спомене и така наречената регулация Зелена карта, с която от 2000 г. е дадена възможност за набиране на ИТ специалисти [вж. BAMF, 2010].

Изброяването на досегашните различни политически подходи и мерки показва, че не може да се говори за систематична и широкообхватна концепция за управление на имиграцията. От една страна, прокламираната десетилетия наред изтъркана фраза срещу действителното развитие „Ние не сме имиграционна страна“ е пречка за устойчива интеграционна политика. Тя затруднява също така дискусиата за адекватното управление на имиграционните процеси.

Едва от няколко години постепенно се налага разбирането, че заставащите и свиващи се държави в Европейския съюз – сред които най-вече Германия – в бъдеще са зависими от имиграцията на граждани на трети страни, ако досегашното благоденствие трябва да се запази и да се постигне по-нататъшно динамично икономическо развитие.

Така например, ГСДП използва в ключов документ на парламентарната фракция (2009 г.) понятието „имиграционна страна“ и пише: „Ние социалдемократите осъзнахме, че модерната имиграционна политика трябва да приеме две предизвикателства. Ние трябва да управляваме и формираме имиграционните процеси, без да пренебрегваме хуманитарните си задължения

Допълнителна

литература:

*BENDEL, Petra 2010.
Integrationspolitik
der Europäischen
Union. Friedrich-
Ebert-Stiftung (Hg.).
Bonn. (WISO Dis-
kurs; Gesprächskreis
Migration und Inte-
gration)*

в рамките на международната закрила на бежанците. Трябва да разбираме интеграцията на имигрантите като важна постоянна задача на политиката и на обществото". [SPD, 2009]

Миграционният процес в Германия

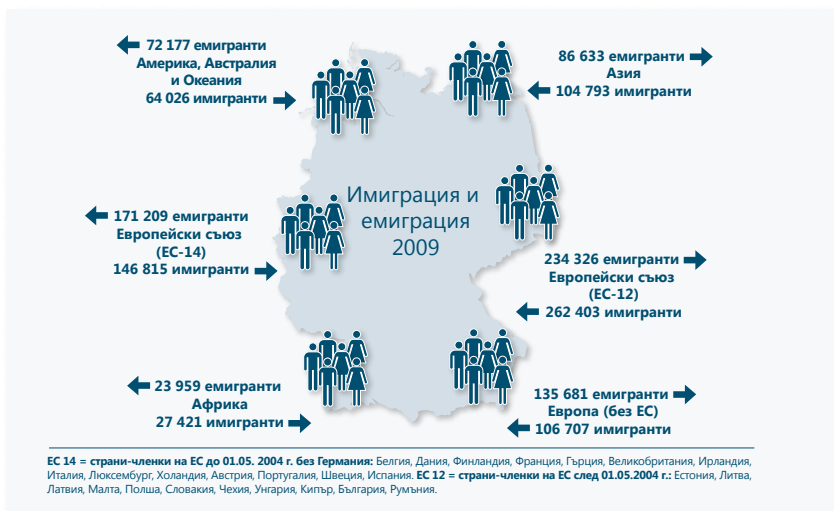
Как в действителност изглежда имиграцията към Германия?

Миграционното салдо е разликата между хората, които са имигрирали, и хората, които са емигрирали. През 2009 г. то възлиза на минус 13 000 души. Това означава, че броят на хората, които живеят в Германия, е намалял в резултат на имиграция и емиграция с 13 000 души.

Обратно на общото развитие в Европа и много други региони на света, имиграцията към Германия е намаляла през последните години.

Имиграцията към Германия намалява

От 2001 г. до 2006 г. миграционното салдо (излишък на приходите) е намаляло от 273 000 на 23 000. През 2007 г. то се е увеличило леко на 44 000. През 2008 г. е отбелязано дори отрицателно миграционно салдо от 56 000 души⁴⁰. През 2009 г. имиграционното салдо е около минус 13 000 души. Освен това, при миграционни форми, базирани на продължителен престой, броят намалява: през 2009 г. в Германия са дошли само 3 360 късни изселници, 1 088 еврейски имигранти и 42 756 семейни членове. Най-голямата група имигранти са сезонни работници, които имат право само на шестмесечна заетост годишно. Броят им през 2009 г. е бил общо 294 828 [BAMF, 2011: 41].

Източник: BAMF 2011: 16

Фиг. 16: Имиграция и емиграция към и от Германия през 2009 г. (чужденци и германци)

⁴⁰ Трябва обаче да се има предвид, че поради въвеждането на личен данъчен идентификационен номер в цялата страна през тази година адресните регистри са ревизирани.

Имигриращите към Германия идват от голям брой изпращащи страни. По всяка вероятност това развитие ще се задържи и ние трябва да се настроим за още по-голяма етническа и културна хетерогенност на населението.

Освен това, имиграционните форми стават по-разнообразни. Има временни, интервални, продължителни, циркулярни (т.е. повтарящи се срочни), легални и нелегални имиграции и т.н. За индивида имиграция не винаги и все по-рядко означава да остане трайно в приемащата страна. За разлика от предишни десетилетия, имиграционните планове с времето се променят по-често, а срочните форми на пребиваване и заетост вероятно ще продължат да се увеличават.

Законът за имиграцията от 2005 г. и по-нови развития

Законът за имиграцията от 2005 г., за който се води дълга борба, е важна реформаторска стъпка на германската имиграционна и интеграционна политика. Той донася на много имигранти по-голяма правна сигурност, опростява административните процедури и реорганизира интеграционното подпомагане. Дългият и донякъде изключително труден дебат за закона подготвя пътя за едно друго отношение към имиграцията. Въпреки това, реформата остава незавършена, особено по отношение на управлението на имиграцията.

Законът за имиграцията донася облекчения за имиграцията на квалифицирани имигранти, високо квалифицирани и самонаети лица. Тези облекчения обаче очевидно са недостатъчни, за да привлекат по-голям брой имигранти. Съдържащите се в закона регулации за (високо) квалифицирани и самонаети нямат голям успех.

Броят на имигрантите остава малък. Промяната на закона за имиграцията през юли 2007 г. не повлиява много на това. В рамките на промяната в националното право са приложени някои директиви на ЕС: предприети са промени в правото на пребиваване и в правото на гражданство, ограничено е семейното преместване и в някои аспекти интеграционната политика е формирана наново. Възможностите за имиграция обаче не са разширени.

Затова на закритото си заседание през 2007 г. в Мезеберг коалицията ХДС/ГСП декларира, че трябва да се направи всичко възможно, за да

се използва местния потенциал от квалификации. Въпреки това обаче, тях смятат, че в краткосрочен и дългосрочен план може да възникне допълнителна нужда от високо квалифицирани лица. За реализацията на тази декларация тогавашното правителство представя „Програма за действие във връзка с трудовата имиграция“ и „Закон за управление на трудовата имиграция“, който влиза в сила от 1 януари 2009 г.

С това е отменена досегашната проверка за предимство при достъпа до пазара на труда за висшисти от страни-членки на ЕС. По принцип, проверка за предимство означава, че във всеки случай трябва да се провери и докаже дали едно определено работно място не може да бъде заето от германски работник и чужденец с ограничен достъп до пазара на труда.

За висшисти от трети страни пазарът също бива отворен, но с проверка за предимство. Свалена е границата на дохода за високо квалифицирани, улеснен е достъпът до пазара на труда за абсолвентите на германски училища в чужбина и статутът на високо квалифицирани със статут на търпимост е подобрен. Чуждестранните основатели на фирми вече трябва да докажат само 250 000 евро (преди това 500 000 евро) инвестиционна сума.

Въведен е „мониторинг на пазара на труда“ за установяване на нуждата от работна ръка, включително „ранен индикатор“, който трябва да отразява очакванията на фирмите за бъдещата нужда от работна ръка. Задълбочена оценка на ефекта от тези реформи в момента все още не е възможна.

Развитие на нуждата от работна ръка

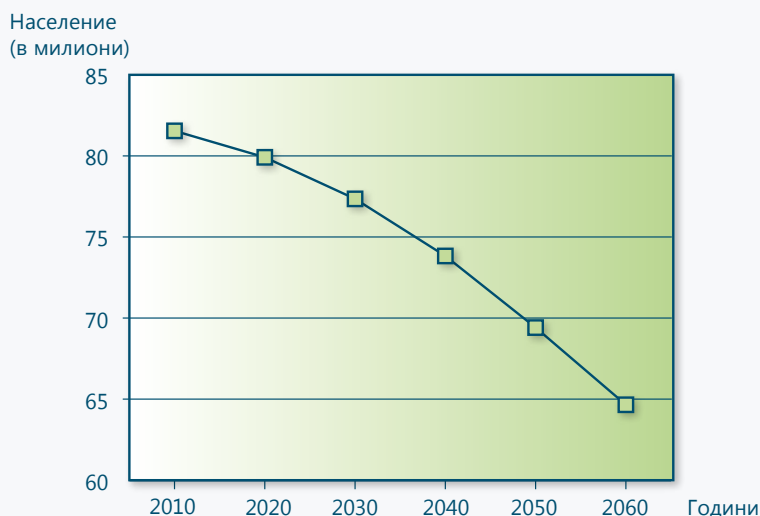
Възниква важният от обществено-политическа гледна точка въпрос дали въпреки високата като преди безработица и неизползвания потенциал на работната ръка имаме нужда от допълнителна имиграция. Безспорно е:

- Квалифицирането и по-нататъшното обучение на потенциала от местна работна ръка (към който спада също имигриралата по-рано работна ръка) трябва да бъдат засилени.
- Необходимо е да се подобри съвместимостта на семейството и професията.
- Образователната система трябва да бъде реформирана, а броят на студентите увеличен.

*Имиграцията е
необходима*

Но дори и тези обществени реформи да ни се удадат по-добре отколкото в миналото, нуждата от имиграция на квалифицирани работници остава.

В значителна част нуждата от имиграция в Германия е резултат от демографското развитие и бъдещото развитие на предлагането на работна ръка⁴¹. Структурата на населението в Германия ще се промени основно в два аспекта: първо ще се получи застаряване, а по-късно и свиване на населението.

Фиг. 17: Възможно развитие на населението в Германия⁴²

Пример за прочит: Според предварителните резултати на Федералната статистическа служба през 2020 г., в Германия ще живеят около 80 милиона души. В сравнение с 2008 г., това са около 95,7%. През 2060 г. ще бъдат около 65 милиона души или около 79% от нивото през 2008 г.

41 Вж. също Глава 5.3. „Демографска промяна“ в Христоматия по социална демокрация, 3.

42 Указание: Посочени са предварителните резултати, които изхождат от приблизително постоянна честота на ражданията, базови допускания за средната продължителност на живот и положително миграционно салдо, т.е. прираст, от 100 000 души на година.

За трудовите пазари демографското развитие означава, че потенциалът от трудоспособни лица ще намалее. Целенасочената имиграционна политика, която се грижи за трайна имиграция на млади и квалифицирани хора, не може да реши демографските проблеми, но може да допринесе за смекчаването им.

Прогноза на Института за проучване на пазара на труда и професиите (IAB) стига до заключението, че дори при нетна имиграция от 100 000 души на година потенциалът от трудоспособни лица ще падне от 44,7 милиона през 2010 г. на 41,1 милиона през 2025 г.⁴³ При това трябва да се очаква, че нуждата от работна ръка в капиталоемки отрасли, прозвеждащи стоки (напр. енергетика, минно дело, строителна промишленост) ще намалява, а в сферата на услугите, изискваща много персонал (напр. здравна и социална, предприемачески услуги), ще нараства.

Като цяло се извършва преместване на нуждата от работна ръка от свързаните с производство професии към тези от сферата на услугите. Към последните спадат и техническо-природонаучните професии, юридическите и икономическите професии и здравните и социални професии. Трябва да се очаква, че в бъдеще нуждата от висшисти ще нараства, а тази от ниско квалифицирани ще намалява [IAB 2010; Hummel u. a., 2010].

Информация за средносрочната нужда от високо квалифицирани дават също прогнозите на Федералното министерство на образованието и научните изследвания [BMBF, 2007]. И в трите разглеждани сценария изследването изхожда от това, че до 2004 г. ще съществува значителна непокрита нужда от инженери и други висшисти (вж. фиг. 18).

Сравнително единодушни са икономистите за това, че имиграцията на високо квалифицирани няма да повлияе негативно на пазарите на труда. Тя не води до изместване на местната работна ръка, както се приема грешно, а допринася за икономическа динамика.

По отношение на влиянието трябва да се прави разлика между краткосрочни и дългосрочни аспекти. В краткосрочен план става въпрос за премахване на едно „несъвпадение“ на пазара на труда, а в дългосрочен – за адаптиране на предлагането на труд към изискванията на националната икономика.

43 В тези изчисления като рамкови условия се вземат предвид увеличаващият се дял на заетите жени и увеличаването на пенсионната възраст на 67 години.

*Имиграцията
може да смекчи
демографски
проблеми*

*Преместване
на нуждата от
работна ръка*

**Допълнителна
литература:**
*BAAS, Timo, BRÜ-
CKER, Herbert
2010. Wirkungen
der Zuwanderungen
aus den neuen mit-
tel- und osteuropä-
ischen EU-Staaten
auf Arbeitsmarkt
und Gesamtwirt-
schaft. Friedrich-
Ebert-Stiftung (Hg.),
Abt. Wirtschafts-
und Sozialpolitik.
Bonn, 2010. (WISO
Diskurs)*

Проекции на нуждата и наличноста от инженери за 2014 г.

Проекции 2014 г.	Вариант А - 2,5 % заетост	Вариант В +- 0 % заетост	Вариант С + 2,5 % заетост
Общ брой на заетите	32 310 000	33 138 000	33 966 000
Заети инженери	1 405 000	1 441 000	1 477 000
Заети други висшисти	4 704 000	4 825 000	4 946 000
Допълнителна нужда от инженери	121 000	157 000	193 000
Допълнителна нужда от други висшисти	852 000	973 000	1 093 000
Резервна нужда от инженери	145 000	145 000	145 000
Резервна нужда от други висшисти	429 000	429 000	429 000
Налични безработни инженери	18 000	18 000	18 000
Налични безработни други висшисти	53 000	53 000	53 000
Налични absolventи инженери	225 000	225 000	225 000
Налични absolventи други висшисти	1 073 000	1 073 000	1 073 000

Обща разлика през 2014 г.

Инженери	-23 000	-59 000	-95 000
Други висшисти	-155 000	-276 000	-397 000

Фиг. 18: Проекции на нуждата и наличноста от инженери за 2014 г.

Пример за прочит: При спад на заетостта с 2,5% (вариант А) според прогнозата през 2014 г. ще има дефицит от 23 000 инженери. Това число се получава от сумата на установената допълнителна нужда от инженери плюс броя на инженерите, които се оттеглят от трудовия живот (резервна нужда). Това число се намалява с наличните безработни инженери и завършващите висшисти.

„Несъвпадение“ означава, че безработицата и дефицитът на специалисти могат да се появят на пазара на труда едновременно. Поради различни причини, търсените квалификации не са на разположение на пазара на труда. Заради семейни задължения например, работниците не могат да бъдат мобилни, или информацията за свободни работни места е недостатъчна. Опитът на много страни показва, че имиграцията в растящи региони и сектори на икономиката обикновено поражда допълнително търсене на работна ръка.

Освен това, чрез имиграцията възниква нетна печалба за обществените финанси. Това важи също тогава, когато се предполага по-висока безработица, по-ниски данъци и по-високо получаване на социални услуги. Моделни изчисления показват, че непрекъснатата имиграция увеличава

общоикономическия растеж. Той се увеличава колкото по-квалифицирани са имигрантите [вж. Brücker, 2007].

Въвеждане на точкова система за управление на имиграцията

Както беше описано по-горе, има различни правни възможности да се влезе в Германия от Европейския съюз или от трети страни и трайно или временно да се живее и/или работи при нас. Някои от тези форми на имиграция не могат или могат трудно да се управляват политически,

като например вътрешната миграция в ЕС или правото на преместване на съпрузите и семейството. Други форма на имиграцията като преселването на късни изселници или еврейски имигранти, са политически желани.

Принципно за трудовата имиграция в дългосрочен план трябва да се разработи обща концепция. От гледна точка на социалната демокрация, с фокус върху гореописаните предизвикателства, тя трябва да изпълнява пет изисквания.

Имиграция: положителен ефект върху растежа

Как би могла да изглежда една обща концепция?

1. Тя трябва да съдържа съгласувани регулации за набирането и заетостта на високо квалифицирана, квалифицирана и ниско квалифицирана работна ръка.
2. Тя трябва да бъде така управлявана, че икономическите и демографските потребности на страната да бъдат удовлетворени.
3. Не бива да се стига до изместване на местната работна ръка, до дъмпинг на работната заплата или до влошаване на стандартите за заетост.
4. По отношение на изпращащите страни трябва да се избегне източване на мозъци, т.е. хищническата експлоатация на работна ръка.
5. И накрая, концепцията трябва да бъде „годна за Европа“, т.е. да се вписва в европейската миграционна политика.

Едно предложение, което изпълнява тези критерии, е **точковата система**. За това отдавна има предложения, които са дискутирани още във връзка със Закона за имиграцията. В проектите на Закона за имиграцията на червено-зеленото правителство вече се съдържат съответни регулации. Законът обаче подлежи на одобрение от Бундесрата. В поляризирания между противници и привърженици дебат преди всичко консерваторите не виждат необходимост от подпомагане на трайната имиграция.

„Ако някой може да дойде според тези критерии [точкова система], то тогава да е напълно, изцяло. Той може да дойде със съпругата, с децата, той трябва да се установи постоянно, може да стане германец, дори трябва. Може да остане, винаги. Потулване е, ако си въобразяваме, че можем да отпратим по свое усмотрение хора, които сме довели тук.“
[Müntefering, Bruns, 2008: 196]

Как може да изглежда една точкова система?

Все още прототип е моделът, предложен през 2001 г. от Независимата комисия по имиграция.

Процедурата е насочена към по-дългосрочната, предизвикана от демографската промяна икономическа и обществена нужда от имиграция. Тя трябва да подпомага трайната имиграция. Тя е свързана с квалификациите и знанията на кандидатите. Тя дефинира критерии, при които може да се изходи от това, че имигрантите представляват обогатяване за икономи-

ката и обществото и че въз основа на квалификацията си и други качества успешно биват интегрирани на пазара на труда.

Поради тази причина, при тази процедура може да не се изисква доказването на работно място като предпоставка за имиграция. Критериите (напр. квалификация, езикови знания, възраст, семейно положение) се оценяват с помощта на точкова система и имиграцията се поставя в зависимост от постигането на определен брой точки. Има някои страни, които имат опит с такива точкови системи, между които Канада.

За устойчиво управление на имиграцията този подход трябва да бъде комбиниран с други инструменти, които са подходящи за справяне с краткосрочния дефицит на работна ръка. В случая трябва да бъдат разработени процедури, които са насочени към непосредствените потребности на пазара на труда.

И тук през последните години са разработени предложения, например това на Експертния съвет по въпросите на имиграцията и интеграцията (2004 г.) за една така наречена процедура при затруднено положение. С нейна помощ би могла да бъде идентифицирана и преодоляна съществуващата, структурно обусловена нужда от работна ръка в отделни икономически области.

Точковата система може да бъде свързана с такива насочени към пазара на труда инструменти за управление, например имигрантите, които са дошли в страната в рамките на системата при затруднено положение, да могат по-късно да се кандидатира за постоянно пребиваване в рамките на точковата система.

За да се улесни този преход към точкова система при затруднено положение, в точковата система би могло да се оцени положително това, че въпросното лице вече пребивава в рамките на системата при затруднено положение.

Възможно е също кръстосване на точковата система с процедурата при затруднено положение. Така например, биха могли да бъдат идентифицирани нуждите от работна ръка в отделни сектори на икономиката и търсенето на определени професии.

Не е необходимо доказване на работно място

*Допълнително:
„процедура при
затруднено
положение“*

Максимум 100 точки

• **Възраст: 1 точка за всяка година под 45, но максимум 20 точки**

• **Степен на завършено образование: до 30 точки**

- университет или специализиран ВУЗ: 20 точки
- квалифицирано професионално обучение, в зависимост от продължителността на обучение: 5 до 20 точки
- бонус точки: до 20 точки
 - особено търсене на съответното образование на пазара на труда
 - образование по германската образователна система
 - научна степен
 - завършена изключително реномирана специалност

• **Професионален опит и допълнителна квалификация: до 15 точки**

- опит (максимум 5 години) в изучаваната професия (до десет точки)
- компютърни знания
- чуждоезикови знания (трети езици)
- управленски опит

• **Добри знания по немски език: до 20 точки**

• **Други критерии за добра адаптивна способност: до 15 точки**

- квалификация на съпруга/та (до 5 точки)
- на дете 2 точки (до 5 точки)
- (предложение за) работно място (5 точки)
- предишно или настоящо пребиваване в Германия (до 5 точки)

• **Евентуално: нарастващ точков бонус за лица от страните-кандидатки за членство в ЕС до пълната реализация на свободите на вътрешния пазар.**

Източник: Unabhängige Kommission Zuwanderung, 2001: 9

Фиг. 19: Предложение за точкова система на Независимата комисия по интеграция

За кандидати със съответните квалификационни профили в рамките на точковата система биха могли да бъдат начислени точкови бонуси, които увеличават шансовете за допускане [вж. SVR, 2010: 110].

За да се предотврати емиграцията на специалисти от развиващите се страни, от които самите те имат спешна нужда („Brain Drain“ – източване на мозъци), кандидатурите от отделни региони биха могли да бъдат изключени. Пример за това е източване на лекари и други работници със здравни професии („Care Drain“) от южните африкански страни.

Имиграцията на квалифицирана работна ръка от развиващите се и новите индустриални страни може обаче да развие също положителен ефект за двете страни: увеличават се търговските отношения и проектите за сътрудничество, провежда се трансфер на знания и съответните пазари на труда могат да бъдат облекчени. Извършва се така да се каже „Brain Gain“ (привличане на мозъци) или „Brain Circulation“ (циркулация на мозъци), от които печелят както изпращащите, така и приемащите страни [вж. Hunger, 2003].

Точковата система съдържа годишни горни граници на имиграцията, които се определят от федералното правителство и парламента с участието на провинциите. Както провинциите в Канада, така и тези в Германия биха могли сами да определят определен контингент.

Синдикатите и работодателите би трябвало да подкрепят процеса консултативно. Една научно базирана система за мониторинг може да анализира краткосрочни и дългосрочни тенденции. Независим експертен съвет би могъл да поеме задачата да консултира Бундестага, правителството и провинциите по въпроси на управлението на имиграцията и интеграционната политика.

Точковата система би трябвало да бъде гъвкава и напасвана според нуждата. Желаетелите да имигрират биха могли да подават кандидатурите си в германските представителства в чужбина. Би трябвало да бъдат дефинирани ясни предпоставки (без предишни присъди, здравно свидетелство, финансови средства, за да може известно време да се изкара без държавна помощ, и заплащане на такса за обработка). Точковата система би могла да бъде тествана с малък контингент, а резултатите да бъдат научно оценени.

Прозрачните процедури за набиране на работна ръка са важни, но не са достатъчни за нова интеграционна политика. Германия трябва да увеличи привлекателността си за желаещите да имигрират. Политиката и обществото трябва да допринесат за нов климат на приемане и толерантност, който посреща имигрантите с добре дошли.

Необходимо е републиканско разбиране за държава, което след подходящ срок позволява на всички жители пълно политическо

участие, осъжда дискриминацията и заклеймява расизма. Имиграционната и интеграционната политика трябва да се разглеждат като едно. Осъществяването на социална справедливост и равенство на шансовете за всички, независимо от социалния и етническия произход, е претенцията на социалната демокрация.

Предимствата на точковата система са:

- *„Тя засилва имиджа на Федерална република Германия на една открита към света и модерна имиграционна страна.*
- *Тя е надеждна и разбираема – един потенциален имигрант може още в чужбина да провери за себе си и за близките си критериите, преди да вземе решение да се кандидатира.*
- *Тя е обявяване на политиката в полза на определен профил на желаните имигранти. Така би могло да се повиши приемането от населението на необходимостта от имиграция.”*

[SPD, 2009: 41]

За социалната демокрация това означава:

- Критериите за приемане на бежанци и пристигането на имигранти трябва да се ориентират по универсалната претенция на основните ценности и основните права.
- Имиграцията на квалифицирани работници, включително на техните брачни партньори и деца, е необходима за осигуряването на благоденствието в Германия.
- Модерно и логично предложение за формиране на икономическа имиграция е така наречената точкова система.

7. НАЦИОНАЛНИ МОДЕЛИ НА ГРАЖДАНСТВОТО: ПРИМЕРИ ПО СТРАНИ

В тази глава

- се представят три модела за аналитична оценка на гражданството и националната интеграционна политика;
- накратко се описва историята на интеграционната политика в Германия;
- се анализират режимите на гражданство в някои други задноевропейски страни.

Вече стана ясно, че интеграционната политика има много общо с това каква представа има едно общество за себе си и особено за гражданина. Какви качества трябва да притежава един такъв гражданин, за да бъде разглеждан от всички други точно като такъв.

Европейските национални държави в случая са следвали различни пътища. Исторически в рамките на национално държавно конституирани общности са се формирали различни представи за гражданство и за съответната принадлежност.

Тези представи за гражданството се виждат на първо място в законодателството за натурализацията, защото там се установява кои предпоставки трябва да изпълнява един имигрант, за да се превърне в „пълноправен гражданин“.

В изследователската дейност тези пакети от мерки и предпоставки се определят като „национални модели“ или „национални режими на гражданство“. Обикновено се идентифицират три модела⁴⁴:

- ексклузивен, респ. асимилаторски модел
- универсалистичен, респ. републикански модел
- плуралистичен, респ. мултикултуралистки модел

Ексклузивният модел определя нацията и гражданството на етническа и културна основа и затруднява извънредно много присъединяването към нацията.

44 Вж. напр. Brubaker, 1992; Castles, Miller, 1993; Castles, 1995; Freeman, 2006.

Различни европейски пътища

Какво формира „пълноправния гражданин“

Три модела

1. Ексклузивният модел

Гражданският статус се опира на представата за етно-културна общност с общ произход, така че придобиването на гражданство се основава почти изцяло на *jus sanguinis*⁴⁵ (право на кръвта), принципа на общия произход.

Пречките за политическа и културна интеграция на имигранти са толкова големи, че приемането като гражданин е възможно само при една широкообхватна асимилация. Затова този модел понякога също се определя като асимилаторски.

Второ, може да се наблюдава **универсалистичен модел**, който разбира нацията политически и който – ако се засвидетелства чувство на политическа принадлежност – принципно допуска присъединяване.

Това се свързва с правото на гражданство на териториалния принцип. В дебата този интеграционен модел често се определя като републикански. Това се отнася за това, че интеграцията се разбира преди всичко като участие на политически граждани в републиката. Другите разлики на гражданите – също културни и етнически – трябва, така да се каже, да изчезнат зад това политическо равенство.

Затова всякакъв израз на културна идентичност се препраща към частната сфера. Това, което често не се взема под внимание при представянията на този модел, е, че публичната сфера не е толкова културно неутрална, както се приема. Затова част от този модел често е предизвикателството към имигрантите да приемат тази култура – асимилацията, въпреки всичко, често е обратната страна на този на пръв поглед неутрален модел.

Трето, може да се посочи един **плуралистичен** (поякога също мулти-културалистки) **модел**. Той също разбира нацията и гражданина политически. В случай на културна хетерогенност не очаква адаптиране към културен пример за подражание.

За разлика от универсалистичния модел, културното разнообразие се утвърждава в различна степен и в публичната сфера. Критично трябва да се отбележи, че в този модел са обобщени политики и страни, които преследват много различни стратегии. Често при признаването на културно различие не се взема предвид особено диференцирането между групова ориентация и индивидуална ориентация⁴⁶.

45 Вж. с. 111

46 Вж. с. 111

	Белези	Примери по страни
Ексклузивен (също асимилаторски) модел	<ul style="list-style-type: none"> • нация на етническа и културна основа • гражданство според произхода • пълната асимилация е предпоставка за приемането 	Германия (до 1998 г.), Австрия, Швейцария
Универсалистичен (също републикански) модел	<ul style="list-style-type: none"> • нацията е разбрана политически • гражданство според териториалния принцип • културата е частна, но се очаква асимилация 	Франция
Плуралистичен (също мултикултуралистки) модел	<ul style="list-style-type: none"> • нацията е разбрана политически • гражданство според териториалния принцип • културно разнообразие е утвърдено и в публичната сфера 	Холандия, Швеция и Великобритания

Фиг. 20: Национални модели на гражданство

Някои от посочените в таблицата страни и интеграционната им политика изискват по-подробно разглеждане⁴⁷.

47 Може да се изкаже критика за формата на обхващащо цели нации моделиране [напр. според Sackmann, 2004: 174; Joppke, 2007]. Допуска се, че определени качества са пресилени и междуременно между страните може да се наблюдава едно конвергентно развитие [Hansen, Weil, 2001; Heckmann, Schnapper, 2003]. Въпреки това, тези модели все още притежават известна обяснителна сила за насоката на националната интеграционна политика [Koormans u.a., 2005: 31], тъй като в политиката за интеграция и гражданство европейските страни все още видимо следват вече посочените национални модели.

7.1. Германия

„Колко от нас, не само тук в Берлин или Рурска област, са потомци на имигранти! На бащи и майки, които са търсили в странство по-добър живот! Какъв прием, какво „добре дошли“ бихме пожелали на нашите деди и прадеди?“

[Rau, 2000]

*Дълго време:
ексклузивен модел*

Дълго време Германия е блестящ пример за ексклузивен, асимилаторски модел на гражданство. В началните години на Федералната република всички партии, преди всичко обаче ХДС/ХСС, застъпват съответно едно ексклузивно разбиране за гражданина. Развитието на интеграционната политика в Германия след 1945 г. се формира преди всичко от три аспекта:

*Представа за
нация*

Първо, от представата за нацията като етно-културна общност с общ произход. Това, от една страна, се изразява в приемането от Федералната република на вилхелмското право на гражданство⁴⁸. От друга – вижда се и в политиката за изселниците.

Хора от Централна и Източна Европа, които могат да докажат германски произход, респ. култура, са счестени за германци без съответния паспорт и при пристигането си го получават заедно с различни интеграционни помощи.

*Договори за
набиране на
работна ръка*

Второ, въпреки постоянната имиграция от тогавашната ГДР, в годините на икономическото чудо германската икономика едва успява да покрие нуждата си от работна ръка. След 1955 г. Германия сключва договори за набиране на работна ръка с много Средиземноморски страни, които водят до това, че се стига до така наречената имиграция на гастарбайтери⁴⁹.

Тези хора са доведени в страната за ниско квалифицираната и трудна работа. За структурната им интеграция е изключително важно, че синдикатите успяват да наложат тяхното равнопоставяне по отношение на социалните и трудовите права с местните работници и служители.

48 Причините, поради които Федералната република приема вилхелмското право на общия произход, са разнообразни и не могат да бъдат разглеждани тук подробно [за целта вж. Gerdes, Faist, 2006: 1].

49 Впрочем, въпреки че непрекъснато се говори за това, в първоначалните договори за набиране на работна ръка никъде не може еднозначно да се различи ротационен принцип [Oswald u. a., 2003; Schönwälder, 2003]. Така например, в първия договор за набиране на работна ръка с Италия няма ограничение за пребиваването и са включени правила за евентуално преместване на семейството, т.е. мерки, които явно са насочени срещу ротационния принцип.

Ролята на работническите съвети, синдикатите и труда като фактор за интеграция

Михаел Василиадис⁵⁰

„През 1964 г., годината на моето раждане, на гарата пред голяма публика и с подарък моторен велосипед се честваше милионният така наречен „гастарбайтер“. Фотографията на това събитие е твърдо запечатана в колективната памет на германците.

[...]

Интеграцията и културното многообразие в предприятията беше и е синдикална история на успеха и до днес води до това, че ние в предприятията крачим далеч пред обществото и политиката.

Не на последно място, за това допринесе значително признанието на работата, която всеки работник извършва, независимо от своята националност. Като цяло, в Германия ксенофобията трябваше и трябва винаги да бъде посрещана активно и масирано. Синдикатите стартираха голяма кампания с мотото „Не тормози моя другар“.

Целта на германските синдикати беше синдикална организация на чуждестранните колеги, както и общо представителство на интереси. При това още тогава в дискусиите голяма роля играеше закрилата от дъмпинг на работната заплата. Защото включването на трудовите имигранти в системата на колективно трудово договаряне беше една много важна предпоставка за предотвратяване на надпреварата за занижаване на изискванията и осъществяване на представата за по-добър живот в Германия както за местните, така и за имигрантите. [...]

Да се върнем към един цитат на писателя Макс Фриш: „Поискана беше работна ръка, а дойдоха хора“. Тук гражданското общество разпозна своята отговорност много по-рано от политиката и – доколкото можеше – се справи с нея. Защото най-голямата сила на интеграцията е самият трудов живот. Тук германци и чужденци влязоха в много по-силен контакт, отколкото това беше възможно тогава в свободното време. На работното място германци и имигранти се превърнаха в колеги. И това е постижение на двете страни.“ [Vassiliadis, 2010: 3–10].

По този начин се стига до интеграция като равни в системите на държавата на благоденствието. В хода на петролните кризи през 1973 г. последва спиране на набирането на работна ръка. Това означава, че оттогава всеки чуждестра-

⁵⁰ Михаел Василиадис е председател на IG Bergbau, Chemie, Energie (IG BCE – Индустириален профсъюз Минно дело, Химия, Енергия). Документираме откъс от реч от 2 май 2010 г. на мероприятиято „50 години гърци в Германия“.

нен работник трябва да очаква, че при по-дълго излизане от страната няма да може да се върне обратно в Германия. Като реакция на това, настъпва период на събиране на семействата, в който много хора довеждат семействата си в Германия.

Трето, дълго време съществува относително консервативно право на натурализация. В първоначалното право на гражданство от 1913 г., което след 1945 г. отново е върнато, критериите са доста общо формулирани. Едва през 1977 г. вътрешните министри на провинциите издават конкретни натурализационни директиви за дискреционните решения при натурализации. Изложените там критерии [вж. Rittsteig, 1993: 167] изискват от желаещите поданство широкообхватна асимилация. До 1991/93 г. (реформа в правото на чужденците) се извършват само тези натурализации по усмотрение. Броят на натурализациите е много малък.

Меморандум Кюн

През 1978 г. социаллибералното правителство назначава бившия социалдемократически премиер на Северен-Рейн Вестфалия, Хайнц Кюн за първия отговорник за чужденците във федералното правителство⁵¹. През 1978 г. той представя първия си доклад за положението на чужденците, който става известен под името „Меморандум Кюн“.

След констатацията, че Федералната република фактически е имиграционна страна, в него са изброени и поискани всички реформи и политически инструменти, които биват въведени едва две десетилетия по-късно. Акцентира се върху интензивирането на интеграционните мерки при същевременен отказ от сегрегационните мерки (пример за такива са така наречените национални класове, в които се събират чуждестранни ученици) и е поискано право на натурализация и общинско избирателно право след по-дълго пребиваване. Нито едно от тези предложения не е взето под внимание тогава.

До значителен застой в интеграционната политика се стига най-вече по времето на християнлибералната коалиция от 1982 г. до 1998 г., което се дължи преди всичко на това, че лйтмотивът на тази коалиция е „Германия не е имиграционна страна“.

„До ден днешен високопоставени консервативни политици прокламират, че Германия не е имиграционна страна. Но не е ли точно това изречение, с всичките му последствия в съзнанието и действията през последните години, един от решаващите фактори за това, че проспяхме (или възпрепятствахме) една целенасочена интеграционна и имиграционна политика?“
[Buschkowsky, 2010: 8]

51 Освен това, от 1983 г. до 1987 г. Хайн Кюн е бил председател на Фондация Фридрих Еберт.

Тази коалиция стига дотам да насърчава активно завръщането в родината, например чрез изплащане на пенсионните вноски на чуждестранни работници. Въпреки това, с новия вариант на Закона за чужденците от 1991 г. е създадена правна претенция за натурализация за установили се от 15 години чужденци и за чуждестранни младежи до 23 години. Тя позволява на голяма част от чуждестранното население да бъде натурализирана – след отказ от старото гражданство. Идеята е засегнатите лица да бъдат политически по-добре интегрирани. Допълването на *jus sanguinis* с *jus soli* е политически отхвърлено.

В правото на гражданство са известни два принципа за придобиване на гражданство по рождение: **jus sanguinis** и **jus soli**. *Jus sanguinis* има предвид изключителното придобиване въз основа на гражданството на родителите, а *jus soli* придобиването чрез раждането на съответната държавна територия. Възможни са различни градации (напр. условия при *jus soli*). Всички държави прилагат минимум *jus sanguinis*. Това, което различава разпоредбите за гражданството, е въпросът за прилагането и обхвата на *jus soli*.

В политиката за гражданство и най-вече в разбирането на нацията за себе си почти няма промени. За разлика от общините: те трябва непрекъснато да се справят с промените в тяхната структура на населението. Затова още отрано многократно се развиват прагматични подходи, които реагират на тези промени [вж. Schönwälder, Kraus, 2006].

Едва по време на мандата на първото червено-зелено правителство от 1998 г. се стига до дълбоки промени както в разбирането на нацията за себе си, така и в политиката. Интеграцията се превърща в национална тема с реформата в Закона за гражданството, която утвърждава обусловено *jus soli*, и с дискусията (и в крайна сметка приемането) на Закон за имиграцията.

Заради мнозинствата в Бундесрата, двата закона трябва да бъдат приети в консенсус между ГСДП/Зелени и СвДП, респ. ХДС/ХСС. С тяхното прилагане дебатите за интеграционата политика в Германия се променят значително. Особено съюзните партии променят своето политическо становище. И те вече говорят за засилена интеграционна политика.

Интеграцията се превърща в тема на политиката в Германия, която притежава значимост и откъд въпросите на гражданството. В обществото непрекъснато възникват горещи дебати по темата, с които ще се занимаем по-подробно⁵².

52 Вж. Глава 9

Израз на новото значение на темата са инициираните от голямата коалиция (съставена от ХДС/ХСС и ГСДП) в края на 2005 г. среща на върха по въпросите на интеграцията и Германската ислямска конференция.

След това, по отношение на образа на гражданина и разбирането за себе си в рамките на Германия може да се каже следното:

*В момента:
открит дебат*

Германия се е освободила от ексклузивното разбиране за собствена нация. В момента значителна част от дебата е доколко тя се е освободила и от силно културно зареденото понятие за гражданин. Разбиране за гражданин, към което в случая непрекъснато се прибъгва, е „републикански модел на гражданин“ [Gerdes, Faist, 2006], което разбира гражданина според това доколко той одобрява ценностите на републиканската конституция.

В момента е открит въпросът дали всички релевантни политически актьори могат да се обединят около едно такова разбиране или дали все пак някои не застъпват отново едно културно ясно ексклузивно разбиране.

От 2006 г. насам федералното правителство организира три пъти досега **среща на върха по въпросите на интеграцията**. Представени са федерацията, провинциите, общините, имигрантски организации и учени. В различни работни групи съвместно се разработват препоръки за действие. Същите биват обобщени в Национален план за интеграция. Междувременно има и доклад за напредъка. **Германската ислямска конференция** се събира нередовно от 2006 г. по покана на федералния министър на вътрешните работи. Участници, от една страна, са десет души мюсюлмани, от друга – представители на мюсюлмански асоциации, както и представители на федерацията, провинциите и общините. В работни групи се обсъждат важни теми за отношението между мюсюлманите и германското приемащо общество.

Екскурс Австрия

Тук няма да бъде представена цялата интеграционна политика в Австрия, не на последно място заради това, че особено политиката на гражданство и натурализация много наподобява германската политика до 1998 г.

За по-нататъшното развитие точно в Германия обаче е интересно да се разгледа отношението към исляма в областта на културно-религиозното интеграционно измерение. Тук в Европа Австрия е вървяла по един особен път, който точно по отношение на институционализирането на исляма – както се дискутира в Германия – ясно разкрива предизвикателствата.

*Австрия:
отношение към
исляма*

Още от 1979 г. Ислямската религиозна общност в Австрия (ИРОА) е публичноправен субект и с това е както партньор за контакт с правителството, така и отговорна за организацията на религиозното обучение. Тази, подобна на християнските църкви позиция, произхожда от закона за исляма на Дунавската монархия от 1912 г. Той е издаден след присъединяването на Босна с нейното преобладаващо мюсюлманско население към австрийската империя.

Проблематично в тази организация е фиксирането на ИРОА само върху една от сунитските правни школи, чрез което всички други правни школи – както и другите разклонения на исляма, например шиитите – не биват представени.

Така от 1982 г. съществува обучение по ислямска религия в сунитска насока. Преподавателите се финансират от държавата и се избират от Ислямската религиозна общност. Дълго време основен проблем е намирането на достатъчно квалифициран персонал, тъй като една голяма част от учителите идват от чужбина и допринасят малко за интеграцията в приемащата страна. Едва от 1998 г. в Ислямската академия за религиозна педагогика се подготвят учители по религия, която от 2007 г. е продължена като частна специалност – в голямата си част с арабски преподаватели и на арабски език. Във всеки случай става въпрос за една много консервативна – и чисто сунитско – формирана подготовка [вж. Khorchide, 2009].

Екскурс: Клаус Ю. Баде⁵³ за дебата за Сарацин, интервю за *Neue Gesellschaft, Frankfurter Hefte* (NG/FH)⁵⁴

NG/FH: Наистина ли дебатът за Сарацин, както някои медии твърдят, най-накрая даде тласък на една позакъсняла дискусия за състоянието на интеграцията в Германия? Или какви са наблюдаваните досега ефекти от нея?

Клаус Ю. Баде: Дебатът за книгата на Сарацин разви една дезинтегративна собствена динамика на границата на истерията и паниката. Той може да разруши онова, което би могъл да разкрие: фактически сблъсък с успехи, проблеми и задачи в областта на интеграцията и имиграцията. Вместо това бяха разпалени погрешни страхове от културно и демографско „господство на

53 До 2007 г. Клаус Ю. Баде (1944 г.) е професор по най-нова история в Университет Оснабрюк и днес живее в Берлин. Той е председател на Експертния съвет на германските фондации за интеграция и миграция (SVR).

54 Препечатано от брой 11/2010 г. Благодарим на издателство J. H. W. Dietz Nachf., Bonn, за възможността да го публикуваме, www.frankfurter-hefte.de.

чуждо влияние“ и прожектирани върху мюсюлманските имигранти, 45% от които са германски поданици. Това причинява наранявания сред имигрантското население и наточарва ненужно основаното на културна толерантност и социален мир съжителството в имиграционното общество – значи всъщност, случи се това, за което ни предупреди президентът в речта си от Бремен на 3 октомври: „фалшива конфронтация“ със „създаване на легенди, цементиране на предразсъдъци и изключвания“.

NG/FH: Ако много общата и фундаментална критика при Сарацин и другите към днешното състояние на интеграцията и интеграционната политика в Германия се подложи от своя страна на критика, това с охота ще бъде обявено за ласкателство и невиджана на проблема. Какво се крие в този упрек от гледна точка на научното изследване на интеграцията?

Баде: Трябва да има критика към неправилното развитие, например визирайки злоупотребата със социални услуги, нивата на престъпността или недостатъците в раннодетското и училищно образование. Това обаче няма нищо общо предимно с въпроси за имиграция и интеграция, макар и тежестите в отделните области явно да са разпределени различно. Казуално това обаче няма нищо общо с „генетични“ поведенчески диспозиции или етнически произход, а предимно с двойния товар на социална слабост и интеграционен процес. В случая културните традиции, като например представите за ролята на образованието за социалния напредък, също играят роля, която е донесена с „умствения багаж“, но нито е „наследена“, нито е необратима. Освен това, сривовете в интеграционния процес са изключенията, които в действителност потвърждават правилото, че преобладаващо интеграцията в Германия повече или по-малко успява и че в имиграционната политика също е постигнат напредък.

[...]

NG/FH: Мнозина приветстват Сарацин заради опасението, че техните внуци и правнуци биха се превърнали от германци в чужденци в собствената си страна. Напълно неоснователни ли са тези опасения?

Баде: Сарацин оперира с едно статично понятие за култура. Културата обаче не е състояние, а процес. В него всяко време намира собствената си форма. Преселниците стават заселници, заселниците стават местни, а най-често и германци с имиграционен произход, които в третото или четвъртото поколение, когато срещнат правнуците на Сарацин, вероятно вече дори няма да искат или няма да могат да си спомнят откъде всъщност е дошъл пращадото.

[...]

NG/FH: За своите обезпокоителни визии за господство на чуждо влияние, както

изглежда, превежда много твърди емпирични данни. Как трябва да се оценят те?

Баде: Разпалваните от Сарацин – но не задължително само от него, а и от много други медии – демографски страхове по отношение на интеграцията и имиграцията са напълно преувеличени. Така например, процентът на раждаемост на населението с турски имиграционен произход се доближава все повече до този на германското мнозинствено население. Имиграцията от Турция е далеч по-малка от изселването от Германия към Турция (салдо 2008 г. общо: 10 147; чужденци: 8 107; германци: 2 040). Културно-агресивната полемика срещу една уж затворена и заплашително нарастваща група от „необразовани“ или дори поради „генетични“ причини „неинтелигентни“ мюсюлмански имигранти спада към царството на средновековните легенди за отровители на кладенци: имигрантското население, също и мюсюлманското, се намира в различни среди – от международно заети специалисти до безработни с ниска квалификация, чийто брой тук естествено е значително по-висок отколкото при населението без имиграционен произход. И това е свързано със социалния, а не с етническия произход или пък с религиозната принадлежност. В Анадола по онова време не дадохме ход на елитна имиграция към Германия, а доведохме хора за ниско квалифицирана работа – впрочем, някои от тях бяха напълно квалифицирани, само че със своята квалификация тук не можеха да подхванат нищо.

NG/FH: Заблуждение ли са тогава колективните приказки за „мюсюлманите“ по отношение на образование и способност за интегриране?

Баде: Не искам да допускам, че това е съзнателно заблуждение. Ясно е само, че това са глупости. Само два примера по въпроса: от Иран в Германия дойде ясно изразена елитна имиграция, която почти нямаше проблеми с интеграцията. А що се отнася до завършено образование в Германия, италианците стоят дори по-лошо от турците, въпреки че, както е известно, италианците не са мюсюлмани. Тягостната агитация срещу „мюсюлманите“ обаче може да доведе дотам, че и без друго постоянното изселване на най-добре интегрирания нов елит, от който се нуждаем спешно, да се засили още повече, погледнете изселването в Турция.

NG/FH: От какъв вид обществена и политическа дискусия има нужда страната, за да се дебатират откритите въпроси така, че интеграцията да бъде подпомогната, а не накърнена?

Баде: [...] Би трябвало най-накрая да престанем да дискутираме с опрян в стената гръб. Това е едно напълно незаслужено място за мнозинственото и за имигрантското население в имиграционното общество в Германия. Все пак предстои още много работа: по отношение на имиграционната и интеграционната политика Германия е изправена пред големи предиз-

**Допълнителна
литература:**

FOROUTAN, Naika
(Hg.) 2010. *Sarrazins
Thesen auf dem Prüf-
stand. Ein empiri-
scher Gegenentwurf
zu Thilo Sarrazins
Thesen zu Muslimen
in Deutschland. Ber-
lin, 2010.*

GESEMANN, Frank
2010. *Zur Integra-
tionsforschung in
Deutschland: kom-
parative Darstel-
lung ausgewählter
Ansätze und Metho-
den. Berlin, Friedrich-
Ebert-Stiftung (Hg.),
Politische Akademie,
Referat Berliner Aka-
demiegespräche/
Interkultureller Dia-
log, 2010. (Islam und
Gesellschaft; 9).*

викателства дори само заради това, че, за разлика например от САЩ и Канада, не може да разчита на способността за автоселекция на интеграционните процеси. В пазарно базираните интеграционни системи този, който икономически не може да стои на собствените си крака, трябва да се върне, да продължи по-нататък или да реагира гъвкаво на пазара на труда.

NG/FH: Как Германия се различава от това?

Баде: Ние живеем под интеграционна режисура на държавата на благоденствие. Със своето все още високо ниво на социална защита спрямо другите страни, германската държава на правото и благоденствието има една слънчева страна, на която мнозина извън германските граници завиждат. Който обаче говори за тази слънчева страна, не бива да мълчи за сенчестата страна на злоупотребата чрез достъпа „отдолу“ и парализирането на личната инициатива чрез ограничаваща регламентация „отгоре“, например чрез фрустриращо зачитане на допълнително припечеленото от зависимите от трансферни плащания, което наказва почтените и подтиква към работа на черно. Всичко това трябва да бъде категорично ограничено, но в никакъв случай само по отношение на хората с имиграционен произход.

NG/FH: Ако отговорите на Сарацин с оглед на действителните условия и предизвикателства на интеграцията в Германия са толкова грешни, както казвате, как тогава си обяснявате зашеметяващия успех на неговия бестселър?

Баде: Това нямаше нищо общо предимно или дори само с проблемите на интеграцията и имиграцията. Успехът имаше поне също толкова, ако не и повече общо с [...] нарастващия тих гняв на широки кръгове от населението към една политическа класа, на която според разпространеното схващане понякога ѝ липсва близост с гражданите и същевременно концепционно ориентирана ръководна сила по екзистенциални, плашещи въпроси, особено в средната класа. Двете трябва да вървят ръка за ръка, в противен случай политическата легитимация скърца.

NG/FH: Следователно, цялата мания по Сарацин израз ли е преди всичко на легитимационна криза на демокрацията в Германия?

Баде: Все още не бих отишъл толкова далеч. Но тенденции в тази посока очертават намаляващото участие в изборите, нарастващата склонност към протестен вот и готовността в изборната урна да се пуска глас за протестни партии, стигайки до наистина опасните за живота на една жива и бойка демокрация разсъждения на неформалната фракция „Не е забранено да се пита“ дали парламентарната демокрация била годна да „се справи“ с настоящите „предизвикателства“. [...]

7.2. Франция

Образът на гражданина, от който следва интеграционната политика, става ясен още в първия член на френската конституция:

„La France est une République indivisible, laïque, démocratique et sociale. Elle assure l'égalité devant la loi de tous les citoyens sans distinction d'origine, de race ou de religion.“⁵⁵

На първо място решаващо е „indivisible“, „неделима“. Представи за институции и нива под и до централистката структура на държавата са слабо разпространени във френското разбиране за държава. Освен това, от революцията през 1789 г. във френското разбиране за държава гражданинът се изправя директно пред държавата. Това води до две важни заключения:

- Много е трудно групи, колективи и други „интермедиерни“, т.е. посреднически организации да бъдат признати за законни партньори в преговорите спрямо държавата.
- Равенството на гражданите се разбира много широко. Всъщност, хората се разглеждат като чисто политически граждани с равни права спрямо държавата. Разликите между гражданите, които следват от етнически произход, езикови различия или религиозна принадлежност, се считат за нерелевантни за политическото съжителство.

С това Франция има едно универсалистично разбиране за нацията, което до известна степен издига политическата република до една твърда точка, в която политическите граждани („citoyens“) се обединяват по собствено желание.

Идеята за силна културна асимилация, която винаги е била част от френската политика на гражданство, обаче не трябва да бъде отбягвана. Французин е бил именно този, който не само се е определял като политически гражданин на Франция, но също така е приемал френската култура – и особено езика. Освен това, универсалистичната насоченост на политиката е била по-скоро принцип и не е отразявала задължително социалната реалност на местно ниво [Schnapper, 1995: 101].

⁵⁵ „Франция е неделима, лаицистка, демократична и социална република. Тя гарантира равенството на всички граждани пред закона без оглед на произход, раса или религия“.

*Чл. 1 на
френската
конституция*

*„Неделима“
държава, два
ефекта*

*Универсали-
стично разбиране
за нация*

Тези основополагащи принципи имат широки последици за френската интеграционна политика. На първо място трябва да се отбележи, че още през 19-ти век Франция изживява силна имиграция (особено от Белгия и Италия). Тези хора (и особено децата им) в широка степен безпроблемно са асимилирани от големите национални институции като задължителна военна служба, големите индустрии и преди всичко секуларните училища.

Това е улеснено от правото на гражданство, което се основава силно на териториалния принцип и предоставя пълни политически права на родените във Франция лица.

*50/60-те години:
имиграция от
колониите*

След 1945 г. и особено през 50-те и 60-те години започва нарастваща имиграция от (бившите) колонии в Северна Африка. Френската политика среща значително по-големи проблеми при интеграцията на тези хора отколкото преди. Много от тези имигранти се нанасят във възникващите по онова време в големите градове предградия с жилищни блокове („banlieues“), които са изградени, за да осигурят евтини и достатъчно на брой жилища.

*Предградията
„banlieues“*

Много скоро онези, които са могли да си го позволят, се нанасят в други жилищни райони, така че „banlieues“ се превръщат в предпочитани места за живеене за социално по-слаби лица. Сред тях се намират свръхпропорционално много имигранти от Северна и Централна Африка. Етническата сегрегация се дължи, не на последно място, на една социална селекция. В „banlieues“ се стига до „концентрация“ на социални проблеми като бедност, престъпност и безработица⁵⁶.

*„Приоритетни
образователни
зони“*

На тези проблеми се реагира по универсалистичен начин. Така през 1982 г. са създадени „приоритетни образователни зони“ („zones d'éducation prioritaires“, ZEP), на които се предоставят повече ресурси.

Заради даденото разпределение на учениците с имиграционен произход, този инструмент може да бъде разглеждан и като форма на положителна дискриминация. Той обаче се обосновава изключително със социални критерии [вж. Schnapper, Krief, Peignard, 2003: 31]. И множеството други програми

⁵⁶ Френският случай е интересен за германския контекст, който нерядко фиксира проблемите на пазара на труда към липсващите езикови знания у имигрантите и затова разглежда езиковото подпомагане като подходящ инструмент. Повечето имигранти владеят френски език, тъй като той е официален език в много от изпращащите страни. Следователно езикът е важен, но сам по себе си не е гаранция за успешна интеграция.

за подпомагане винаги имат универсалистична насоченост, т.е. почти никога не се ориентират изрично към имигранти, а към групи от населението, които споделят определени житейски ситуации, респ. жилищен район.

Непрекъснато има оплаквания – особено от имигрантски организации – от дискриминация от страна на мнозинственото общество (и особено от работодателите). Според тях, мнозинственото общество ги ощетява на пазара на труда и особено при включването им в него.

На това се реагира под формата на анонимизирани кандидатури. Персонализираните кандидатури (т.е. с име и снимка) са забранени във Франция, за да могат имигрантите да преодолеят поне първото препятствие в рамките на фазата на кандидатстване.

Антидискриминационната политика е важен елемент от универсалистичното, „далтонистко“ общество. Изглежда обаче, отговорниците по човешки ресурси разработват стратегии, с които заобикалят тази политика. Те вадят заключение за произхода от пощенския адрес. В резултат на това нищо не се променя в данните.

Проблематична за формирането на интеграционната политика последица от този модел на гражданство е това, че дори в статистиките не се събира информацията относно етническия произход или религиозната принадлежност. Фактически, решаващо е само поданството. Така вече става трудно да се идентифицира съответна група и евентуално да се разработи насочена към нея политика.

Това, с което френската интеграционна политика може много трудно да работи, са исканията и желанията на мюсюлманските имигранти религиозната им идентичност и нейните изразни форми да намерят признание в общественото пространство.

Причина за това е много своеобразното френско развитие на отношението между (католическа) религия и държава След революцията през 1789 г., особено през 19-ти век, се стига до тежки сблъсъци между клерикални и антиклерикални актьори. Към края на века започва „деконфесионализация“ (напр. въвеждане на лаицисткото училище през 1886 г.).

*Анонимизирани
кандидатури*

*Напрежение:
лаицизъм и
религиозни
идентичности*

Със Закона за разделянето от 1905 г. е трябвало веднъж завинаги да се гарантира пълното разделяне на държавата и църквата [вж. von Campenhausen, de Wall 2006: 346]. С това религията е трябвало в голяма степен бъде насочена към частната сфера.

*Промяна от
лаицизъм към
лаичност*

Междувременно това ожесточено съперничество отслабва. Това проличава в следното изместване на понятието: докато по-рано често се говори за **лаицизъм** („laïcisme“), под което се разбира активно, антиклерикално поведение, от известно време във френския дебат се говори по-скоро за **лаичност** (laïcité“). Сега това означава, че има неутралност на държавата спрямо религиозните общности, която обаче вече не изключва подпомагането на социални и образователни дейности на църквите.

С държането на исляма обаче, тази позиция все повече се поставя под въпрос. Повод за широк дебат през 1989 г. е така наречената „affaire des foulards“, когато в едно държавно училище три мюсюлмански ученички отказват да свалят забрадките си в час [вж. Schnapper, Krief, Peignard, 2003: 32].

Изострящ ефект има това, че социалните проблеми (виж горе) се смесват с дискусии за религиозно различие, а нерядко религиозната принадлежност се обявява за причина за социалните проблеми.

*2000 г.: създаване
на Френски съвет
за мюсюлманска
религия*

На френската държава липсват инструменти въобще да влезе в разговор с религиозни общности или подобни колективни актьори. Поради тази причина, френската държава се опитва в значителна степен да подпомогне и повлияе на организирането на мюсюлманското малцинство. Така през 2000 г. френското правителство кани избрани личности от мюсюлманите да участват в създаването на Френски съвет за мюсюлманска религия (Conseil français du culte musulman, CFCM).

Основа за попълване на състава на този съвет, който обхваща 41 представители, е съответната големина на джамиите. Те изпращат делегатите. Разпределението според големината води до това, че три сдружения разпределят помежду си ръководния орган. Парижката управа е настоявала имамът на Парижката велика джамия да бъде председател, независимо от изборните резултати. Въпреки силното влияние на френската държава, съществуват и опасения от (недоказано) влияние на чужде-

странни актьори например от Алжир и Мароко върху насочеността и позиционирането на Съвета.

Въпреки тези първи стъпки да се развият форми на диалог между колективните актьори и държавата поне в областта на религиозно-културното интеграционно измерение, френският интеграционен модел остава верен на своята универсалистична основна черта – това признаването на културното различие и политическото действие не са част от представата за себе си.

За социалната демокрация слабо окуражаващите резултати от интеграцията във Франция [вж. напр. Коортманс, 2010] показват, че интеграционна политика, която изобщо не признава културна идентичност и се редуцира чисто до участие в социално-икономическата област, може само частично да отговори на целите.

7.3. Холандия

В Холандия се разкрива съвсем друг модел на гражданство. От дълго време холандското общество носи отпечатъка на така наречената пиларизация. Под това се разбира следното:

През 19-ти век най-напред конфесионалните групи на протестантите и католиците сформират организации, които се грижат за много аспекти на ежедневиия живот. Тук могат да се споменат училища и образователни центрове, социални грижи, съответни медии, сдружения, синдикати, а също и партии.

Животът на един католик например може да протече „от люлката до гроба“ изцяло в рамките на мрежа от организации, която носи отпечатъка само на собствената групова идентичност. По-късно идеологическите групи на либералите и на социалистите също сформират такива организации. В ежедневиия живот обикновените членове почти нямат контакт с членовете на други групи. Само елитите на отделните групи преговарят помежду си и решават най-често в консенсус какви решения са нужни за обществото като цяло. За тази социологическа структура е създадено понятието пиларизация, тъй като цялото общество е повлияно в голяма степен от тези идеологически

Извод: само социално-икономическо участие не е достатъчно

Понятието „пиларизация“

отделни „колони“, засводени с общия „покрив“ на държавата. В рамките на изследването се дискутира интензивно доколко този модел бавно се разпада след 60-те години. Без да се прави окончателно твърдение, може да се каже, че той все още е релевантен за организацията на отделните групи.

Това има последствия, когато поради имиграцията от колониите и въз основа на притока на гастарбайтери в обществото започват да се различават нови етнически групи.

Най-вече в края на 70-те години става ясно, че особено идващите от бившите колонии Индонезия и Суринам имигранти имат социални и икономически проблеми и биват дискриминирани и чрез актове на насилие – нещо, на което една група от млади активисти обръща внимание. След процес, в който участват различни близки до държавата институции и организации, през 1983 г. холандското правителство публикува доклад със заглавие „Minderhedennota“.

В него официално се признава, че се е развило мултикултурно общество и че преобладаващата част от имигрантите ще остане в Холандия. В страната обаче има структурна дискриминация на малцинствата. Поставени са политически искания:

- подпомагане на едно мултикултурно общество, в което се приемат етнически и културни различия,
- подпомагане на правната равнопоставеност,
- преодоляване на социалното и икономическото неравенство.

По-нататък инструментите и стратегиите за съхраняване и по-нататъшно развитие на родните култури на имигрантите са засилени:

Наред със законовото обезпечаване на обучението по майчин език се позволява и създаването на частни училища (в съответствие с държавните директиви и на холандски език). Други мерки са подпомагането на самоорганизираните сдружения и създаването на консултативни органи на местно и национално ниво. В тези консултативни органи се избират делегати от етническите сдружения на малцинствата и организации и те трябва да бъдат изслушвани от властите по всички пряко касаещи ги мерки.

1983 г.: Доклад
„Minderhedennota“

Политически
искания

Холандската политика да се подкрепят етнически групи позволява на имигрантите да се движат изцяло вътре в собствената си група. Групите са свободни – при държавна подкрепа – да се организират самостоятелно и да запазват собствената си култура и език.

Същевременно обаче на имигрантите трябва да се даде възможност да участват в политическата система: инструменти за това са открита политика на натурализация и въвеждането на общинско изборително право за всички чужденци (1985 г.).

Холандският модел на гражданство и интеграция е определен като „мултикултурен“ модел. Необходимо е обаче да се вземе под внимание това, което вече беше описано в Глава 4. Мултикултурно вдъхновената политика на малцинствата може да има различни насоки. Въпреки формулираната си цел за участие, холандската политика довежда по-скоро до етническа сепарация.

На 29 януари 2000 г. социалдемократическият социолог Паул Шефер пише в „NRC Handelsblad“ една статия, озаглавена „Het multiculturele drama“ („Мултикултурната драма“). Тази статия интензивира вече протичащия дебат за проблемите на интеграцията на имигрантите в Холандия.

Дебатът се разпалва от това, че в края на 80-те, но особено в началото на 90-те години става ясно, че политиката на малцинствата не е постигнала целта за равнопоставеност и включване.

Особено в социално-икономическите области (като пазара на труда, владенето на езика) и завършеното образование, имигрантите и техните деца имат значително по-лоши резултати от местното население. Към това се добавя една увеличена сегрегация на жилищния пазар [вж. напр. Koormans, 2010].

В холандското общество тези социално-икономически проблеми са свързани с една критична оценка на исляма [Vasta, 2007:725]. Мюсюлманите в Холандия са упрекнати, че се уединяват в паралелни общества, че отхвърлят ценностите на холандското общество, особено на равноправието на мъжете и жените, и че като цяло са отговорни за лошото социално-икономическо положение на имигрантите.

Мултикултурен модел, но сепарация

Интеграционният дебат по-интензивен след 2000 г.

Този дебат е подкласен от убийствата на Пим Фортуин (2002 г.) и на Тео ван Гог (2004 г.). Голяма част от имигрантското население е упрекната, че не изпълнява задълженията си към интеграцията. В дебата навлиза един така наречен нов реализъм, т.е. една по-силно „изискваща“ политика, която се отнася особено до социално-икономическата интеграция [Prins, 2002: 367].

Още през 1994 г. в официалните документи политиката на малцинствата е допълнена от една – също така наречена – интеграционна политика. Акцентът ѝ пада по-силно върху интеграцията на имигрантите в институциите на мнозинственото общество.

Възможностите на собственоетническата организация не се ограничават значително. Новите, допълнителни политически инструменти обаче са силно насочени към интеграция. Този аспект може да бъде открит и в приетия през 1998 г. „wet inburgering nieuwkomers“ (Закон за натурализация на новодошли).

Съществени елементи са едно по-силно подпомагане на изучаването на холандски език и създаването на курс по граждански кодекс за нови имигранти. Този курс съдържа не само даване на знания за политическата система и ежедневието, но също така се опитва да предаде културни ценности, които по мнение на отговорните лица преобладават в Холандия [Michalowski, 2009].

Също както във Франция и в Холандия, резултатите от интеграцията при различни индикатори не са най-добрите [вж. Kortmans, 2010]. Особено в социално-икономическото измерение на интеграцията като пазара на труда, завършеното образование, жилищното положение и владеенето на езика, действително се разкриват дефицити.

От гледна точка на социалната демокрация, признаването на културна идентичност е съществена ценност. Не трябва обаче да се пренебрегва въпросът за участието в институциите на цялото общество.

7.4. Великобритания

Интеграционната политика на Великобритания също често се определя като мултикултуралистка. Съществена разлика от холандския модел е липсата на групова ориентация в политиката. Политиката във Великобритания е далеч по-индивидуалистична и по-прагматична.

Под „прагматична“ се има предвид, че много аспекти на общественото съжителство между културно различни граждани първо не са уредени законово. Второ, за възникващите проблеми се търсят решения *ad hoc*, т.е. по възможност директно на ниски нива.

Под „индивидуалистична“ се има предвид, че определени права не се предоставят примерно на групи. Вместо това, на индивидите се дава широка свобода да формират живота си.

Това се отнася не само за частното, но и за публичното пространство, в което се допуска – разрешението в полицейската униформа тюрбан на сикхите⁵⁷ е явен пример за това.

За историята: особено след 1945 г. Великобритания изживява силна имиграция от все още съществуващите тогава колонии, както и от държавите, които са получили независимост, но, както и преди, са членове на Британската общност на нациите (и с това формално имат британската кралица за държавен глава).

По онова време британското право на гражданство е изключително объркано, тъй като, заради различните държавноправни положения на отделните територии на британската империя, то познава и много различни държавноправни принадлежности [вж. за подробности Bostanci, 2008; Davy, 2001: 862].

Не е необходимо тези правни форми да бъдат представяни в детайли, важно е, че наред с правото да останат, много от имигрантите притежават и изборително право във Великобритания и децата им стават британски граждани според *jus soli*.

Това води дотам, че в етнически формирани жилищни квартали в големите градове за партиите е препоръчително да се съобразят с тези избиратели. Основа в случая е британското мажоритарно изборително право в едномандатни изби-

57 Сикхите са индийска религиозна общност, чиито правила задължават мъжете да носят винаги тюрбан.

*Мултикултура-
листски модел,
насока ...*

*...прагматична
и ...*

*...индивидуалис-
тична*

История

рателни райони. Малцинство, което е особено силно представено в определен избирателен район, може лесно да се превърне в решаващ изборите фактор. По този начин имигрантите са включени в политиката, особено на общинско ниво.

Въобщо може да се констатира, че интеграционната политика във Великобритания се концентрира силно върху общинското ниво [вж. напр. Varinghorst, 1991]. Затова, заради определени локални проблеми, съществува и множество от инструменти. В случая особено интересни са два аспекта.

Великобритания има една, като цяло, слабо развита държава на благоденствието⁵⁸. Независимо от националната, финансирана от данъци здравна служба много държавни помощи са проверени за нуждата, ограничени във времето и сравнително ниски.

Това засяга всички граждани. Фактически това означава, че има силен натиск за интегриране в пазара на труда. Той, от своя страна, е сравнително слабо регулиран. За имигрантите е сравнително лесно да се наложат на един такъв пазар на труда, често обаче по-скоро в сектори, за които ниски формални квалификации са достатъчни и които съответно са зле заплатени.

Въпреки това, на един такъв нерегулиран пазар на труда може да се стигне до дискриминации въз основа на произхода. Тук се разкрива вторият съществен елемент на силно насочената към индивида политика – анти-дискриминационната политика.

Със законите за расовите отношения (Race Relations Acts) още през 1965 г. и 1976 г. е създадена една широкообхватна антидискриминационна политика. Разбирането за дискриминация в случая е сравнително широко. То включва дискриминации въз основа на цвета на кожата, расата, поданството и етническия и националния произход. Създадена е независима институция (Commission for Racial Equality), която има правомощия да извършва разследвания на възможни случаи на дискриминация, да издава препоръки и да прави доклада си публично достъпен.

След констатирането на расова дискриминация тя може да постанови официално заповед за преустановяване и – ако тази дискриминационна практика не бива прекратена – да даде съдебно разпореждане. Правомощията ѝ се отнасят

⁵⁸ Вж. за различните модели на благоденствие в: Христоматия по социална демокрация, 3: Глава 4.2.

до много релевантни за заетостта и частноправни области [вж. Davy, 2001: 849].

През 2007 г. тази комисия се развива в Комисия за равнопоставеност и човешки права, която трябва да реализира новия Закон за равенството (Equality Act), влязъл в сила през 2010 г. Този закон обобщава различни закони и съдържа също начин на процедиране при дискриминация въз основа на религиозни убеждения.

Въпреки този общ индивидуалистичен и свободолюбив подход в интеграционната политика, в хода на състоящия се в цяла Европа дебат във Великобритания също има дебат за това доколко едно общество се нуждае от общи ценности, за да съхрани обществената сплотеност.

Този дебат обаче не се отнася само до евентуално споделяни ценности, а също и до въпроса за социалното изключване. Особено лейбъристкото правителство се активизира в това отношение. Две от назначените от него комисии изготвят два доклада: през 2001 г. доклада за „Community Cohesion“ (Cantle Report) и през 2007 г. доклада „Our Shared Future“ (Нашето споделено бъдеще) (Parekh Report). В двата доклада е изтъкнато, че са нужни допълнителни усилия, за да се уверяваме постоянно в общите основи в условията на културно хетерогенно общество.

7.5. Швеция

В публичното възприемане точно от чужбина Швеция често се разглежда като етнически хомогенна страна. Това не е правилно, защото през 21-ви век около 18% от шведското население има имиграционен произход [вж. Regeringskansliet, 2009: 4].

Най-късно от 70-те години всички западни политически актьори гледат на Швеция като на имиграционна страна. При тази имиграция има един интересен аспект.

От хуманитарно себеразбиране през 70-те и 80-те години шведските правителства водят активна и открита бежанска политика и съответно приемат много хора от извъневропейските държави.

2010 г.: Закон за равенството

По-хетерогенна отколкото се предполага

В случая решаващо за имиграцията е, че не се изхожда от това, че след едно определено време и промяна на отношенията в родните им страни тези лица ще напусна страната отново. По-скоро от самото начало политиката е насочена към това да подпомогне интеграцията на тези лица в шведското общество.

Три принципа

Шведската интеграционна политика се основава на три принципа:

- равенство („jämlikhet“)
- свобода на избора („valfrihet“)
- сътрудничество („samverkan“)

Всеки един от тези принципи съдържа специфични инструменти.

Равенство

На първо място, свободата се разбира социално-икономически и трябва да бъде постигната на пазара на труда чрез съответни инструменти. Въобще пазарът на труда се разглежда като централна арена на интеграцията. Важен елемент при това е овладяването на езика, което трябва да бъде улеснено от една двугодишна (!) програма за езиково подпомагане за новодошли [Westin, Dingu-Kyrklund, 2003: 117]. Равенството трябва да бъде гарантирано и чрез развитите системи на държавата на благоденствието, които общо се основават на принципа на местожителството [Westin, 2000].

Свобода на избора

Докато свързаните с принципа равенство политически инструменти съдържат до известна степен универсалистичното „участие“ в централни институции на мнозинственото общество, чрез принципа свобода на избора имигрантите трябва да получат възможност да запазят културната си идентичност. Това се подпомага и признава от шведската държава. Наред с държавната подкрепа за собствени етнически институции, това на първо място се случва чрез въвеждането на обучение по майчин език през 1977 г.

Училищата са задължени да организират това обучение по майчин език, когато родителите на поне 5 деца в едно училище желаят това⁵⁹. Това обучение има единствената цел да даде възможност на децата да поддържат културните си корени.

Сътрудничество

За третия принцип (сътрудничество) няма директно интеграционни инструменти. По-скоро става въпрос за лайтмотив, който определя интеграцията на

⁵⁹ Не трябва да се забравя, че искането за такова обучение е поставено и от малцинствата от коренното население в Швеция (саами и торнедалски финландци), което дава на цялото една друга легитимност.

имигрантите в себеразбирането на шведската нация. Един такъв лайтмотив се цели в ядрото на така наречения шведски модел. Структурата на шведската държава на благоденствието е тясно свързана със социалдемократическите представи да се създаде един „народен дом“ в еднаква степен за всички граждани. Имигрантите трябва да бъдат интегрирани в тази общност.

В политическата област трите принципа се обединяват: имигрантите трябва да бъдат равнопоставени на местното население, въпреки това – ако желаят – да могат да изразяват етно-културната си идентичност и да гледат на себе си като част от общността.

Един от инструментите за това е въведеното още през 1976 г. общинско изборително право за чужденци. Уникално за Европа е това, че то съдържа не само активното и пасивното изборително право за общинските парламенти, но също така важи на нивото на провинциите (шведски „län“).

С времето участието в изборите се колебае под 50% от имащите право, а пък сред шведските граждани обикновено е около 80 %.

Шведските правителства са разглеждали (и разглеждат) натурализацията като важен инструмент за интеграция. Високите равнища на натурализация в Швеция в сравнение с Европа показват това (вж. фиг. 12). В Швеция не са познати правна претенция на натурализация и *jus soli*, само натурализация по усмотрение след петгодишно пребиваване. В случая не се изисква отказ от старото гражданство.

Въпреки разнообразните инструменти и преди всичко развитата за всички граждани сигурност от държавата на благоденствието и политиката на пазара на труда, положението на имигрантите на пазара на труда, в сравнение с останалото шведско население, все още е значително по-лошо. Особено по време на икономическата криза от 1993 до 1995 г., имигрантите и чужденците са по-силно засегнати от шведите [Regeringskansliet, 2002: 4]. Стойностите на териториалната сегрегация също са сравнително високи.

Особено последното води до дебат за обществената сплотеност вътре в Швеция. Докато политиката по отношение на „равенството“ и „свободата на избора“ почти не се поставя под въпрос, все повече се мисли за подходящи средства за осигуряване на „сътрудничеството“.

*Още през 1976 г.:
общинско изборително право за чужденци*

Положението на пазара на труда е по-лошо

Междувременно шведското правителство подкрепя финансово един институционален диалог с институции на гражданското общество, за да се постигне споразумение за общи основни ценности [вж. Regeringskansliet, 2009: 4]. Също и в смесения универсалистично-мултикултурен модел на Швеция трябва допълнително да се постигне споразумение за общата ценностна основа.

7.6. Обобщение

Какво означава това за социалната демокрация?

- Има три идеалотипични модела на гражданство: ексклузивен (асимилаторски), универсалистичен (републикански) и плуралистичен (мултикултуралистичен).
- Нито един от трите аналитични модела не може да представи в чиста форма отлични резултати от интеграцията.
- При приемането на инструменти от други страни винаги трябва да се имат предвид националните условия и историческата обусловеност.
- Политиката на социалната демокрация трябва да намери един междинен път между универсалистичния и плуралистичния модел.

8. СРАВНЕНИЕ НА ПРОГРАМНИТЕ ПОЗИЦИИ НА ПАРТИИТЕ ⁶⁰

В тази глава

- се представят и сравняват позициите на представените в Бундестага партии по темите интеграция и имиграция.

Кои предпоставки трябва да изпълнява един имигрант, за да може да стане гражданин? Трябва ли въобще да има имиграция? Кои инструменти служат най-добре на имиграцията? Какво трябва да бъде отношението с чуждите религии?

Това са въпроси, на които политическите партии отговарят напълно различно. Тези различни отговори трябва да бъдат представени тук. При това сравнение трябва да бъдат взети под внимание два аспекта:

1. В почти никоя друга политическа област позициите през последните години не са подложени толкова много на промени както в интеграционната и имиграционната политика. След реформата в правото на гражданство от 1999 г. всички партии променят и прецизират програмните си позиции.
2. В принципните програми на партиите често се откриват само много кратки пасажи за интеграцията и имиграцията, за разлика примерно от социалната политика. Те често са много общо формулирани и не позволяват много заключения за конкретната политика. Поради тази причина за сравнението се използват – доколкото са налични – също документи за интеграционната политика и изборните програми на партиите.

При представянето на партийните позиции програмите се проучват по следните точки:

- Какъв общ идеал на интеграционна политика застъпва партията?
- Какво се казва за натурализацията и двойното гражданство?
- Какво мисли партията за общинското изборно право за граждани на страни извън ЕС?
- Как трябва да изглежда включването на исляма?
- Какво е значението на интеграционните и езиковите курсове?
- Как трябва да бъде формирана имиграцията?

60 В сътрудничество с Александер Пфайфер.

Позициите на партиите

Две предварителни забележки

Какво се изследва?

8.1. „Германия е интеграционна страна“ – позиции по интеграционната политика на ХДС

*От Хелмут Кол
насам: промяна в
програмата*

*Изследвани
документи*

От всички партии със сигурност през последните години най-силно се променят позициите по интеграционната политика на Християндемократическия съюз. В „ерата Кол“ цялата имиграционна и интеграционна политика стои под догмата „Германия не е имиграционна страна“. След реформите на червено-зеленото правителство (1998-2005 г.) в областта на гражданството и на имиграцията ХСС също преработва позициите си. Изследвани са три документа:

- Принципната програма „Свобода и сигурност – принципи за развитието на Германия“ от 2007 г. [CDU, 2007]
- Резолюция С 34 на 18-тия партиен конгрес на ХДС: „В интерес на Германия: подкрепа и искане на интеграция, борба с ислямизма!“ от 2004 г. [CDU, 2004]
- Резолюция „Управление и ограничаване на имиграцията. Подкрепа на интеграцията“ на федералната комисия на ХДС от 2001 г. . [CDU/CSU, 2001]
- „Ние имаме силата – заедно за страната ни: правителствена програма 2009-2013 г.“ от 2009 г. [CDU/CSU, 2009]

Идеал

В резолюцията от 2001 г. ХДС формулира основното си разбиране за нацията:

„Имиграционната политика и интеграционната политика могат да имат успех само при този, който е сигурен в собствената си национална и културна идентичност. Основа за нас е един открит към света патриотизъм. Идентичността на нашата германска нация е формирана от конституционния ни ред, от общата история, език и култура [...] Германия принадлежи към ценностната общност на християнския Запад. Ние сме част от европейската културна общност“ [CDU, 2001: 1].

ХДС разбира интеграцията като „напредничав положителен процес в отговорността на имигрантите, политиката и цялото общество“ [CDU, 2007: 1]. Германия е интеграционна страна. С това понятие се избягва понятието „имиграционна страна“, макар че в документите на друго място се говори

*Ново понятие:
„интеграционна
страна“*

за желана имиграция. Председателката на ХДС обяснява неотдавна в интервю за „Шпигел“ корените на понятието:

„Шпигел“: Една от продължителните илюзии на Съюза е тази, че Германия не е имиграционна страна. Не е ли време да се приключи с това?

Меркел: При работата над принципната ни програма мислехме дълго време по въпроса: Каква страна сме ние? Стигнахме до извода, че ние сме интеграционна страна.

„Шпигел“: Това отново е едно понятие, което въобще не може да бъде разбрано.

Меркел: Аз мога да го разбера. В една интеграционна страна добре дошли са всички хора с чужд произход, които са готови да живеят на основата на правовия и ценностния ред като съграждани или дори да станат германски граждани.

[Der Spiegel, 2010: 28]

Интеграционни курсове

Най-важен инструмент за интеграция е задължителният интеграционен курс. При недостатъчно участие трябва да се стига до санкции [CDU, 2001: 20].

Натурализация/общинско изборително право за чужденци

От гледна точка на християндемократите, при тази интеграция натурализацията е израз на успеха на интеграционния процес, тя представлява крайната точка [CDU, 2001: 25]. При това двойното гражданство се допуска само по изключение. За натурализацията трябва да се агитира, не на последно място защото общинското изборително право за чужденци се отхвърля. То не допринася за пълното участие [CDU/CSU, 2009: 50].

Езиково подпомагане

Наред със специалното езиково подпомагане в детската градина, ХДС иска по-голямо предлагане на двуезично обучение в училищата. Те трябва да развият и използват „ресурса двуезичност“ [CDU, 2001: 22], също и оглед на националния интерес. Освен това, за обучението по майчин език, което досега имаше задачата да подготвя за завръщането в страната на произход, трябва да баде разработена нова концепция [CDU, 2001: 22].

Германия не е имиграционна страна

Без общинско изборително право

„Ресурсът двуезичност“

*В програмата:
подкрепя се
точковата
система*

Имиграция

В принципната си програма от 2007 г. ХДС се обявява за „контролирана имиграция от добре образовани, готови да работят и желаещи да се интегрират хора, които искат да живеят, да се трудят, да приемат нашите ценности и нашата страна. Германия трябва да бъде привлекателна за тези хора. Те са от полза за нашата страна [CDU, 2007: 95]. Случващата се поради нехуманитарни причини имиграция трябва да бъде управлявана и да се ориентира към границите на способността за приемане на Федерална република Германия и националните интереси [CDU, 2001: 8]. „Изборът на въпросните лица се извършва на базата на точкова система, която прави разграничение според възраст, училищно образование, професия, езикови знания, професионален опит, гарантирано предложение за работа, досегашна професионална дейност в Германия и лична пригодност. Бонус получават граждани на страни-кандидатки за членство в ЕС, много високо квалифицирани, инвеститори и ръководни кадри“ [CDU, 2001: 14].

Включване на исляма

В резолюцията от 2004 г. се отделя значително внимание на включването на исляма. ХДС очаква от мюсюлманските сдружения силен ангажимент за интеграция и ясно разграничаване от ислямизма (твърдо се казва, че това не е „ислямът“). Същевременно се критикуват недостатъчните структури за диалог. Религиозното обучение по ислям има централно значение за включването на исляма.

„Бъдещото общество на знанието трябва да бъде общество на ценности. Това не може да стане без солидно религиозно обучение, защото който не познава своите религиозни и културни корени, няма да развие солиден ценностен фундамент за своя живот, а с това и способността за интеграция. Затова ХДС счита за желателно в обществените училища да се предлага религиозно обучение по ислям на немски език и под немски училищен надзор. Това обучение трябва да се води от подготвени в Германия учители. Предпоставка за това е засиленото предлагане на специалността Ислямска теология в германските висши училища. Тук биха могли да бъдат обучавани и имами“ [CDU, 2004: 2].

Един от най-важните инструменти за продължаване на диалога по тези въпроси е Германската ислямска конференция⁶¹.

61 Вж. Глава 7.1

*Централно
значение:
религиозно обу-
чение по ислям*

8.2. „Открити към света, но не и мултикултурни“ - позиции по интеграционната политика на ХСС

Точно в сферата на интеграционната и имиграционната политика има смисъл поне по някои точки ХСС да се разглежда отделно от ХДС.

От значение са следните текстове:

- „Шансове за всички! – принципна програма на ХСС“ [CSU, 2007]
- „Интеграционен план за Германия в 5 точки“ [CSU, 2006]
- „Интеграционен план в 7 точки“

Идеал

От двете консервативни партии ХСС е онази, която се придържа по-явно към ексклузивното разбиране за гражданин и държава. Това става видно от оценката ѝ за натурализацията:

„Гражданството е краят, а не началото на интеграционния процес. Германският паспорт все още не прави от имигрантите отговорни граждани“ [CSU, 2007: 151].

ХСС формулира следните изисквания към придобиването на поданство:

„Застъпваме се за ясни критерии за трайното пребиваване в нашата страна и придобиването на германско поданство. На първо място, към това спадат неограниченото признаване на нашия правов ред, признаването на повлияните от нашата християнско-западна и хаманистична традиция ценности. Изпълнението на предпоставките за придобиване на поданство подлежи на проверка. Основното познаване на гражданските права и задължения е важна предпоставка за участие като гражданин във формирането на нашата общност“ [CSU, 2007: 149].

Следователно, наред с признаването на правовия ред, който в основните права съдържа централните ценности, се появява друг критерий: признаването на християнско-западните и хуманистични ценности. Остава открит въпросът какво точно означава това и как имигрантът го удостоверява. Това дублиране на правов ред и още „нещо друго“ минава през много изказвания на ХСС.

*Ексклузивно
разбиране за
гражданин*

*Искания откъд
признаването на
правовия ред*

Натурализация

Както беше описано горе, натурализацията трябва да стои в края на интеграционния процес. За нея важи:

„Интеграцията има нужда от взаимна готовност и усилия за едно социално съжителство. Към това спадат разнообразни интеграционни програми за чуждестранните граждани като интеграционни курсове, даване на основни знания по гражданство и преди всичко езиково обучение за деца и възрастни – и по-специално за майките. Самите имигранти обаче трябва да са готови да приемат тези интеграционни програми. Без личното усилие, интеграцията остава едно празно понятие“ [CSU, 2007: 148].

Според ХСС, наред с натурализационния курс, натурализацията трябва да бъде свързана и с едно натурализационно интервю. Не се посочва кои трябва да бъдат изпитните критерии за това интервю [CSU, 2006: 2].

ХСС иска да включи в закона за пребиваването едно интеграционно задължение. Партията пледира за конкретни лични санкции при неуспешна интеграция. Ако интеграцията се отказва трайно, в бъдеще разрешението за по-нататъшно пребиваване трябва да бъде отхвърлено [CSU, 2006: 1].

В „Интеграционния план от 7 точки“ от 2010 г. също така се иска този, който пречи на интеграцията на членовете на семейството си, да бъде санкциониран като при отказ от собствената си интеграция [CSU, 2010: 3].

Имиграция

По въпросът за имиграцията ХСС вижда на първо място товар:

„Но интеграционната способност на народа ни има граници. Никое общество не може безкрайно да интегрира хора с друг културен произход“. Ние се обявяваме за правото на убежище на политически действително преследвани хора. Ние се застъпваме за това кръгът от лица и обхващат на имиграцията да се ограничи и управлява в съответствие с интересите на нашата страната и на обществената ситуация. Нашата страна трябва да е достъпна за топ специалисти. Ние обаче не желаем имиграция, която едностранно натоварва социалните ни системи“ [CSU, 2007: 149].

Включване на исляма

По въпроса за признаването на исляма, принципната програма изтъква: „ХСС се застъпва за религиозно обучение по ислям в училище и на немски език, което трябва да се провежда на базата на държавно одобрени учебни планове и от държавно обучени в Германия преподаватели“ [CSU, 2007: 83].

8.3. Германия се нуждае от имиграция - имиграцията се нуждае от интеграция - позиции по интеграционната политика на ГСДП

По време на червено-зеленото управление от 1998 до 2005 г. ГСДП успява да реализира в закони някои от програмните си представи. Първо, основна е реформата в правото на поданство. Свързани с него са въвеждането на (обусловено) право по рождение и обща правна претенция за натурализация след осем години. Второ, важно е приемането на закон за имиграцията. Чрез тези две реформи се стига до преместване на координатите в германската имиграционна и интеграционна политика.

Позицията по интеграционната политика на ГСДП може да се развие на основата на следните програми и резолюции:

- „Хамбургска програма – принципна програма на ГСДП“ от 2007 г. [SPD, 2007]
- Правителствена програма на ГСДП от 2009 г. [SPD, 2009a]
- Документ „Ключови точки за кохерентна имиграционна политика в Германия и в Европа“ на парламентарната група на ГСДП от 2009 г. [SPD, 2009b]
- „Социалдемократическа интеграционна политика – резолюция №1 на партийния конгрес на ГСДП през 2010 г.“ [SPD, 2010]

Идеал

В Хамбургската принципна програма се открива отправната точка за разбирането за нация на ГСДП, чийто фундамент е Основният закон. Той „предлага възможност за културно разнообразие. Затова никой няма нужда да се отрича от произхода си. Но той поставя също така граници,

*1998 – 2005 г.:
основните пред-
стави са реализи-
рани*

*Изследвани
документи*

*Фундамент:
Основният закон*

*Хамбургска
програма: много-
слоен ценностен
фундамент*

които никой не бива да прекрачва, не и при посочване на традицията и религията. Затова никой не бива да пречи на жените и момичетата да се развиват и образуват свободно” [SPD, 2007: 36].

По отношение на културното разнообразие, в Хамбургската програма ГСДП още веднъж изтъква различните корени на ценностния си фундамент: „Мирното многообразие ще бъде възможно само тогава, когато осъзнаем нашите духовни корени: от християнско-юдейската традиция, която носи и влиянието на гръцката философия, римското право, арабската култура, до хуманизма и просвещението. Само една едновременно ценностно базирана и толерантна култура може да се изправи срещу опита да се злоупотребява с културата и религията като средство за изключване” [SPD, 2007: 39].

*Признание за ими-
грационна страна*

ГСДП признава Германия за имиграционна страна и изтъква особено, че успехът на интеграцията е обща задача на имигранти и приемащо общество.

*Интеграцията
като равноправно
участие*

Интеграцията „е общо усилие. И двете страни трябва да са готови за това. Имигрантите трябва да се интегрират, за целта ние трябва да им дадем всички възможности да участват в живота на нашето общество. Затова интеграцията изисква справедливи шансове, но и ясни правила” [SPD, 2007: 36].

От гледна точка на социалдемократите, интеграция означава равноправно участие в обществения, икономическия, културния и политическия живот. За да са осъществени това, интеграционната политика трябва да се разглежда като интердисциплинарна задача във всички политически области като политиката на пазара на труда, социалната политика, образователната политика и градоустройствената политика. Задача на политиката и държавата е да създадат съответната подпомагаща рамка за преодоляване на социалното неравенство, да дефинират правила и да съблюдават спазването им. От гледна точка на ГСДП, създаването на стимули е важен подход при включването на хората с имиграционен произход [SPD, 2010: 2].

Езиково подпомагане

От социалдемократическа гледна точка, образованието и езикът са ключът към една разбираема по този начин интеграция. Става въпрос за едно по-добро подпомагане и за създаването на равни шансове, независимо от произхода. Важно за това е особено предлагането на ориентирани към

*Универсалисти-
чен подход*

нуждата целодневни програми в цялата страна, които включват и детски градини. Това ще позволи също участието на деца от социално по-слаби семейства. Следователно, ГСДП видимо застъпва един универсалистичен политически подход.

Натурализация/общинско избирателно право

Според представите на ГСДП, точно в политическата област шансовете за участие на имигрантите трябва да бъдат разширени. ГСДП се обявява за улеснена натурализация, по-специално тя приема двойното гражданство. Тя се застъпва за общинско избирателно право за всички чужденци.

В позицията на ГСДП културното признаване стои наравно с политиката на социално участие. Това се отразява в следните две изказвания:

„[...] [нуждаем се от] култура на признаване, която не отрича културното многообразие, а разглежда културните различия като възможност за нова съвместност. [...] към нея спада и общественото подпомагане на имигрантските култури [...] [SPD, 2009a: 60].

„От консерваторите ни отличава това, че ние разбираме интеграцията не само като културен или религиозен въпрос, а на първо място като социален въпрос“ [SPD, 2010: 1].

Включване на исляма

ГСДП подчертава: „Нашият Основен закон дава широка възможност за индивидуалност, за културно и религиозно разгръщане. Той обаче поставя ясни граници, които никой не бива да престъпва с посочване на своя произход или религия“ [SPD, 2010: 3].

Тя вижда опасността, че страховете и безпокойството се проектират върху определени етноси и върху исляма. От социалдемократична гледна точка, тази тенденция трябва да бъде спряна. В противен случай тя ще застраши обществената сплотеност, ще отрови обществения климат и ще доведе до двустранна изолация [SPD, 2010: 3]. Според ГСДП, Основният закон е меродавният авторитет за религиозни и културни начини на поведение и живот.

*Улесняване на
натурализацията*

*Основният закон:
възможност за
разгръщане*

Имиграция

ГСДП признава Германия като имиграционна страна и вижда необходимостта от управление на имиграцията на високо квалифицирани лица чрез точкова система [SPD, 2009b: 60]. От нейна гледна точка, също е необходимо да се развие така наречена имиграция при затруднено положение за професионални области, които се нуждаят от ниско и средно квалифицирана работна ръка и двете да залегнат в една обоснована имиграционна политика в Европа (ключова дума „Синя карта“, вж. Глава 6).

Трябва особено да се внимава за осигуряването на социална равнопоставеност и за краткосрочното улесняване на имиграцията на високо квалифицирани лица [SPD, 2009b: 37].

8.4. Ориентирана към бъдещето интеграция - позиции по интеграционната политика на СвДП

„Визбаденските принципи“, принципната програма на СвДП, водят своето начало от 1997 г. [FDP, 1997]. Следователно, централните им тези са били писани преди големите дебати за интеграцията от 1988 г. насам. Те не съдържат изказвания относно конкретни инструменти на интеграционната политика⁶².

Изследвани документи

За да се представят позициите по интеграционната политика на СвДП, допълнително се прибягва до следните документи:

- „Да засилим центъра“ - Програма на СвДП за парламентарните избори през 2009 г. [FDP, 2009]
- „Ориентирана към бъдещето интеграция на имигранти ще донесе успех на Германия“ - Резолюция на ръководството на СвДП от 17 септември 2007 г. [FDP, 2007]

Идеал

Още в принципите СвДП признава факта, че Германия е имиграционна страна. Цел на „либералното общество на гражданите“ е „равноправно съжителство на германци и имигранти“.

⁶² През 2010 г. СвДП започна нов дебат за принципите.

„Либералите се застъпват за многообразието на житейските планове, за диалога и за съжителството на културите и религиите в нашата страна, за възможността за индивидуална себerealизация в една обща рамка от норми и ценности“ (FDP 1997: 14). За да се постигне правна и политическа равнопоставеност, от гледна точка на СвДП би трябвало да се въведе поданство за всички родени в Германия. Тя също така застъпва общинското изборително право за чужденци [FDP, 1997: 14].

Още в заглавието на резолюцията от 2010 г. става ясно, че СвДП разглежда интеграцията предимно от гледна точка на икономическите интереси на приемащата страна. Интеграционнo-политическият идеал е силно повлиян икономически.

„Устойчивата интеграционна политика е икономически целесъобразна, изгражда междукултурни компетенции, които дават предимство в глобализираната конкуренция, и засилва Германия като локализация на икономика и знания“ [FDP, 2007: 1].

СвДП се застъпва за една „култура на добре дошли“, но също така изтъква: „[...] всеки отделен човек с имиграционен произход е призован на първо място да поеме отговорност за себе си и своето семейство“ [FDP, 2007: 1]. Тя насочва разбирането си за интеграция силно към включването в пазара на труда. Тя иска да подпомогне и самонаети лица с имиграционен произход [FDP, 2010:5], но и да организира по-гъвкаво пазара на труда по примера на САЩ и да премахне „пречките“ [FDP, 2007:5].

Различните култури се разглеждат като обогатяване на обществото на граждани. Гражданственият ангажимент в гражданското общество е „движещата сила на интеграцията“ [FDP, 2007:7].

Езиково подпомагане

Ключът към успешната интеграция е езикът. В резолюцията от 2007 г. СвДП се занимава много детайлно с организацията на интеграционните курсове, особено на езиковата част [FDP, 2007:2]. Това е важна задача на държавата и би трябвало да бъде по-силно подпомагана от нея. Детайлността се разкрива и в искането за специфични курсове за хора, които трябва наново да изучават латиницата.

*„Култура на
добре дошли“*

*Езикът като
ключ*

Имиграция

За СвДП въвеждането на точкова система за управление на имиграцията е трябвало да се извърши отдавна. „Процедурата по избиране цели, на първо място, високо квалифицирани работници с различни професии, от които се очаква принос към икономическия напредък на страната ни. Но и специалисти от други категории би трябвало при допълнителни условия да имат шанса, ако пазарът на труда изисква това специално“ [FDP, 2009: 37].

Включване на исляма

За СвДП ислям, който спазва основните принципи на просвещението и на либералната правова държава, е част от германското общество [FDP, 2007: 5]. За нея важи: „Ислямът трябва да се различава от ислямския фундаментализъм точно както християнството от християнския фундаментализъм [FDP, 2007: 5]. Срещу всяко движение, което цели да ограничи свободата на индивида, трябва да се води активна борба – също и вътре в групировките.

При условие, че в училищата се провежда религиозно обучение, трябва да има и религиозно обучение по ислям. Призовава се религиозните общности да подкрепят активно процеса на интеграция [FDP, 2007: 5]. В индивидуалните права и свободи СвДП вижда границите за приемане на културните особености на имигрантските групи.

8.5. Мултикултурна демокрация - позиции по интеграционната политика на Съюз 90/Зелени

За анализ на позицията по интеграционната политика на Съюз 90/Зелени са взети следните документи:

- Резолюция „Мултикултурна демокрация“ на партийния съвет от 2000 г. [Bündnis 90/Die Grünen, 2000]
- Принципната програма „Бъдещето е Зелено“ от 2002 г. [Bündnis 90/Die Grünen, 2002]
- Програмата за парламентарните избори от 2009 г. [Bündnis 90/Die Grünen, 2009]

Идеал

Съюз 90/Зелени са единствената партия, която изрично взема отношение по понятието „мултикултурализъм“. В принципната ѝ програма от 2002 г. („Бъдещето е зелено“) се казва следното:

„Културното многообразие и межкултурният обмен са признак за жизнестойността на едно общество. Същевременно към обществената перспектива за плуралистично, мултикултурно имигрантско общество спадат и общи предварително зададени политически цели за съжителството. За нас те са основните ценности на общата декларация за човешките права, на европейската конституционна традиция и нашия Основен закон. Демокрацията, равенство на всички хора и равенство на половете. Връзката между двете сфери на обществено и политическо формиране на имиграцията, връзката между понятията демокрация и мултикултурно общество означава за нас едно: мултикултурна демокрация [Bündnis 90/Die Grünen, 2002: 123].

Тази мултикултурна демокрация трябва да гарантира социално равенство на шансовете и културно самоопределение. Всички трябва да получат възможност за участие.

От гледна точка на Зелените, ранната езикова интеграция на всички деца в случая е ключова задача. Както езиковото подпомагане в езика на мнозинственото общество, така и използването на езиковите потенциали на имигрантите стоят равноправно едно до друго [Bündnis 90/Die Grünen, 2002: 124].

В програмата за парламентарните избори от 2009 г. интеграцията се посочва като предизвикателство за всички, имигранти и приемащо общество. Необходимо е готовност за диалог и промяна. Във всеки случай има ограничения:

„При приемането на основните права, на демокрацията и на свободата на другите няма културна отстъпка“ [Bündnis 90/Die Grünen, 2009: 4].

В случая особена роля имат жените, които според Зелените „както е известно, са основните носителки на успешния интеграционен процес“ [Bündnis 90/Die Grünen, 2002: 124]. Затова концепциите за интеграция трябва да имат съобразена с жените насоченост.

Натурализация/общинско изборително право

С цел улесняване на политическото участие, натурализациите трябва да бъдат улеснени, особено чрез допускане на двойни гражданства. Зелените призовават също за общинско изборително право за всички чужденци. В принципната програма от 2002 г., като част от антидискриминационната политика, се посочва също изборително право за всички политически нива (Европа, федерация, провинции) [Bündnis 90/Die Grünen, 2002: 124]

Включване на исляма

В равнопоставянето на исляма спрямо други религии Зелените виждат основен инструмент за интеграцията му в обществото. „За да реализират многообразните „елементи“ на равнопоставянето на исляма, от тяхна гледна точка, са необходими признати ислямски религиозни общности. Със сегашните мюсюлмански организации, които се разглеждат като част от гражданското общество, трябва да се постигне споразумение как в рамките на валидното религиозно конституционно право да се стигне до такова признаване.

Имиграция

Зелените правят ясна разлика между имиграцията поради хуманитарни причини, приемането въз основа на правни претенции и имиграцията поради икономически причини [Bündnis 90/Die Grünen, 2000: 3]. На първо място, последната трябва да се управлява политически. Имиграцията на работна ръка се нуждае от обществено разбираема дискусия, демократичен консенсус и гъвкави квоти. Една такава имиграция на хора със специални квалификации е успешна само тогава, когато е трайно планирана и предлага на имигрантите трайна житейска перспектива. Чрез законово регулиране на имиграцията трябва да е възможно да се реагира гъвкаво на икономическите, социалните и културните потребности на обществото. „Грешките на „политиката на гастайрбайтерите“ от изминалите десетилетия със съществуващите и до днес фатални последствия на интеграционната политика не бива да се повтарят“ [Bündnis 90/Die Grünen, 2000: 4].

8.6. Равни права за всички - позиции по интеграционната политика на партия „Левицата“

Както в политическите си „Програмни ключови“ точки [Die Linke, 2007], така и в резолюцията на партийното ръководство „Миграция и интеграция – Да не се оставяме да ни противопоставят един на друг – Да не изключваме никого – Политика на социална равнопоставеност“ [Die Linke, 2007], партия „Левицата“ застъпва една универсалистична гледна точка.

Идеал

Партия „Левицата“ вижда централен инструмент на интеграцията в последователното реализиране на равни политически и социални права.

„Политическата цел на „Левицата“ е равноправното социално, политическо и обществено участие на всички живеещи в Германия хора [Die Linke, 2010: 3].

Принципно, правилният път е политика на социално равнопоставяне, която е насочена към всички граждани. Вървящите ръка за ръка с интеграцията проблеми в общи линии се обясняват със социална политика, която, от гледна точка на партия „Левицата“, е резултат от насочена към „полезност“ неолиберална политика.

Проблемите с участието на пазара на труда трябва да бъдат посрещнати с общо подобрение на социалната защита (събиране на такси от предприятия, които не предоставят достатъчно места за обучение, минимална работна заплата) и правна претенция на признаване на чуждестранните квалификации.

Езиково подпомагане

За партия „Левицата“ владеенето на немски език е важно. От нейна гледна точка обаче, с това почти нищо няма да се промени в положението на имигрантите по отношение на обучението и пазара на труда [Die Linke, 2010: 2]. Като цяло, партията отхвърля санкциите в интеграционната политика.

Централно значение: политически и социални права

Езикът е важен, но не е достатъчен

*Без позиции по
религиозни и кул-
турни въпроси*

*Без собствена
концепция*

*ХДС, ГСДП,
Зелени и СвдП:
сходства ...*

*...и различни
акценти*

Натурализация/общинско изборително право

В политическото измерение натурализацията трябва да бъдат улеснени чрез премахване на опционното задължение⁶³, допускане на двойно гражданство, премахване на теста за натурализация и намаляване на таксите [Die Linke, 2010: 3]. Партия „Левицата“ призовава за общинско изборително право за всички чужденци.

Партията не взема отношение по културни и религиозни въпроси, но установява със съжаление климат на общественото мнение, който поражда общо подозрение срещу имигрантите като цяло и мюсюлманите в частност. Това не е ново явление и подобни неща е имало непрекъснато в германската история след 80-те години, „за да се създаде мним консенсус на германското по произход общество“ [Die Linke, 2010: 3].

Имиграция

„Левицата“ не разработва собствени концепции за управление на имиграцията. Тя обаче критикува различни елементи на управляващата имиграционна политика.

„Квотите, контингентите и точковите системи са инструменти на незачитаща човека, селективна имиграционна политика, които противоречат на насочената към човешките права имиграционна и интеграционна политика [Die Linke, 2010: 1].

8.7. Обобщение

Въпреки всички различия в детайлите при отделни политически инструменти, междуременно има едно изненадващо сходно съдържание в позициите по интеграционната политика на ХДС, ГСДП, Съюз 90/Зелени и СвдП.

Въпреки това, тези четири партии поставят в рамките на една широкообхватна интеграционна програма различни акценти в съответствие с основните им убеждения.

63 Вж. Глава 5.1.

- В своите изказвания ХДС вижда особената необходимост от общ ценностен фундамент в едно общество. В неговите рамки религията и особено включването на „нови“ религии имат особена роля.
- В съответствие със своите основни ценности ГСДП поставя акцента върху равноправното съвместно съществуване на социално участие и културно признаване. За нея основа на общностното същителство може да бъде само Основният закон.
- Не е изненада, че изходната точка на разсъжденията на СвДП е индивидуалната свобода. На първо място става въпрос за това да се премахнат пречките пред имигрантите. При интеграцията държавата трябва да оказва помощ, но най-важните мотори на интеграцията са самоорганизираното гражданско общество и пазарът на труда. СвДП поставя акцент върху икономическата интеграция.
- Зелените са най-силно свързани с целта за културно самоопределяне на имигрантите. Посочват се общи основи на обществото и интеграционни изисквания, но в центъра стоят въпроси за общественото приемане на културното многообразие.

Позициите по интеграционната политика на двете останали партии, от една страна, на ХСС, от друга, на партия „Левицата“, ясно се различават от това.

- ХСС поставя много по-силен акцент върху общ обществен ценностен фундамент отколкото братската ѝ партия. Интеграцията се разбира преди всичко като изискване към имигрантите и при това преди всичко като адаптиране към съществуващата култура. Всъщност, ХСС застъпва идея за асимилация, която беше обяснена в Глава 7, т.е. имигрантите би трябвало да се интегрират в широка степен в една съществуваща култура.
- „Левицата“ включва въпроса за интеграцията почти напълно в социално-политическия си план. Интеграцията на имигранти е само отделен аспект от една универсалистична социална политика, която трябва да гарантира пълното политическо и социално участие за всички граждани независимо от културния им произход.

*ХСС и партия
„Левицата“*

9. ПРИЕМАНЕ НА ДЕБАТА

Разсъжденията, теориите и примерите от политиката, които бяха представени в тази книга, са насочени към това да дадат възможност на имигранти и хора с имиграционен произход за пълно участие в имиграционното общество. Те трябва да бъдат интегрирани и същевременно да могат да съхранят своята културна и етническа идентичност.

*Константи на
дебата*

В Германия, както и в други европейски страни, въпросите за интеграцията и признаването точно на исляма непрекъснато разпалват силни обществени дебати. Тук трябва да бъдат посочени някои аспекти на германските дебати.

Смесване на социален и културен феномен

Често дебатите за интеграционната политика са белязани от това, че социални явления се обясняват с културни начини на поведение и обратно. Имат ли донякъде лошите социално-икономически интеграционни резултати, на първо място, социални корени и дължат ли се на пречки, издигнати от приемащото общество? Или става въпрос за „отказ от интеграция“, която се застъпва от части от имигрантите заради изолацията и отхвърлянето на приемащото общество? Това са основни въпроси, с помощта на които дебатът се води често и които за съжаление често се смесват.

*Какво влияе върху
какво и как?*

Нервност в отношението към исляма

В обществения дебат понякога не се прави разлика между политически мотивиран ислямизъм и традиционен ислям. И напредничаво мислещи хора междувременно застъпват мнението, че като такъв „ислямът“ принципно не е съвместим с основните ценности на едно свободолубиво общество. Така на места „мюсюлманин“ замени „турчин“ като пример за „другия“, който не може да бъде интегриран. Впрочем, много по-рано това беше „италианецът“.

„Ислямът“

В речта на германския президент Кристиан Вулф за Деня на германското единство присъства следния пасаж:

„Християнството спада несъмнено към Германия. Юдейството спада несъмнено към Германия. Това е нашата християнско-юдейска история. Но междувременно ислямът спада също към Германия“ [Süddeutsche Zeitung, 2010].

*Реч на Вулф
през 2010 г.*

Последното изречение предизвиква яростна критика. Интересното е, че другите три изречения потъват напълно във възприемането на речта.

Особено консервативните представители подчертават, че ислямът в никакъв случай не трябва да се поставя на едно ниво с християнската и юдейската религия. Така например се изказва депутатът от ХДС Волфганг Бозбах: „Ислямът е част от житейската действителност в Германия, но към нас спада християнско-юдейската традиция“ [Süddeutsche Zeitung, Nr. 232 от 7 октомври 2010, с. 6]. А германският президент не беше казал нещо по-различно.

По отношение на съдържанието, темата се развива бързо от отношението към исляма в посока на имиграция и общи интеграционни проблеми. Към мюсюлманите често се отправя упрека, че се изолират.

В тази връзка примерно често се аргументира, че мюсюлманските родители държат настрана децата си от общите занятия по спорт и плуване и от часовете по сексуално възпитание или не им разрешават да участват в училищните излети. В случая се създава впечатлението, че това е централен проблем на интеграционната политика.

В публикуваното от Федералната служба за имиграция и бежанци и от Германската ислямска конференция изследване „Мюсюлмански живот в Германия“ този въпрос е изследван [Haug, Müssig, Stichs, 2009: 183-185, 188]. Действителното неучастие в горепосочените училищни дейности поради религиозни причини при мюсюлманските ученички се движи между 0,1 и 1%. Това, за разлика от създаваното впечатление, не е особено висока стойност.

Трябва да бъдат посочени действителни социални - а също и културно обосновани – интеграционни проблеми, примерно когато в рамките на определено ислямско белязани групи наистина се стигне до форми на поведение, които не са съвместими с разбирането за право и общество на голямото мнозинство в Германия.

Това обаче не трябва да води дотам, че една цяла група, която споделя етнически и религиозни белези, да бъде изцяло оклеветена. Така това донякъде се случва с „дебата за забрадката“ в периода 2003 - 2005 г. Поведението и мненията на определени ислямски лица и групи са приписани

*Мним проблем:
занятията по
спорт и плуване*

на всички мюсюлмани без разлика и сметнати за причина за социалните проблеми на една цяла група.

Важно е основателните опасения да се различават от обикновеното отхвърляне на чуждото и страха от промяната в познатото. Преди всичко тогава, когато дебатът приема един расистки и биологистки тон.

Расистки и биологистки примери за обяснение

Особено в публикациите на Тило Сарацин в интеграционния дебат са използвани също расистки и биологистки аргументационни примери.

*Какво
е расистко?*

Едно изказване се определя като расистко, респ. биологистко тогава, когато обвързва човешки способности и качества с принадлежността към определена група и ги разглежда като непроменими по рождение. През 2009 г., още преди през 2010 г. да е излязла книгата му „Германия се самоликвидира“, Тило Сарацин прави в списание „Lettre International“ следното изказване:

„Турците превземат Германия точно така, както косоварите превзеха Косово: чрез по-висока раждаемост. Това щеше да ми харесва, ако това бяха източноевропейски евреи с около 15% по-висок коефициент на интелигентност от този на германското население [...]“ [Sarazzin, 2009: 199].

Тук коефициентът за интелигентност се свързва с етнически групи. Ето защо, това изказване е расистко и биологистко. Освен това трябва да се обърне внимание на това, че Сарацин използва глагола „превземам“. Една дума, която той е използвал от военната езикова практика, се използва от него за социални въпроси.

„Дискриминациите и стигматизациите тровят обществения климат, подпомагат възникването на паралелни общества, водят до изолация и обслужват екстремистки сили от двете страни. ГСДП трябва да стои тук и да се бори с всички сили срещу това. Нуждаем се от култура на взаимно уважение на ценностите – само така неуредици и грешни развятия могат без дискриминация да бъдат критикувани и ефективно премахнати. Тоест край на генерализиранията и край на тази опасна игра.“
[Wowereit, 2010]

Допълнителна

литература:

FOROUTAN, Naika (Hg.) 2010. Sarrazins Thesen auf dem Prüfstand. Ein empirischer Gegenentwurf zu Thilo Sarrazins Thesen zu Muslimen in Deutschland. Berlin, 2010.

Несигурни факти и неясна връзка

Освен това прави впечатление, че в дебатите за интеграционната политика често се дискутира с несигурни факти и с неточни връзки.

Така например се твърди, че хора с имиграционен произход са по-криминално проявени от хората без имиграционен произход. Социологът Райнер Гайслер е изследвал тази теза в детайли. Той насочва вниманието към това, че сериозните твърдения трябва да сравняват също съответната социална ситуация. Неговият извод: „Трудовите имигранти са значително по-верни на закона отколкото германците с аналогичен социален профил“ [Geißler, 2008: 5].

Неясноти има и по отношение на други въпроси. Така при представянето на „Национална интеграционна програма“ на 8 септември 2010 г. германският вътрешен министър Томас де Мезиер казва, че 10 до 15% от хората с имиграционен произход отказват интеграция [Süddeutsche Zeitung, Nr. 208, 09.09.2010, с. 1]. При 15 милиона души с имиграционен произход това са около 1,5 до 2,3 милиона, т.е. много хора.

При последващо питане обаче не можа да бъде обяснено на каква база е бил изчислен този брой. Така например остана неясно дали това твърдение наистина се отнася за всички хора с имиграционен произход или само за мюсюлмански имигранти и в какво всъщност се състои „отказът от интеграция“ [Süddeutsche Zeitung, Nr. 209, 09.09.2010, с. 6].

В края на 2010 г. се появяват първите съобщения, че досега само изключително малко лица отказват участие в интеграционен курс без основателни причини (напр. заемане на работно място) – хиляди доброволни участници обаче стоят в списъци на чакащите, тъй като липсват финансови средства за такива курсове.

„Често се извършва злоупотреба с цифри и статистики за това. Те трябва да бъдат четени старателно. Тогава някое заключение ще се окаже предразсъдък. [...] Статистиката показва [...] напълно ясно: там, където интеграцията – чрез обучение, образование и работа – е успешна, насилието и престъпността сред младите чужденци не са по-силно разпространени отколкото сред младите германци“.

[Rau, 2000]

Криминално проявени чужденци?

Отказващи интеграция?

Допълнителна литература:

GEISSLER, Rainer 2008. Der „kriminelle Ausländer“ – Vorurteil oder Realität. Zum Stereotyp des „kriminellen Ausländers“. // Überblick, 1, 2008, S. 3–9. (Zeitschrift des Informations- und Dokumentationszentrums für Antirassismuarbeit in Nordrhein-Westfalen: Düsseldorf)

Нуждае ли се едно общество от „водеща култура“?

Като причина за интеграционните проблеми от консервативна страна често се посочва липсата на така наречена водеща култура. В хода на дебата за реформата в регулациите на имиграцията в Германия през 2000 г. тогавашният председател на парламентарната група на ХДС/ХСС, Фридрих Мерц въвежда в политическия дебат понятието „германска водеща култура“⁶⁴. Както той изтъква по-късно [Spiegel Online, 02.01.2000], „за чужденците е задължително „да учат немски език и да приемат нашите нрави, навици и обичаи“.

Щом интеграцията или ислямът се превърнат в тема, някога се появява и понятието „водеща култура“. За понятието избухва ожесточен дебат. Спорещите страни се упрекуват взаимно или в немсконационални идеи за асимилация или в мултикултуралистични мечтания. Проблемът на дебата беше и е за това, че понятието е толкова неясно, че всеки участник може да си представи нещо друго под това.

Две позиции

За етнолога Вернер Шифауер сред застъпниците на водещата култура могат да се идентифицират две позиции [Schiffauer, 2008: 10]:

- Една първа фракция говори по-скоро за „западно ценностно общество“ и се отдръпва от идеята за немска водеща култура в полза на водеща култура за Германия. Специфично немско в нея е само езикът.
- За втората група това е прекалено малко. Тя изисква от имигрантите изповядването на развилите се традиции на германската нация.

Седмица на метенето и паради на носиите?

Тук започва и проблемът с понятието „водеща култура“. Колкото по-конкретно трябва да бъде определено какво точно спада към „развилите се традиции“ или към посочените от Мерц „нрави, навици и обичаи“, които имигрантът трябва да приеме, толкова по-неясно и неопределено става това. Достатъчно ли е човек да спазва Основния закон или трябва също да харесва пфалцско свинско шкембе, да спазва баден-вюртембергската седмица на метенето и да е привърженик на баварските паради на носиите?

В конкретния дебат доста бързо вече не става въпрос за това да се дефинира какво е „немско“, а за това какво „не е немско“. Под това въобще се разбират приеманите като „чужди“ символи и действия.

64 Първоначално понятието „водеща култура“ произлиза от политолога Басам Тиби. През 1998 г. той публикува своята книга „Европа без идентичност“. В нея разглежда необходимостта от европейска водеща култура. Той я описва като ценностен консенсус, който за него се състои от предимството на разума пред религиозното откровение, от демокрация, която се основава на разделение на религия и политика, и от плурализъм и толерантност.

Първата горепосочена позиция споделя с втората, че по-малко се говори за възможността, която открива един европейски ценностен ред пред толерантността, отколкото за границите на тази възможност. Границата се тегли към мюсюлманските имигранти.

От гледна точка на социалната демокрация, основаващото се на принуда очакване, че имигрантите трябва да приемат също в широки части на частното пространство и на ежедневието германските начини на поведение, трябва да бъде отхвърлено.

„Нямаме нужда от водеща култура, а от култура на мирното, креативно съвместно съществуване на културите.“

[Struck, 2006: 278]

Дебатът обаче все пак показва, че едно общество трябва да се споразумее за това кои общи основи трябва да бъдат задължителни за всички граждани, за да се гарантира кохезията, т.е. сплотеността на цялото общество.

Вместо водеща култура, социалната демокрация може в случая да създаде понятието за ценностно общество. То се основава на убеждения, а не нанеясни изисквания в ежедневието поведение.

От гледна точка на социалната демокрация, за това ценностно общество трябва да важи описаният в глава 4.1. принцип [вж. Meyer, 2002b]: една правоводържавна, плуралистична демокрация трябва да позволява възможно най-голяма свобода за нивото на метафизичните тълкувания (религия) и нивото на индивидуалното и колективното водене на живот (ежедневна култура). Границата на тази свобода са основните права на другите. От гледна точка на социалната демокрация, водеща култура са само основните ценности и основните права.

„Нямаме нужда от изкуствени дебати за това дали Германия е имиграционна страна. В дискусиата не бива винаги да обръщаме внимание само на отделни аспекти: днес религиозно обучение по ислям, утре Зелена карта, после отново разрешения за работа за сезонни работници или третирането на бежанци от граждански войни. Трябва да добием поглед за цялото.“

[Johannes Rau 2000]

*Алтернативно
понятие:
ценностно
общество*

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- ХРИСТОМАТИЯ ПО СОЦИАЛНА ДЕМОКРАЦИЯ 1: ГОМБЕРТ, Тобиас и др. 2010. Основи на социалната демокрация. 3 актуал. изд. София, Фондация Фридрих Еберт, Бюро България, 2010. (Христоматия по социална демокрация; 1)
- ХРИСТОМАТИЯ ПО СОЦИАЛНА ДЕМОКРАЦИЯ 3: ПЕТРИНГ, Александер и др. Социална държава и социална демокрация. София, Фондация Фридрих Еберт, Бюро България, 2011. (Христоматия по социална демокрация; 3)
- ALBA, Richard, NEE, Victor 1997. Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. // *International Migration Review*, 31, 1997, No 4, S. 826–874.
- ANDERSON, Benedict 1996. Die Erfindung der Nation: Zur Karriere eines folgenreichen Konzepts. Frankfurt am Main/ New York.
- ANGENENDT, Steffen 2008. Die Steuerung der Arbeitsmigration in Deutschland: Reformbedarf und Handlungsmöglichkeiten. Friedrich-Ebert-Stiftung, Abt. Wirtschafts- und Sozialpolitik. Bonn, 2008. (WISO-Diskurs, September 2008)
- BAAS, Timo, BRÜCKER, Herbert 2010. Wirkungen der Zuwanderungen aus den neuen mittel- und osteuropäischen EU-Staaten auf Arbeitsmarkt und Gesamtwirtschaft. Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Abt. Wirtschafts- und Sozialpolitik. Bonn, 2010. (WISO Diskurs)
- BADER, Veit 1995. Rassismus, Ethnizität, Bürgerschaft: Soziologische und Philosophische Überlegungen. Münster, 1995.
- BARANOWSKI, Frank 2007. Die Soziale Stadt. Mit einer erneuerten Politik für die Städte kehrt die SPD zu ihren Wurzeln zurück. // Platzek, Matthias u.a. (Hg.). Auf der Höhe der Zeit. Soziale Demokratie und Fortschritt im 21. Jahrhundert. Berlin, 2007, S. 282–286.
- BARINGHORST, Sigrd 1991. Fremde in der Stadt: Multikulturelle Minderheitenpolitik, dargestellt am Beispiel der nordenglischen Stadt Bradford. Baden-Baden, 1991.
- BARRY, Brian 2001. Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism. Cambridge, 2001.
- BAUBÖCK, Rainer, MÜNZ, Rainer, WALDRAUCH, Harald 2005. Integration und Staatsbürgerschaft: ein europäischer Vergleich. // Schröter, Yvonne u.a. (Hg.). Doppelte Staatsbürgerschaft – ein gesellschaftlicher Diskurs über Mehrstaatigkeit. Landau, 2005, S. 344–359.
- BEAUFTRAGTER DES SENATS FÜR INTEGRATION UND MIGRATION 2007. Integrationsbeauftragter: Mehr Auszubildende mit Migrationshintergrund – Kampagne „Berlin braucht dich!“ gewinnt an Fahrt. [Pressemittteilung vom 8.11.2007]. <<http://www.berlin.de/lb/intmig/presse/archiv/20071108.1000.88509.html>> (21. Februar 20110)
- BEINHAUER-KÖHLER, Bärbel, LEGGEWIE, Claus 2009. Moscheen in Deutschland. Religiöse Heimat und gesellschaftliche Herausforderung. München, 2009.
- BENDEL, Petra 2010. Integrationspolitik der Europäischen Union. Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.). Bonn. (WISO Diskurs; Gesprächskreis Migration und Integration)
- BERGHANN, Sabine, ROSTOCK, Petra (Hg) 2009. Der Stoff, aus dem Konflikte sind: Debatten um das Kopftuch in Deutschland, Österreich und der Schweiz: [Broschürt]. Bielefeld, Transcript Verlag, 2009.
- BERLIN-INSTITUT FÜR BEVÖLKERUNG UND ENTWICKLUNG 2009. Ungenutzte Potentiale. Zur Lage der Integration in Deutschland. Berlin, 2009.
- BIELEFELDT, Heiner 2003. Muslime im säkularen Rechtsstaat. Integrationschancen durch Religionsfreiheit. Bielefeld, 2003.
- BÖCKENFÖRDE, Ernst-Wolfgang 2006. Recht, Staat, Freiheit. Frankfurt am Main, 2006.
- BORMANN, René u. a. 2010. Das Programm Soziale Stadt. Kluge Städtebauförderung für die Zukunft der Städte. Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.). Arbeitskreis Stadtentwicklung, Bau und Wohnen. Bonn, 2010. (WISO Diskurs)
- von BREDOW, Wilfried 1995. Nation, Nationalstaat, Nationalismus. // Nohlen, Dieter (Hg.). Lexikon der Politik. Band 1: Politische Theorien. München, 1995, S. 354–359.
- BRUBAKER, Rogers 1992. Citizenship and Nationhood in France and Germany. Cambridge/London, 1992.
- BRÜCKER, Herbert 2007. Materialsammlung Fachkräftebedarf der Wirtschaft. Nürnberg, Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung, 2007.
- BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN 2009. Der Grüne neue Gesellschaftsvertrag. Bundestagswahlprogramm von Bündnis 90/Die Grünen. Beschlossen auf der 30. Ordentlichen Bundesdelegiertenkonferenz vom 8.–10. Mai 2009, Berlin.
- BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN 2002. Die Zukunft ist Grün. Grundsatzprogramm von Bündnis 90/Die Grünen. Beschlossen auf der Bundesdelegiertenkonferenz am 15.–17. März 2002, Berlin.
- BÜNDNIS 90/DIE GRÜNEN 2000. Multikulturelle Demokratie. Beschluss des Parteirats vom 13. November 2000, Berlin.
- BAMF [Bundesamt für Migration und Flüchtlinge] 2011. Migrationsbericht des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge im Auftrag der Bundesregierung: Migrationsbericht 2009. Berlin, Bundesministerium des Innern, 2011.
- BAMF [Bundesamt für Migration und Flüchtlinge] 2010. Migrationsbericht des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge im Auftrag der Bundesregierung: Migrationsbericht 2008. Berlin, Bundesministerium des Innern, 2010.
- BMBF [Bundesministerium für Bildung Und Forschung] 2007. Bericht zur technologischen Leistungsfähigkeit Deutschlands. Berlin, 2007.
- BUSCHKOWSKY, Heinz 2010. Geld für die Jugend statt Boni für die Banker. Handelsblatt vom 28.10.2010, S. 8–9.
- von CAMPENHAUSEN, Axel, de WALL, Heinrich 2006. Staatskirchenrecht. Eine systematische Darstellung des Religionsverfassungsrechts in Deutschland und Europa. München, 2006.
- CASTLES, Stephen 1995. How nation-states respond to immigration and ethnic diversity. // *New Community*, 21, 1995, No. 3, S. 293–308.
- CASTLES, Stephen, MILLER, Mark 1993. The Age of Migration. International Population Movements in the Modern World. Basingstoke, 1993.
- CDU [Christlich Demokratischen Union] 2007. Freiheit und Sicherheit. Grundsätze für Deutschland, Grundsatzprogramm der CDU. Beschlossen am 21. Parteitag vom 3.–4. Dezember 2007 in Hannover.
- CDU [Christlich Demokratischen Union] 2004. Im deutschen Interesse: Integration fördern und fordern, Islamismus bekämpfen!. Beschluss C 34 des 18. Parteitags der CDU Deutschlands, Düsseldorf.
- CDU [Christlich Demokratischen Union] 2001. Zuwanderung steuern und begrenzen. Integration fördern. Beschluss des Bundesausschusses vom 7. Juni 2001, Berlin.
- CDU/CSU 2009. Wir haben die Kraft – Gemeinsam für unser Land. Regierungsprogramm 2009–2013, verabschiedet in einer gemeinsamen Sitzung des Bundesvorstands der CDU und des Parteivorstands der CSU am 28. Juni 2009. Berlin.
- CEYLAN, Rauf 2006. Ethnische Kolonien. Entstehung, Funktion und Wandel am Beispiel türkischer Moscheen und Cafés. Wiesbaden, 2006.
- CSU [Christlich Soziale Union] 2010. 7-Punkte-Integrationsplan. Für ein soziales Miteinander und gemeinsame Werte in Deutschland. Beschluss des CSU-Parteitags vom 30. Oktober 2010, München.
- CSU [Christlich Soziale Union] 2007. Chancen für alle! In Freiheit und Verantwortung gemeinsam Zukunft gestalten. Grundsatzprogramm der CSU. Beschlossen am CSU-Parteitag vom 28. September 2007, München.
- CSU [Christlich Soziale Union] 2006. 5-Punkte-Integrationsplan für Deutschland. Klausurtagung des CSU-Vorstands. // CSU

Актуални изследвания и анализи на темите интеграция и имиграция разглеждат публикациите на дискуссионния кръг Имиграция и интеграция на отдел Икономическа и социална политика (WISO) на Фондация Фридрих Еберт
► www.fes.de/wiso

- topaktuell (München), 2006, Nr.13.
- DAVY, Ulrike (Hg.) 2001. Die Integration von Einwanderern: Rechtliche Regelungen im europäischen Vergleich. Frankfurt am Main/New York, 2001.
- DWORKIN, Ronald 1990. Bürgerrechte ernstgenommen. Frankfurt am Main, 1990.
- EISENSTADT, S. N. 1954. The Absorption of Immigrants. London, 1954.
- ELWERT, Georg 1984. Die Angst vor dem Ghetto: Binnenintegration als erster Schritt zur Integration. // BAYAZ, Ahmet u.a. (Hg.). Integration: Anpassung an die Deutschen?. Weinheim/Basel, 1984, S. 51–74.
- ENTZINGER, Han 2000. The Dynamics of Integration Policies: A Multidimensional Model. // Koopmans, Ruud, Statham, P. (Hg.). Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics. Oxford, 2000, S. 97–118.
- ESSER, Hartmut 2004. Welche Alternativen zur „Assimilation“ gibt es eigentlich? // Bade, Klaus J. und Michael Bommes (Hg.). Migration – Integration – Bildung. Grundfragen und Problemfelder. Osnabrück, 2004, S. 41–59. (IMIS-Beiträge 23)
- ESSER, Hartmut 2001. Integration und ethnische Schichtung. Mannheim, 2001. (Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung Arbeitspapiere; 40).
- ESSER, Hartmut 1986. Ethnische Kolonien: „Binnenintegration“ oder gesellschaftliche Isolation? // Hoffmeyer-Zlotnik, Jürgen (Hg.). Segmentation und Integration: Die Situation von Arbeitsmigranten im Aufnahmeland. Mannheim, 1986, S. 106–117.
- ESSER, Hartmut 1980. Aspekte der Wanderungssoziologie. Darmstadt, 1980.
- FDP [Freien Demokratischen Partei] 2009. Die Mitte stärken. Deutschlandprogramm 2009: Programm der Freien Demokratischen Partei zur Bundestagswahl 2009. Beschlossen auf dem Bundesparteitag vom 15.–17. Mai 2009, Hannover.
- FDP [Freien Demokratischen Partei] 2007. Eine zukunftsorientierte Integration vom Migranten macht Deutschland erfolgreich!. Beschluss des Bundesvorstands der FDP auf einer Sitzung am 17. September 2007, Berlin.
- FDP [Freien Demokratischen Partei] 1997. Wiesbadener Grundsätze – Für die liberale Bürgergesellschaft. Teil III. Beschlossen auf dem Bundesparteitag der FDP am 24. Mai 1997, Wiesbaden.
- FILSINGER, Dieter 2010. Ethnische Unterscheidungen in der Einwanderungsgesellschaft: eine kritische Analyse. Bonn, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), 2010. (WISO Diskurs)
- FILSINGER, Dieter 2008. Bedingungen erfolgreicher Integration – Integrationsmonitoring und Evaluation. Bonn, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), 2008. (WISO Diskurs)
- FOROUTAN, Naika (Hg.) 2010. Sarrazins Thesen auf dem Prüfstand. Ein empirischer Gegenentwurf zu Thilo Sarrazins Thesen zu Muslimen in Deutschland. Berlin, 2010.
- FRANCIS, Emerich K. 1965. Ethnos und Demos: Soziologische Beiträge zur Volkstheorie. Berlin, 1965.
- FRASER, Nancy, HONNETH, Axel 2003. Umverteilung oder Anerkennung? Eine politisch-philosophische Kontroverse. Frankfurt am Main, 2003.
- FREEMAN, Gary P. 2006. National Modes, Policy Types, and the Politics of Immigration in Liberal Democracies. // West European Politics, 29, 2006, No.2, S. 227–247.
- FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.) 2010a. „Sprache ist der Schlüssel zur Integration“. Bedingungen des Sprachlernens von Menschen mit Migrationshintergrund. Bonn, 2010, (WISO Diskurs)
- FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.) 2010b. Religiöser Pluralismus und Toleranz. Berlin, Friedrich-Ebert Stiftung, Abteilung Politische Akademie, Referat Berliner Akademiegespräche/ Interkultureller Dialog, 2010. (Policy- Politische Akademie; 38)
- FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.) 2009. Migration – Religion – Integration. Berlin, Friedrich-Ebert Stiftung, Abteilung Politische Akademie, Referat Berliner Akademiegespräche/ Interkultureller Dialog, 2009. (Policy- Politische Akademie; 30)
- FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG (Hg.) 2007. „Auf Augenhöhe“ – Integration zum kommunalen Thema machen: Texte der Kommunalakademie. Band 1. Bonn, 2007.
- GEISSLER, Rainer 2008. Der „kriminelle Ausländer“ – Vorurteil oder Realität. Zum Stereotyp des „kriminellen Ausländers“. // Überblick, 1, 2008, S. 3–9. (Zeitschrift des Informations- und Dokumentationszentrums für Antirassismusbearbeitung in Nordrhein-Westfalen: Düsseldorf)
- GERDES, Jürgen, FAIST, Thomas 2006. Von ethnischer zu republikanischer Integration. Der Diskurs um die Reform des deutschen Staatsangehörigkeitsrechts. // Berliner Journal für Soziologie, 16, 2006, No.3, S. 313–335.
- GESEMANN, Frank 2010. Zur Integrationsforschung in Deutschland: komparative Darstellung ausgewählter Ansätze und Methoden. Berlin, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Politische Akademie, Referat Berliner Akademiegespräche/ Interkultureller Dialog, 2010. (Islam und Gesellschaft; 9)
- GESEMANN, Frank, ROTH, Roland (Hg.) 2009. Lokale Integrationspolitik in der Einwanderungsgesellschaft. Migration und Integration als Herausforderung von Kommunen. Wiesbaden, 2009.
- GÖLE, Nilüfer 2004. Die sichtbare Präsenz des Islam und die Grenzen der Öffentlichkeit. // Göle, Nilüfer, Ammann, Ludwig (Hg.). Islam in Sicht: Der Auftritt von Muslimen im öffentlichen Raum. Bielefeld, 2004, S. 11–44.
- GORDON, Milton M. 1964. Assimilation in American Life. New York, 1964.
- GOSEWINKEL, Dieter 2001. Einbürgern und Ausschließen. Die Nationalisierung der Staatsangehörigkeit vom Deutschen Bund bis zur Bundesrepublik Deutschland. Göttingen, 2001.
- GRÖF, Wolfgang, KNEIB, Sabine (Hg.) 2010. Johannes Rau: Ein Politikerleben in Reden, Briefen, Bildern. Bonn, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., 2010.
- HABERMAS, Jürgen 2005. Zwischen Naturalismus und Religion. Philosophische Aufsätze. Frankfurt am Main, 2005.
- HAMBURGER, Franz 2000. Reflexive Interkulturalität. // Hamburger, Franz u. a. (Hg.). Pädagogische Praxis und erziehungswissenschaftliche Theorie zwischen Lokalität und Globalität. Frankfurt am Main, 2000, S. 191–199.
- HAMBURGER, Abendblatt 2006. Deutscher werden? 100 Fragen, 100 Antworten [Online-Ausgabe vom 16. März 2006]. <<http://www.abendblatt.de/politik/deutschland/article386384/Deutscher-werden-100-Fragen-100-Antworten.html>> (01.02.2011)
- HAN, Petrus 2000. Soziologie der Migration. Stuttgart, 2000.
- HANSEN, Randall, WEIL, Patrick 2001. Introduction: Citizenship, Immigration and Nationality: Towards a Convergence in Europe?. // Hansen, Randall, Weil, Patrick (Hg.). Towards a European Nationality. Citizenship, Immigration and Nationality Law in the EU. Houndmills, 2001, S. 1–23.
- HAUG, Sonja, MÜSSIG, Stephanie, STICHS, Anja 2009. Muslimisches Leben in Deutschland. Bundesamt für Migration und Flüchtlinge und Deutsche Islam Konferenz (Hg.), Nürnberg, 2009.
- HECKMANN, Friedrich 1998. Ethnische Kolonien: Schronraum für Integration oder Verstärker der Ausgrenzung?. // Ghettos oder ethnische Kolonien?: Entwicklungschancen von Stadtteilen mit hohem Zuwandereranteil. Bonn, Forschungsinstitut der FES, Abt. Arbeit und Soziales, 1998. (Gesprächskreis Arbeit und Soziales; 85)
- HECKMANN, Friedrich 1992. Ethnische Minderheiten, Volk und Nation: Soziologie inter-ethnischer Beziehungen. Stuttgart, 1992.
- HECKMANN, Friedrich, SCHNAPPER, Dominique (Hg.) 2003. The Integration of Immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence. Stuttgart, 2003.
- HENKES, Christian 2010a. Integration und kulturelle Vielfalt: eine Herausforderung für die Soziale Demokratie?. [Electronic ed. - Berlin], 2010. ((Texte und Dokumente / Online-Akademie: Themenmodul Dialog der Kulturen)) - Electronic ed. Bonn, FES, 2010. <<http://library.fes.de/pdf-files/akade>

mie/online/07159.pdf> (01. 02. 2011)

HENKES, Christian 2010b. Teilhabe und Anerkennung: Ansätze aus Europa für eine sozialdemokratische Integrationspolitik. Berlin, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2010. (Internationale Politikanalyse) <<http://library.fes.de/pdffiles/td/ipa/07442.pdf>> (01. 02.2011)

HENKES, Christian 2008. Integrationspolitik in den Bundesländern? // Wolf, Frieder und Achim Hildebrandt (Hg.). Politik in den Bundesländern im Vergleich. Wiesbaden, 2008, S. 113–135.

HENKES, Christian, KNEIP, Sascha 2009. Das Kopftuch im Streit zwischen Parlamenten und Gerichten. Ein Drama in drei Akten. Berlin, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2009. (Discussion Paper SP IV 2009–201)

HÖFFE, Otfried 1999. Demokratie im Zeitalter der Globalisierung. München, 1999.

HOFFMANN, Lutz 1996. Der Volksbegriff und seine verschiedenen Bedeutungen: Überlegungen zu einer grundlegenden Kategorie der Moderne. // Bade, Klaus J. (Hg.). Migration – Ethnizität – Konflikt: Systemfragen und Fallstudien. Osnabrück, 1996, S. 149–169.

HOFMANN-NOWOTNY, Hans-Joachim 1996. Analytisch alter Wein in ideologisch neuen Schläuchen. Uni Zürich, 1996.

MAGAZIN UNIZÜRICH [Magazin der Universität Zürich], 1996, No.2. <<http://www.kommunikation.uzh.ch/static/unimagazin/archiv/2-96/index.html>> (01.02.2011)

HONNETH, Axel (Hg.) 1993. Kommunitarismus: Eine Debatte über die moralischen Grundlagen moderner Gesellschaften. Frankfurt am Main/New York, 1993.

HUMMEL, M. u.a. 2010: HUMMEL, Markus, THEIN, Angela, ZIKA, Gerd 2010. Der Arbeitskräftebedarf nach Wirtschaftszweigen, Berufen und Qualifikationen bis 2025. // Helmrich, Robert, Zika, Gerd (Hg.). Beruf und Qualifikation in der Zukunft. BIBB-IAB-Modellrechnungen zu den Entwicklungen in Berufsfeldern und Qualifikationen bis 2025. Bonn, 2010, S. 81–102.

HUNGER, Uwe 2003. Vom Brain Drain zum Brain Gain: die Auswirkungen der Migration von Hochqualifizierten ziern auf Abgabe- und Aufnahmeländer. Bonn, Wirtschaftsund Sozialpolitisches Forschungs- und Beratungszentrum der Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Abt. Arbeit und Sozialpolitik, 2003. (WISO Diskurs)

IAB [Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung] 2010: FUCHS, Johann, ZIKA, Gerd. 2010. Arbeitsmarktbericht 2025: Demografie gibt die Richtung vor. Nürnberg, 2010. (= IAB-Kurzbericht 12, 2010)

JESSEN, Frank, von WILAMOWITZ-MOELLENDORFF, Ulrich 2006. Das Kopftuch – Entschleierung eines Symbols?. Sankt Augustin/Berlin, Konrad-Adenauer-Stiftung e. V., 2006. (= Zukunftsforum Politik ; 77)

JOPPKE, Christian 2007. Beyond National Models: Civic Integration Policies for Immigrants in Western Europe. // West European Politics, 30, 2007, No.1, S. 1–22.

KAAS, Leo, MANGER, Christian 2010. Ethnic Discrimination in Germany's Labour Market: A Field Experiment. Bonn, 2010. (IZA Discussion Paper; 4741)

KÄSSMANN, Margot 2011. Multikulturelle Gesellschaft – Wurzeln, Abwehr, Visionen. Antrittsvorlesung als Max-Imdahl-Gastprofessorin an der Ruhr-Universität Bochum, <http://aktuell.rub.de/mam/content/vorlesung_kaessmann.pdf> (01. 02.2011)

KANDEL, Johannes 2004. Organisierter Islam in Deutschland und gesellschaftliche Integration. Berlin, 2004.

KHORCHIDE, Mouhanad 2009. Der islamische Religionsunterricht in Österreich. (= Österreicher Integrations Fonds -Dossier No. 5)

KOLAT, Kenan 2009. Man redet nicht gerne über die eigenen Defizite: Interview in der Berliner Zeitung vom 13.10.2009. <<http://www.berlinonline.de/berliner-zeitung/berlin/142173/142174.php>> (01. 02.2011)

KOOPMANS, Ruud 2010. Trade-Offs Between Equality and Difference: Immigrant Integration, Multiculturalism and the Welfare State in Cross-National Perspective. // Journal of Ethnic and Migration Studies, 36, 2010, No.1, S. 1–26.

KOOPMANS, R. u.a 2005: KOOPMANS, Ruud, I STATHAM, Paul, GIUGNI, Marco, PASSY, Florence 2005. Contested Citizenship. Minneapolis/London, 2005.

KRAUSE, Annabelle, RINNE, Ulf, ZIMMERMANN, Klaus 2010. Anonymisierte Bewerbungsverfahren. Bonn, 2010. (= IZA Research Report ; 27)

KURBUJWEIT, Dirk, von BLUMENCRON, Mathias Müller 2010. Wir haben ein freundliches Klima. // Der Spiegel, 44, 2010, S. 26–29.

KYMLICKA, Will 2001. Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship. Oxford, 2001.

KYMLICKA, Will 1997. Politische Philosophie heute: Eine Einführung. Frankfurt am Main/New York, 1997.

KYMLICKA, Will 1995. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. Oxford, 1995.

LANGE, Ralf 2007. Managing Gender & Diversity: Beitrag zum Workshop des Gesprächskreises Migration und Integration in der Friedrich-Ebert-Stiftung am 23. April 2007 in Berlin. <http://www.fes.de/wiso/pdf/integration/2007/11_lange_230407.pdf> (01.02. 2011)

Die LINKE 2010: Migration und Integration – Nicht gegeneinander ausspielen lassen – Niemanden ausgrenzen – Politik sozialer Gleichstellung. Beschluss des Parteivorstands vom 25. September 2010.

Die LINKE 2007: Programmatische Eckpunkte. Programm der Partei DIE LINKE. Beschluss der Parteitage von WASG und Linkspartei. PDS am 24. und 25. März 2007, Dortmund.

LESEBUCH 1: GOMBERT, Tobias u. a. 2009. Grundlagen der Sozialen Demokratie. Hrsg. Von der Friedrich-Ebert-Stiftung, Akademie für Soziale Demokratie. 3. Aufl. Band 1. Bonn, 2009. (Lesebücher der Sozialen Demokratie; 1)

LESEBUCH 2: VAUT, Simon u. a. 2009. Wirtschaft und Soziale Demokratie. Hrsg. Von der Friedrich-Ebert-Stiftung, Akademie für Soziale Demokratie. 3. Aufl. Band 2. Bonn, 2009. (Lesebücher der Sozialen Demokratie; 2)

LESEBUCH 3: PETRING, Alexander u. a. 2009. Sozialstaat und Soziale Demokratie. Hrsg. Von der Friedrich-Ebert-Stiftung, Akademie für Soziale Demokratie. Band 3. Bonn, 2009. (Lesebücher der Sozialen Demokratie; 3)

LESEBUCH 4: SCHILDBERG, Cécilie u. a. 2010. Europa und Soziale Demokratie. Hrsg. Von der Friedrich-Ebert-Stiftung, Akademie für Soziale Demokratie. Band 4. Bonn, 2010. (Lesebücher der Sozialen Demokratie; 4)

MACINTYRE, Alasdair 1995. Ist Patriotismus eine Tugend?. // Honneth, Axel (Hg.). Kommunitarismus. Eine Debatte über die moralischen Grundlagen moderner Gesellschaften. Frankfurt am Main, 1995, S. 84–102.

MARSHALL, Thomas H. 1992 [1949]. Staatsbürgerrechte und soziale Klassen. // Marshall, Thomas H. (Hg.). Bürgerrechte und soziale Klassen. Zur Soziologie des Wohlfahrtsstaates. Frankfurt am Main/New York, S. 33–94.

MERKEL, W. u.a. 2006: MERKEL, Wolfgang, EGLE, Christoph, HENKES, Christian, OSTHEIM, Tobias, PETRING, Alexander 2006. Die Reformfähigkeit der Sozialdemokratie. Herausforderungen und Bilanz der Regierungspolitik in Westeuropa. Wiesbaden, 2006.

MEYER, Thomas 2006. Praxis der Sozialen Demokratie. 1. Aufl. Wiesbaden, 2006.

MEYER, Thomas 2005a. Theorie der Sozialen Demokratie. 1. Aufl. Wiesbaden, 2005.

MEYER, Thomas 2005b. Die Ironie Gottes: Religiotainment, Resakralisierung und die liberale Demokratie. Wiesbaden, 2005.

MEYER, Thomas 2002a. Parallelgesellschaft und Demokratie. // Münkler, Herfried u.a. (Hg.). Der demokratische Nationalstaat in den Zeiten der Globalisierung. Berlin, 2002, S. 193–229.

MEYER, Thomas 2002b. Politische Kultur und kultureller Pluralismus. Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Bonn, 2002.

MICHALOWSKI, Ines 2009. Citizenship in Five Countries – An Expression of Political Liberalism?. Berlin, Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2009. (Discussion Paper SP IV 2009-702)

Допълнителна

литература:

Коментиран
подбор на
допълнителна
литература
предлага интернет
страницата на
Академията
за социална
демокрация:
► www.fes-soziale-demokratie.de/materialien

- MICHALOWSKI, Ines 2006. Die FüÙe des Adlers sind? Rot. Gesellschaftskundetests für Zuwanderer. // Baringhorst, Sigrid u.a. (Hg.). Herausforderung Migration – Perspektiven der vergleichenden Politikwissenschaft. Münster, 2006, S. 79–103.
- MINTZEL, Alf 1997. Multikulturelle Gesellschaften in Europa und Nordamerika: Konzepte, Streifragen, Analysen, Befunde, Passau.
- MODOOD, Tariq, KASTORYANO, Riva 2006. Secularism and the accommodation of Muslims in Europe. // Modood, Tariq u.a. (Hg.). Multiculturalism, Muslims and Citizenship. A European Approach. London/New York, 2006, S. 162–178.
- MÜNTEFFERING, Franz, BRUNS, Tissy 2008. Macht Politik. Freiburg, Herder Verlag, 2008.
- OKIN, Susan Moller 1999. Is Multiculturalism Bad for Women? Princeton, Princeton University Press, 1999.
- OECD [Organization for Economic Co-operation and Development] 2010. International Migration Outlook – Sopemi 2010. Table A.1.6.: Acquisition of nationality in OECD countries. OECD, S. 330 <<http://www.oecd.org/dataoecd/7/34/45594902.xls>> (01.02.2011)
- von OSWALD, A. u.a. 2003: von OSWALD, Anne, SCHÖNWÄLDER, Karen, SONNENBERGER, Barbara 2003. Einwanderungsland Deutschland: A New Look at its Post-War History. // Ohliger, Rainer u.a. (Hg.). European encounters. Migrants, migration and European societies since 1945. Aldershot, 2003, S. 19–37.
- PAREKH, Bhikhu 2006. Europe, liberalism and the “Muslim question”. // Modood, Tariq u.a. (Hg.). Multiculturalism, Muslims and Citizenship: A European Approach. London/ New York, 2006, S. 179–203.
- PARK, Robert Ezra 1950. Race and Culture. Glencoe, 1950.
- PENNINX, Rinus 2005. Integration of Immigrants in Europe: Policies of Diversity and Diversity of Policies. // D’Amato, Gianni and Brigitta Gerber (Hg.). Herausforderung Integration: Städtische Migrationspolitik in der Schweiz und in Europa, Zürich, 2005, S. 45–55.
- PRINS, Baukje 2002. The Nerve to Break Taboos: New Realism in the Dutch Discourse on Multiculturalism. // Journal of International Migration and Integration, 3, 2002, No.3/4, S. 363–379.
- RAU, Johannes 2000. Ohne Angst und ohne Träume: Gemeinsam in Deutschland leben. Berliner Rede des Bundespräsidenten Johannes Rau am 12. Mai 2000 im Haus der Kulturen der Welt. Berlin, 2000.
- RAWLS, John 1998 [1971]. Eine Theorie der Gerechtigkeit. Frankfurt am Main.
- REGERINGSKANSLIET 2009: Swedish integration policy. Stockholm, 2009.
- REGERINGSKANSLIET 2002: Swedish integration policy for the 21st century. Stockholm, 2002.
- RITTSTEIG, Helmuth 1993. Deutsches Ausländerrecht. Kommentar. München, 1993.
- ROGERS, Alisdair, TILLIE, Jean, VERTOVEC, Steven 2001. Introduction: Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities. // Rogers, Al, Tillie, J. (Hg.). Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities. Aldershot, 2001, S. 1–13.
- ROSTOCK, Petra, BERGHAHN, Sabine (Hg.) 2009. Der Stoff, aus dem Konflikte sind. Debatten um das Kopftuch in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Bielefeld, 2009.
- SVR [Sachverständigenrat deutscher Stiftungen für Integration und Migration] 2010. Einwanderungsgesellschaft 2010: Jahresgutachten 2010 mit Integrationsbarometer. Berlin, 2010.
- SVR [Sachverständigenrat für Zuwanderung und Integration] 2004. Migration und Integration – Erfahrungen nutzen, Neues wagen. Berlin. (Jahresgutachten 2004)
- SACKMANN, Rosemarie 2004. Zuwanderung und Integration: Theorien und empirische Befunde aus Frankreich, den Niederlanden und Deutschland. Wiesbaden, 2004.
- SALANTIN, Kurt 2004. Ziehen sich Migranten in „ethnische Kolonien“ zurück? // Bade, Klaus J. u.a.(Hg.). Migrationsreport 2004: Fakten – Analysen – Perspektiven. Frankfurt am Main/New York, 2004, S. 97–116.
- SALANTIN, Kurt, WIKENING, Frank 2003. Ausländer, Eingebürgerte und das Problem einer realistischen Zuwanderer-Integrationsbilanz. // Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie, 55, 2003, No.2, S. 278–298.
- SARRAZIN, Thilo 2009. Klasse statt Masse. Von der Hauptstadt der Transferleistungen zur Metropole der Eliten. // Lettre International, Herbst 2009, S. 197–201.
- SCHIEDER, Rolf 2001. Wieviel Religion verträgt Deutschland?. Frankfurt am Main, 2001.
- SCHIFFAUER, Werner 2008. Parallelgesellschaften. Bielefeld, 2008.
- SCHNAPPER, Dominique 1995. The Significance of French Immigration and Integration Policy. // Heckmann, F., Bosswick, W. (Hg.). Migration Policies: A Comparative Perspective. Stuttgart, 1995, S. 99–111.
- SCHNAPPER, Dominique, KRIEF, Pascale, PEIGNARD, Emmanuel 2003. French Immigration and Integration Policy: A Complex Combination. // Heckmann, Friedrich, Schnapper, Dominique (Hg.), The Integration of Immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence. Stuttgart, 2003, S. 15–44.
- SCHÖNWÄLDER, Karen 2003. Zukunftsblindheit oder Steuerungsversagen? Zur Ausländerpolitik der Bundesregierungen der 1960er und frühen 1970er Jahre. // Oltmer, Jochen (Hg.). Migration steuern und verwalten. Deutschland vom späten 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart. Göttingen, 2003, S. 123–144.
- SCHÖNWÄLDER, Karen, KRAUS, Peter A. 2006. Multiculturalism in Germany: Rhetoric, Scattered Experiments and Future Chances. // Banting, Keith, Kymlicka, W. (Hg.). Multiculturalism and the Welfare State. Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies. Oxford, 2006, S. 202–221.
- SCHÖNWÄLDER, Karen, SÖHN, Janina 2007. Siedlungsstrukturen von Migrantengruppen in Deutschland: Schwerpunkte der Ansiedlung und innerstädtische Konzentrationen. Berlin, 2007 (WZB Discussion Paper Nr. SP IV 2007-601)
- SOLMS-LAUBACH, Franz 2009. Türkische Gemeinde fordert jetzt den Doppelpass. // Die Welt-Online. 11.04.2009 <<http://www.welt.de/politik/article3540704/Tuerkische-Gemeinde-fordert-jetzt-den-Doppelpass.html>> (01.02.2011)
- SÜDDEUTSCHE ZEITUNG 2010: Einheit, Europa, Einwanderung. Auszüge aus der Rede des Bundespräsidenten. // Süddeutsche Zeitung (München), Nr. 229 vom 04.10.2010, S.6.
- SCHULIN, Ernst 2004. Die französische Revolution.4. Auflage. München, 2004.
- SCHULTE, Axel 2002. Integrations- und Antidiskriminierungspolitik in Einwanderungsgesellschaften: Zwischen Ideal und Wirklichkeit der Demokratie. Bonn, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Abt. Arbeit und Sozialpolitik, 2002. (Gesprächskreis Migration und Integration)
- SCHULTZE, Günther 2010. Integrationsmainstreaming als Konzept. // Integration? Chancengleichheit! Berlin, Bundesverband der Jungsozialistinnen und Jungsozialisten in der SPD beim SPD-Parteivorstand (Hg.), 2010, S. 38–42. (= ARGUMENTE 4/2010)
- SCHULTZE, Günther 2007. Einwanderungsland ohne Einwanderungspolitik – Chancen einer gesteuerten Zuwanderung nach Deutschland. Bonn, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Abt. Wirtschafts- und Sozialpolitik, 2007. (WISO Diskurs)
- SCHULTZE, Günther u. a. 2009. Einwanderungsgesellschaft Deutschland. Wege zu einer sozialen und gerechten Zukunft. Bonn, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Gesprächskreis Migration und Integration, 2009. (WISO Diskurs).
- SCHWAN, Gesine 2010. Wege in eine gemeinsame Zukunft, Reden. Bonn, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., 2010.
- SENATSWALDUNG FÜR STADTENTWICKLUNG 2004. Der Quartierfonds: Ein Berliner Modell der Bürgerbeteiligung. Berlin, 2004.
- SHACHAR, Ayelet 2001. Multicultural Jurisdictions: Cultural Differences and Women’s Rights. Cambridge, 2001.
- SHADID, Wasif, van KONINGSVELD, Sjoerd 2002. Religious Authorities of Muslims in the West: Their Views on Political

Единадесет автори са записали историите на 14 души, които в Германия са у дома си, но живеят в много различни действителности. Те искат да принадлежат към това общество и върещи това „да останат себе си“. Получили са се интензивни портрети, в които се разкрива многообразието на нашето общество и на нашето съжителство.

WOWEREIT, Klaus, RICHTER, Franziska (Hg.) 2011. Ich wär' gern einer von uns. Geschichten übers Ein- und Aufsteigen. Bonn, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., 2011.

Participation. // Shadid, Wasif, van Koningsveld, Sjoerd (Hg.). Intercultural Relations and Religious Authorities: Muslims in the European Union. Leuven, 2002, S. 149–168.

SOZIALE STADT 2010: Programm Soziale Stadt. Deutsches Institut für Urbanistik gGmbH, 2010. <<http://www.sozialestadt.de/programm/>> (01.02.2011)

SPD [Sozialdemokratischen Partei Deutschlands] 2011: Positionspapier Integration der SPD-Bundestagsfraktion vom 10.1.2011. Berlin, 2011.

SPD [Sozialdemokratischen Partei Deutschlands] 2010: Sozialdemokratische Integrationspolitik. Beschluss Nr. 1 des SPD-Parteitag am 26. September 2010. Berlin, 2010.

SPD [Sozialdemokratischen Partei Deutschlands] 2009: Eckpunkte für eine kohärente Migrationspolitik in Deutschland und Europa. Vorwort von Angelica Schwall-Düren. Berlin, Fachübergreifende Projekt-Arbeitsgruppe Zuwanderung und Arbeitnehmerfreizügigkeit, Fraktion der SPD im Deutschen Bundestag (Hg.), 2009.

SPD [Sozialdemokratischen Partei Deutschlands] 2007: Hamburger Programm: Grundsatzprogramm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands. Beschlossen auf dem Hamburger Bundestag der SPD am 28. Oktober 2007, Hamburg.

SPD [Sozialdemokratischen Partei Deutschlands] 2006: Faire Chancen, klare Regeln, Leitlinien zur Integrationspolitik. Berlin, 2006.

DER SPIEGEL 2010: Wir haben ein freundliches Klima: Bundeskanzlerin Angela Merkel, 56, über den neuen Streit in der Koalition [Spiegel-Gepöhl]. // Der Spiegel, 44, 2010, S. 26–29.

STATISTISCHES BUNDESAMT 2010. Bevölkerung und Erwerbstätigkeit. Bevölkerung mit Migrationshintergrund. Ergebnisse des Mikrozensus 2009, Fachserie 1 Reihe 2.2 – 2009. Wiesbaden, 2010.

STATISTISCHES BUNDESAMT 2009. Bevölkerung Deutschlands bis 2060, 12. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung. Wiesbaden, 2009.

STEINMEIER, Frank-Walter 2010. Mein Deutschland. Wofür ich stehe. München, 2010.

STRÜCK, Peter 2006. Beitrag. Lammert. // Norbert (Hg.). Verfassung. Patriotismus. Leitkultur. Was unsere Gesellschaft zusammenhält. Bonn, 2006, S. 276–279.

TAFT, Ronald 1953. The Shared Frame of Reference Concept Applied to the Assimilation of Immigrants. // Human Relations, 6, 1953, S. 45–55.

TAYLOR, Charles 1997 [1992]. Multikulturalismus und die Politik der Anerkennung: Mit Kommentaren von Amy Gutmann (Hg.), Steven C. Rockefeller, Michael Walzer, Susan Wolf und einem Beitrag von Jürgen Habermas. Frankfurt am Main.

UNABHÄNGIGE KOMMISSION ZUWANDERUNG 2001. Zuwanderung gestalten, Integration fördern. Berlin, 2001.

VAN DYKE, Vernon 1982. Collective Entities and Moral Rights: Problems in Liberal-Democratic Thought. // Journal of Politics, 44, 1982, No. 1, S. 21–40.

VASSILIADIS, Michael 2010. Veranstaltung „50 Jahre Griechen in Deutschland“, 2. Mai 2010: Die Rolle von Betriebsräten, Gewerkschaften und Arbeit als Integrationsfaktor. <<http://www.vdgg.de/redevassiliadis.pdf>> (01.02. 2011)

VASTA, Ellie 2007. From ethnic minorities to ethnic majority policy: Multiculturalism and the shift to assimilationism in the Netherlands. // Ethnic and Racial Studies, 30, 2005, No. 5, S. 713–740.

WESTIN, Charles 2000. The Effectiveness of Settlement and Integration Policies towards Immigrants and their Descendants in Sweden. Genf, 2000. (ILO-International Migration Papers; 34)

WESTIN, Charles, DINGU-KYRKLUND, Elena 2003. Immigration and Integration of Immigrants and their Descendants: The Swedish Approach. // Heckmann, Friedrich, Schnapper, Dominique (Hg.). The Integration of Immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence, Stuttgart, 2003, S. 105–134.

WOWEREIT, Klaus 2010. Die SPD muss sich öffnen. <http://www.klaus-wowereit.de/unterwegs_mit_klaus_wowereit/klaus-wowereit-die-spd-muss-sich-oeffnen> (01.02.2011)

WOWEREIT, Klaus, RICHTER, Franziska (Hg.) 2011. Ich wär' gern einer von uns. Geschichten übers Ein- und Aufsteigen. Bonn, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., 2011.

WUNDERLICH, Tanja 2005. Die neuen Deutschen. Subjektive Dimensionen des Einbürgerungsprozesses. Stuttgart, 2005.

ZUCKMAYER, Carl 1973 [1945]. Des Teufels General, Drama in drei Akten. Frankfurt am Main.

Franz Müntefering (2008), Macht Politik, mit Tissy Bruns, Freiburg.

OECD (2010), Table A.1.6, Acquisition of nationality in OECD countries, <http://www.oecd.org/dataoecd/7/34/45594902.xls>, abgerufen am 1. Februar 2011.

Anne von Oswald/Karen Schönwälder/Barbara Sonnenberger (2003), Einwanderungsland Deutschland: A New Look at its Post-War History, in: Rainer Ohliger/Karen Schönwälder/Triadafilos Triadafilopoulos (Hg.), European encounters. Migrants, migration and European societies since 1945, Aldershot, S. 19–37.

Bhikhu Parekh (2006), Europe, liberalism and the "Muslim question", in: Tariq Modood/Anna Triandafyllidou/Ricard Zapata-Barrero (Hg.), Multiculturalism, Muslims and Citizenship. A European Approach, London/New York, S. 179–203.

Robert Ezra Park (1950), Race and Culture, Glencoe.

Rinus Penninx (2005), Integration of Immigrants in Europe: Policies of Diversity and Diversity of Policies, in: Gianni D'Amato and Brigitta Gerber (Hg.), Herausforderung Integration: Städtische Migrationspolitik in der Schweiz und in Europa, Zürich, S. 45–55.

Baukje Prins (2002), The Nerve to Break Taboos: New Realism in the Dutch Discourse on Multiculturalism, in: Journal of International Migration and Integration 3 (3/4), S. 363–379.

Johannes Rau (2000), Ohne Angst und ohne Trümereien: Gemeinsam in Deutschland leben, Berliner Rede des Bundespräsidenten Johannes Rau am 12. Mai 2000 im Haus der Kulturen der Welt, Berlin.

John Rawls (1998) [1971], Eine Theorie der Gerechtigkeit, Frankfurt am Main.

Regeringskansliet (2009), Swedish integration policy, Stockholm.

Regeringskansliet (2002), Swedish integration policy for the 21st century, Stockholm.

Helmut Rittsteig (1993), Deutsches Ausländerrecht, Kommentar, München.

Alisdair Rogers/Jean Tillie/Steven Vertovec (2001), Introduction: Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities, in: Alisdair Rogers and Jean Tillie (Hg.), Multicultural Policies and Modes of Citizenship in European Cities, Aldershot, S. 1–13.

Petra Rostock and Sabine Berghahn (Hg.) (2009), Der Stoff, aus dem Konflikte sind. Debatten um das Kopftuch in Deutschland, Österreich und der Schweiz, Bielefeld.

Sachverständigenrat deutscher Stiftungen für Integration und Migration (2010), Einwanderungsgesellschaft 2010, Jahresgutachten 2010 mit Integrationsbarometer, Berlin.

Sachverständigenrat für Zuwanderung und Integration (2004), Migration und Integration – Erfahrungen nutzen, Neues wagen, Jahresgutachten 2004, Berlin.

Rosemarie Sackmann (2004), Zuwanderung und Integration: Theorien und empirische Befunde aus Frankreich, den Niederlanden und Deutschland, Wiesbaden.

Kurt Salantin (2004), Ziehen sich Migranten in „ethnische Kolonien“ zurück?, in: Klaus J. Bade/Michael Bommes/Rainer Münz (Hg.), Migrationsreport 2004: Fakten – Analysen – Perspektiven, Frankfurt am Main/New York, S. 97–116.

Kurt Salantin und Frank Wikening (2003), Ausländer, Eingebürgerte und das Problem einer realistischen Zuwanderer-Integrationsbilanz, in: Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie 55 (2), S. 278–298.

Повече причини,
текстове и материали по темата
предлага модулет
„Диалог на културите“ на Онлайн
академията на
Фондация Фридрих Ебертг
► www.fes-online-akademie.de

Thilo Sarrazin (2009), Klasse statt Masse. Von der Hauptstadt der Transferleistungen zur Metropole der Eliten, In: Lettre International, Herbst 2009, S. 197–201.

Rolf Schieder (2001), Wieviel Religion verträgt Deutschland?, Frankfurt am Main.

Werner Schiffauer (2008), Parallelsellschaften, Bielefeld.

Dominique Schnapper (1995), The Significance of French Immigration and Integration Policy, in: Friedrich Heckmann und Wolfgang Bosswick (Hg.), Migration Policies: A Comparative Perspective, Stuttgart, S. 99–111.

Dominique Schnapper/Pascale Krief/Emmanuel Peignard (2003), French Immigration and Integration Policy: A Complex Combination, in: Friedrich Heckmann und Dominique Schnapper (Hg.), The Integration of Immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence, Stuttgart, S. 15–44.

Karen Schönwälder (2003), Zukunftsblindheit oder Steuerungsveragen? Zur Ausländerpolitik der Bundesregierungen der 1960er und frühen 1970er Jahre, in: Jochen Oltmer (Hg.), Migration steuern und verwalten. Deutschland vom späten 19. Jahrhundert bis zur Gegenwart, Göttingen, S. 123–144.

Karen Schönwälder und Peter A. Kraus (2006), Multiculturalism in Germany: Rhetoric, Scattered Experiments and Future Chances, in: Keith Banting und Will Kymlicka (Hg.), Multiculturalism and the Welfare State. Recognition and Redistribution in Contemporary Democracies, Oxford, S. 202–221.

Karen Schönwälder und Janina Söhn (2007), Siedlungsstrukturen von Migrantengruppen in Deutschland: Schwerpunkte der Ansiedlung und innerstädtische Konzentrationen, WZB Discussion Paper Nr. SP IV 2007-601, Berlin.

Frantz Solms-Laubach (2009), Türkische Gemeinde fordert jetzt den Doppelpass, Welt-Online vom 11.04.2009, <http://www.welt.de/politik/article3540704/Tuerkische-Gemeinde-fordert-jetzt-den-Doppelpass.html>, abgerufen am 1. Februar 2011.

Süddeutsche Zeitung (2010), Einheit, Europa, Einwanderung, Auszüge aus der Rede des Bundespräsidenten, Süddeutsche Zeitung Nr. 229 vom 04.10.2010, München, S. 6.

Ernst Schulin (2004), Die französische Revolution, 4. Auflage, München.

Axel Schulte (2002), Integrations- und Antidiskriminierungspolitik in Einwanderungsgesellschaften: Zwischen Ideal und Wirklichkeit der Demokratie, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Gesprächskreis Migration und Integration, Bonn.

Günther Schultze (2010), Integrationsmainstreaming als Konzept, in: ARGUMENTE 4/2010, Integration? Chancengleichheit, Bundesverband der Jungsozialistinnen und Jungsozialisten in der SPD beim SPD-Parteivorstand (Hg.), Berlin, S. 38–42.

Günther Schultze u. a. (2009), Einwanderungsgesellschaft Deutschland, Wege zu einer sozialen und gerechten Zukunft, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Gesprächskreis Migration und Integration, WISO Diskurs, Bonn.

Günther Schultze (2007), Einwanderungsland ohne Einwanderungspolitik – Chancen einer gesteuerten Zuwanderung nach Deutschland, Friedrich-Ebert-Stiftung (Hg.), Abt. Wirtschafts- und Sozialpolitik, WISO Diskurs, Bonn.

Gesine Schwan (2010), Wege in eine gemeinsame Zukunft, Reden, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Senatsverwaltung für Stadtentwicklung (2004), Der Quartierfonds: Ein Berliner Modell der Bürgerbeteiligung, Berlin.

Ayelet Shachar (2001), Multicultural Jurisdictions: Cultural Differences and Women's Rights, Cambridge.

Wasif Shadid und Sjoerd van Koningsveld (2002), Religious Authorities of Muslims in the West: Their Views on Political Participation, in: Wasif Shadid und Sjoerd van Koningsveld (Hg.), Intercultural Relations and Religious Authorities: Muslims in the European Union, Leuven, S. 149–168.

Soziale Stadt (2010), Programm Soziale Stadt, Deutsches Institut für Urbanistik gGmbH, <http://www.sozialestadt.de/programm/>, abgerufen am 1. Februar 2011.

SPD (2011), Positionspapier Integration der SPD-Bundestagsfraktion vom 10.1.2011, Berlin.

SPD (2010), Sozialdemokratische Integrationspolitik, Beschluss Nr. 1 des SPD-Parteitags am 26. September 2010, Berlin.

SPD (2009), Eckpunkte für eine kohärente Migrationspolitik in Deutschland und Europa, Fachübergreifende Projekt-Arbeitsgruppe Zuwanderung und Arbeitnehmerfreizügigkeit, Fraktion der SPD im Deutschen Bundestag (Hg.), Berlin.

SPD (2007), Hamburger Programm. Grundsatzprogramm der Sozialdemokratischen Partei Deutschlands, beschlossen auf dem Hamburger Bundesparteitag der SPD am 28. Oktober 2007, Hamburg.

SPD (2006), Faire Chancen, klare Regeln, Leitlinien zur Integrationspolitik, Berlin.

Statistisches Bundesamt (2010), Bevölkerung und Erwerbstätigkeit, Bevölkerung mit Migrationshintergrund, Ergebnisse des Mikrozensus 2009, Fachserie 1 Reihe 2.2 – 2009, Wiesbaden.

Statistisches Bundesamt (2009), Bevölkerung Deutschlands bis 2060, 12. koordinierte Bevölkerungsvorausberechnung, Wiesbaden.

Frank-Walter Steinmeier (2010), Mein Deutschland. Wofür ich stehe, München.

Peter Struck (2006), Beitrag in: Norbert Lammert (Hg.), Verfassung, Patriotismus, Leitkultur. Was unsere Gesellschaft zusammenhält, Bonn, S. 276–279.

Ronald Taft (1953), The Shared Frame of Reference Concept Applied to the Assimilation of Immigrants, in: Human Relations 6, S. 45–55.

Charles Taylor (1997) [1992], Multikulturalismus und die Politik der Anerkennung: Mit Kommentaren von Amy Gutmann (Hg.), Steven C. Rockefeller, Michael Walzer, Susan Wolf und einem Beitrag von Jürgen Habermas, Frankfurt am Main.

Unabhängige Kommission Zuwanderung (2001), Zuwanderung gestalten, Integration fördern, Berlin.

Vernon Van Dyke (1982), Collective Entities and Moral Rights: Problems in Liberal-Democratic Thought, in: Journal of Politics 44 (1), S. 21–40.

Michael Vassiliadis (2010), Die Rolle von Betriebsräten, Gewerkschaften und Arbeit als Integrationsfaktor, Redemanuskript, Rede bei der Veranstaltung „50 Jahre Griechen in Deutschland“, <http://www.vdgg.de/redevassiliadis.pdf>, abgerufen am 1. Februar 2011.

Ellie Vasta (2007), From ethnic minorities to ethnic majority policy: Multiculturalism and the shift to assimilationism in the Netherlands, in: Ethnic and Racial Studies 30 (5), S. 713–740.

Charles Westin (2000), The Effectiveness of Settlement and Integration Policies towards Immigrants and their Descendants in Sweden, ILO-International Migration Papers, Nr. 34, Genf.

Charles Westin und Elena Dingu-Kyrklund (2003), Immigration and Integration of Immigrants and their Descendants: The Swedish Approach, in: Friedrich Heckmann und Dominique Schnapper (Hg.), The Integration of Immigrants in European Societies: National Differences and Trends of Convergence, Stuttgart, S. 105–134.

Klaus Wowereit (2010), Die SPD muss sich öffnen, http://www.klaus-wowereit.de/unterwegs_mit_klaus_wowereit/klaus-wowereit-die-spd-muss-sich-offnen, abgerufen am 1. Februar 2011.

Klaus Wowereit und Franziska Richter (Hg.) (2011), Ich wär gern einer von uns. Geschichten übers Ein- und Aufsteigen, Verlag J. H. W. Dietz Nachf., Bonn.

Tanja Wunderlich (2005), Die neuen Deutschen. Subjektive Dimensionen des Einbürgerungsprozesses, Stuttgart.

Carl Zuckmayer (1973[1945]), Des Teufels General, Drama in Drei Akten, Frankfurt am Main.

[АУДИО КНИГА]

Ново: Христоматиите могат вече да се слушат. Първите токове на христоматиите вече са достъпни и като аудио книги: дигитално или CD издание. Цялата информация на :
► www.fes-soziale-demokratie.de

ЗА АВТОРИТЕ

Д-р Лале Акгюн (*1953 г.) има докторска степен по психология и е лицензиран психотерапевт. Следва медицина, народознание и психология в Университет Филипс в Марбург, получава докторска степен и преподава в Университет Кьолн. От 1997 до 2002 г. тя е ръководител на Регионалния център за имиграция на провинция Северен Рейн-Вестфалия в Золинген, а от 2002 до 2009 г. е депутат в германския Бундестаг. При това заместник-говорител за политиката за Европа и имиграцията и отговорник по въпросите на исляма в парламентарната група на ГСДП. Днес тя работи в държавната канцелария на провинция Северен Рейн-Вестфалия.

Йохен Дам (*1981 г.) е референт в Политическата академия на Фондация Фридрих Еберт. Следва политически науки, комуникации и публично право в Мюнстер и Малага.

Кристиан Хенкес (*1972 г.) живее и работи в Майнц. От 2000 до 2010 г. работи като научен сътрудник в Университет Рупрехт Карл в Хайделберг и в Научен център Берлин (WZB) по теми за социалната и интеграционната политика. Следва политически науки, икономика и педагогика в Майнц. Като преподавател в Академията за социална демокрация ръководи семинари по темите интеграция/имиграция и социална държава. През 2007. получава германско поданство.

Д-р Кристиан Крел (*1977 г.) е сътрудник на Фондация Фридрих Еберт, където отговаря за Академията за социална демокрация. Следва политически науки, история, икономически науки и социология в Университет Зиген и Нюйоркския университет. През 2007 г. получава докторска степен по политически науки за „Политиката за Европа на ГСДП, Британската лейбъристка партия и Френската социалистическа партия.

Александер Пфайфер (*1984 г.) следва обществени науки и немска филология в Базел (Bachelor of Arts). В момента посещава магистърска програма по Социоикономика в Университет Женева.

Гюнтер Шулце (*1954 г.) работи от 1983 г. за Фондация Фридрих Еберт. От 2005 г. е ръководител на дискуссионния кръг Имиграция и интеграция. Следва социология в Триер и Билефелд.

20 важни ключови думи:

Асимилация, 20 сл., 105 сл., 117, 147	Меморандум Кюн, 110	Расизъм, 16, 150
Водеща култура, 152 сл.	Мултикултурализъм, 34 сл.	Религия, 11, 30, 39, 48, 80 сл.
Двойно гражданство, 59 сл., 67	Натурализация, 57 сл., 105, 110 сл., 123 сл., 129 сл.	Роля на синдикатите, 103, 108 сл.
Дефицит на специалисти, 95 сл.	Общинска интеграционна политика, 32 сл., 65 сл., 75 сл., 78	Томас Х. Маршал, 42 сл., 45
Забрадка, 82 сл., 150 сл.	Паралелно общество, 30 сл., 86, 150	Точкова система, 99 сл.
Имиграционен произход, 8	Признаване, 4, 42 сл., 45сл., 80 сл., 119, 139	Участие, 6, 35, 42, 50 сл., 77 сл., 138
Коварства на статистиката, 8, 27, 119, 151		Diversity Management, 75

Бихме искали да Ви приканим да участвате в дискусията за социалната демокрация. Академията за социална демокрация на Фондация Фридрих Еберт предлага възможност за това. Осем семинарни модула се занимават с основните ценности и практически полета на социалната демокрация:

Основи на социалната демокрация

Икономика и социална демокрация

Социална държава и социална демокрация

Глобализация и социална демокрация

Европа и социалната демокрация

Интеграция, имиграция и социална демокрация

Държава, гражданско общество и социална демокрация

Мир, сигурност и социална демокрация

Политиката се нуждае от ясна ориентация. Само онзи, който може еднозначно да назове целите на своите действия, ще може и да ги постигне, и да привлече и други на своя страна. Ето защо, хрестоматията „Интеграция, имиграция и социална демокрация“ търси отговор на въпросите: Какво означават основните ценности на социалната демокрация за едно културно многообразно общество? Как трябва да бъде формирано съвместното съществуване? Как признаването и участието могат да се реализират за всички?

Темите на хрестоматиите по социална демокрация се ориентират към семинарите на Академията за социална демокрация. Академията за социална демокрация е квалификационна програма на Фондация Фридрих Еберт за политически ангажирани и заинтересовани хора.

Допълнителна информация за Академията: www.fes-soziale-demokratie.de